

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

AZ ERDÉLYI EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

1889.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ :

SZÁSZ GERŐ,

ev. ref. első-pap, esperes, egyházkerületi közjegyző.

TIZENKILENCEDIK ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRTT.

NYOMATOTT AZ EV. REF. KOLL. NYOMDÁJÁBAN

1889.

TARTALOM.

	Lapszám.		Lapszám
Balogh Sándor		Földes György	
A protestáns papság anyagi helyzetének javítása és az egyházi autonomia.	446. 454. 463.	Nyitllevél a szerkesztőhez	336.
Baló Sándor		Gergely Lajos	
A mozdithatatlan ország	2. 11. 21. 29.	Egy öreg pap életéből.	306. 315. 326.
Válasz Hegedüs Istvánnak	56. 64.	Gönci János	
Jelentés a „Préd. tár“ pályázatáról	335. 343 361.	Egy liturgiális dolog	24.
Bartha Lajos		Az „Egy megoldásra váró kérdés-“hez	203.
Esperes-társaimhoz s kollegiumaink igazgatóihoz	325.	Jövel szentlélek	208.
Bartha Lajos (papjelölt)		A könyörgésről	285. 293.
A reformáció évfordulója Berlinben	154. 433.	Azok a koszorúk	341.
Berlinből	457. 465.	Graf Jakab	
Bánffy Dezső br.		Javaslat a gimn. rajztanítás módosítására nézve	322. 332.
Elnöki megnyitó beszéde	373.	Gyöngyösi István	
Benedek Árpád		Küküllői egyházmegyéből	164.
A sepsii egyházmegyéből	473.	Hegedüs István	
Bethlen Géza gr.		A mozdithatatlan ország	39. 48.
Határozati javaslata	374.	Protestáns egyház és protestáns irodalom	115.
Bitay Béla		Proféta lesz mindig	476.
Gyanus jelek	50.	Hegedüs János	
A kálvinizmus a nemzeti törekvések szolgálatában	81. 89. 97.	Karácson	469.
Protestáns nőegyletek	132. 141.	Horváth István	
Egyetemes lelkészminősítés	301. 309. 321.	Honnan? Hová?	56. 63.
A püspök brassói utja	441.	A jövő vallása	151.
Vallástani tanszékek a középiskolákban	481.	Visszapillantás	445. 453.
Bodor Antal		A kis fenyő álma	476.
Hogy kell az egyházközségek számadásait vezetni	13 25.	Ince Lajos	
Bodor Géza		Kialtó szó a nemes szivekhez	228.
A kézdii ref egyházmegye közgyűlése	304. 314.	Jancsó Lajos	
Borbát Pál		A nagy-enyedi egyházmegye őszi közgyűlése	16.
A csikmegyei körlelkézségből	228.	Az enyedi egyházmegye	145.
Csekme Ferenc		Józsa Zsigmond	
A bramanizmus és buddhizmus erkölcsi világnézlete	7.	Az első emberek	198. 208. 220. 218. 227. 246. 257.
A pessimismus morálja	179.	A revideált őszösvetség	393. 404. 414. 424. 434. 442.
Zoroáster erkölcsi mondásaiból	369. 378.	Kolozsvári Sándor, dr.	
Csia György		Gondnoki jelentés	41.
Papválasztási törvényünk hiányai	367.	Kovács Gyula	
Csulak Lajos		Autonomia	470.
Mikor a püspök ur nálunk volt	459. 466.	Kovács Ödön, dr.	
Deák Gerő		Husvét	139.
A gimn. énekoktatás érdekében	286. 294. 302. 311.	Pünköst	202.
A chorál-éneklésről	483.	Kőpataki Gyula	
Diószeghy Mór		A n.-sajói egyházmegyéből	273.
A kegyelem-esztendő	386.	Válasz	297.
Dombi Lajos		Kun Bertalan	
Nyitllevél erdélyi ev. ref. lelkésztársaimhoz	471.	Felhívás	177.
Fejes István		Lakatos Mihály	
Az énekügy barátaihoz	253.	A csikmegyei ev. ref. körlelkézségből	68.
Felméri Lajos, dr.		László Zsigmond	
Az egyházkerület árvája	159.	Nyitllevél a szerkesztőhez	368.
Felhívás aláírásra	478.	Lőrinci Lajos	
		Papi értekezlet (A marosi egyházmegyéből)	146.

T A R T A L O M.

	Lapszám.		Lapszám
Miklós J.		Vásárhelyi Boldizsár	
Deési egyházmegye	144.	A segédlelkési intézmény módosítása	331. 339.
Nemes Árpád		Vásárhelyi Zsigmond	
A nagysajói egyházmegye	310.	A VIII. zsoltár	476.
Orbán József		Zajzon János	
Toldalék	67.	A Bethlen-főiskola örömnapja	202.
Parádi Kálmán		Zeyk József	
Tanügyi előadói jelentés	417. 427.	Beszéde a tanári értekezlet megnyitó ülésén	223.
Péter Károly		Zoványi Jenő	
Keresztes József emléke	207.	A radnóthi zsinat végzései	344. 362.
Protestáns		A protestáns tanárképzés és a „Ker. Magvető”	461.
Óvás, gr. Csáky közokt. miniszter németnyelvi		Zsilinszky Mihály	
rendelete ellen	82. 90. 98.	A magyar protestáns irodalmi társaság	147.
A kollegiumi önképző-körök	106. 116.		
A szünidők kérdése	131. 140.		
Tanári özvegyek és árvák gyámolítása	152. 161. 168.		
Bizalmas értekezletek	167. 175.		
Észrevételek a konventi póttutásításra	251.		
Könyvismertetés. Tankönyvirás.	266. 274.		
Puskás Lajos			
Kérelem	219.		
A sepsii egyházmegyéből	485.		
Ravasz János			
Borosnyai Lukács János, erd. ref. püspök			
élete	110. 120. 127. 136.		
Somkerek Miklós			
A nagysajói egyházmegye	288.		
Szabó Jenő			
Nagypénteken	146.		
Isten	486.		
Szabó Károly			
Adalékok a magyar protestáns egyház és			
irodalom történetéhez	147. 156. 165. 172.		
Szász Béla			
A megoldás	106.		
Jó munka	123.		
Respice finem	193.		
Nervus rerum gerendarum	241.		
Javaslat a Kolozsvártt felállítandó theol. aka-			
démia és tanárképző-intézet tárgyában	347.		
Szász Domokos			
Elnöki megnyitó	213.		
Évi jelentése	383.		
Szász Gerő			
Felhívás pályázatra.	1.		
Pályadíj	1.		
Rudolf trónörökös meghalt	47.		
Közgyűlésünk előtt	365.		
Szász Károly			
Heidelbergben	6.		
Széchy Károly			
Nero és a keresztyének	283. 290. 299.		
Szöts Gerő			
A keleti egyház géniusza	176. 195. 204.		
Mekhanikus vagy Dinamikus-e a szentírás			
inspirációja	336.		
Várkonyi Endre			
A honfoglalás ezer év előtt és ezer év multán	450.		
Váró Ferenc			
A n.-enyedi Bethlen-kollégium a közelebbi évek-			
ben és ma	215. 234. 243. 253. 262. 271. 279.		
		Így az Igazg. Tanácsunk ütéséből (É—n.)	4. 14. 33. 43. 50.
			59. 83. 92. 99. 108. 133. 142. 162.
			178. 205. 217. 226. 233. 244. 254. 263.
			272. 280. 295. 303. 312. 324. 334. 342.
			359. 367. 399. 410. 420. 430. 439. 447.
			456. 464. 472. 484.
		A n.-enyedi Bethlen-főiskola ügyeinek megvizsgálására.	
		számbavételére (1711–1734-ig) kiküldött bizottság	
		útatitása	17.
		Pataki József, kolozsvári nyomdász levele (1753), a vá-	
		radai nyomda és Tótfalusi Kis Miklós emlékköve	26. 34. 44. 52. 60. 68.
		Magyar törvény és a r. kath. püspöki kar rendelete (r.)	32.
		A n.-enyedi kollégium történetéhez	85. 94. 101.
		Egyetemes konvent	118. 126.
		Konventi határozat, a Szász Domokos-téle indítvány	
		ügyében	125.
		A képviselőház közoktatási bizottságából	135.
		Papi Értekezlet. (A marosi egyházmegyéből) T—f	145.
		A gyula-fehérvári egyházmegye (—n.)	155.
		Kolozs-kalotai egyházmegye (d—b.)	155.
		Az Igazg.-Tanács a zilahiakhoz	169.
		A marosi egyházmegyéből. (S. S.)	179.
		Az erdővidéki egyházmegye (r. l.)	196.
		A Bethlen-kollégium ünnepe s a tanári értekezlet Nagy-	
		Enyeden (k.)	206. 218.
		A dedrád-széplaki lelkészjelölés (r. l.)	227.
		A moldva-oláhországi misszióból	236.
		Templomszentelés Segesvártt	245.
		A marosi egyházmegyéből (t—f)	255.
		Templomszentelés Torda-Szent Lászlón	258.
		Az autonomia jogköreinek védelmezése. (V. F.)	261. 269.
		Kolozs-Kalotai egyházmegyéből (r. l.)	265.
		Orbai egyházmegye (s—y)	282. 288.
		A püspök körútja	299.
		A 21-es bizottságból (É—n.)	340.
		Emlék-okmány	344.
		Az erdélyi egyházkerület közgyűlése	374. 388. 400. 411.
			421. 431. 440.
		Az Igazg. Tanács jelentése évi	395. 405.
		Az Igazg. Tanács javaslata a szünidőkre vonatkozólag	437.
		A marosi egyházmegyéből (M—s.)	441.
		Az udvarhelyi egyházmegyéből (—z.)	448.
		Kolozs-Kalotai egyházmegyéből (x. y.)	457.
		A marosi egyházmegyéből (B—a)	457.

TÁRGYMUTATÓ

az 1889. év folyamán kiadott általános érdekű rendeletekről
melyek a „Prot. Közlöny-“ben közzététettek.

M e g j e l e n t		T á r g y
A „Prot. Közlöny“ számában	Igazgatótanács sz. a.	
2.	3066—1888.	Körlevél az esperesi látogatás teljesítésére hivatott esperések (helyettes-esperesek) számára a vizitáció ügyrendjére nézve.
3.	107—1889	Körrendelet az esperesekhez és lelkészekhez a lözpointi nyomtatványok megrendelési módja iránt.
6.	226—1889.	Miniszteri intézkedés, azon esetekre, midőn valamely egyházi bíróság más valahelyi egyének tanukként való kihallgatását tartja szükségesnek.
8.	290—1889.	Körözwény a felekezeti iskolaszéki elnökökhez a mulasztási naplók ellenőrizése iránt.
11.	500—1889.	Utasítás az Emke segélyében részesített egyházakhoz és az illető esperesekhez teendőik felől
16.	965—1889.	Körrendelet a közalapi járulékok kiróvása, felhajtása és kezelése tárgyában.
25.	1529—1889.	Körrendelet a lelkészekhez és tanítókhöz a védhimlő-oltás körüli eljárások felől.
25.	1452—1889.	Körlevél a lelkészekhez a szegénységi bizonyítványok megerősítésénél követendő eljárásuk tárgyában.
26.	1564—1889.	Körlevél az összes egyházi hatóságokhoz azon miniszteri intézkedésekkel kapcsolatban, melyek az egyházi adóknak a közigazgatási hatóságok útján való beszedésére vonatkoznak.
34.	2133—1889	Utasítás az ingatlan átruházási illeték fizetési módja tárgyában
43.	2662—1889	Körözwény az izraelita tanulók vallásának jelzése tárgyában.
45.	2856—1889.	Utasítás a családi értesítések helyegkötelezettsége tárgyában.
46.	2916—1889.	Utasítás az építkezések engedélyezése iránti kérelmek felszerelése tárgyában.
47.	2973—1889.	A ref. iskolaszékek lelkészelnökei a tanítóváltozásokat haladéktalanul kötelesek jelenteni az illető községek előljáróságainál.
50.	3181—1889.	Körözwény a 22 évüket betöltött védkötelesek nősülhetése felől.
51.	2636—1889.	Körlevél az elkereszteléssel szemben való eljárás tárgyában.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. JANUÁR 3.

I. SZÁM

Megjelenik minden esütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Fölhívás pályázatra.

A mult esztendei „Prédikátori Tár“ megkésett. Nem akaratomon mult, hanem a viszonyoknak olyas alakulásán, melyek teljességgel lehetetlenné tették, hogy eddig megjelenhessék. Ismétlem, e vállalat nincs időhez kötve, bár magam is forrón ohajtanám, hogy bizonyos, meghatározott időben köszöntsén be azokhoz, kik szívesen látják, kiknek házában nem vendég, hanem jó barát számban megy. Ugy vélem, hogy e késedelem valamelyes mentséget fog találni abban a biztosításban, hogy belső tartalma ki fogja elégiteni azokat, kik már eddig is várták megjelenését és ama jelentésben, hogy már sajtó alatt van, és nem sokáig várat magára.

Magam sem igen tudom magamnak megmagyarázni, de elszakadni nem tudok e vállalattól. Minden, még annyi gyarlósága mellett is, mint ha bele volnék szerelmesedve. Ugy gondolom, hogy valakinek hasznára válik. Ugy hiszem, hogy majdan, valamikor, az egyházi irodalom-történet mértéket fog venni belőle a ma élő erdélyi ref. lelkipásztorok szellemi megítéléséhez. Ugy vélem, hogy valamelyes törekvést képvisel: maradandót alkotni; és ha tán konkoly között is, de akad tiszta mag is, mely egykor teremni fog hatvan és száz-annyt. Hát engedjék meg paptársaim, barátim, hogy melengessem továbbra is keblemen, és mert édes magaménak vallom, hadd tegyek meg érdekében mindent, legalább annyit, a mennyi tőlem telik.

A folyó esztendei kötet ha nem is nyomban fogja követni a most nyomdában levőt, de minden esetre még az egyházkerületi közgyűlés előtt okvetetlenül megjelenik és így 1889-ben két kötet lesz paptársaim kezében. Hogy egytelől az érdeklődést fokozzam másfelől a munkakedvet éleszszem és bizonyosságát adjam önzetlenségem-

nek, a harmadik kötet érdekében is pályadíjakat tűzök ki ezennel, és pedig mint a mult alkalommal, 200 frankot aranyban.

a) Kivántatik közönséges vasárnapi egyházi beszéd. Jutalma 60 frank.

b) Kivántatik ünnepi (karácsoni, husvéti, vagy pünkösti) beszéd. Jutalma 60 frank.

c) Kivántatik keresztelési agenda. Jutalma 40 frank.

d) Kivántatik esketési agenda. Jutalma 40 frank.

A könnyen olvasható és idegen kézzel, tisztán leirt és jeligés levéllel ellátott pályamunkák beküldésének határideje 1889. május 1.

Meg kívánom jegyezni, hogy kéziratokat nem fogok visszaküldeni; valamint azt is, hogy minden beküldött pályaművet, ha nem nyer is, olybá tekintek, mely a „Prédikátori Tárban“ való esetleges felhasználás végett, feltétlenül rendelkezésem alá van bocsátva.

Kolozsvártt, január 2. 1889.

Szász Gerő.

Pályadíj.

Ha én a „Prot. Közlönyben“ olyan lapot adhatnék, a milyent én elképzelni tudok ily nemű lap nem léteznék egy második a magyar imperiumban. A mit az akarat, a tudás, a lelkesedés, a hit és a meggyőződés felmutatni képes, az mind feltalálható lenne itt ezeken a hasábocon, melyek így is, most is, mint őszinte jó barátok kérnek bebocsátást oly hajlékokba, hol méltányolni tudják, akarják az igyekezetet, a törekvést, a jóakaratot.

Jóakaratomnak, törekvésemnek akarom jelét adni, midőn lapom Tár cájának élénkítésére, változatosabbá tételére igyekezvén, két 25 - 25 frankos jutalmat tűzök ki oly tárca-cikkekre, melyek tárgyukat a vallás-erkölcsi, a szorosán vett

egyházi, vagy a családi életből merítik és a melyek részben megfelelnek az ugynevezett „Rajzoknak“, a minőkkel naponta találkozunk a szépirodalmi és politikai lapok hasábjain.

Nem tudóskodó értekezésekről van szó, hanem a szív, a kedély, ama jótékony hangulat kiáradásáról, mely frissességével, zománcával, költészetének bájával meghat, fölemel, nemesít és fogékonyná tesz az égi dolgok iránt. Oly apróbb dolgokról van szó melyek egy-két számban befejezést nyernek, de nyomuk ott marad a lélekben himpornak, megszenteli erkölcsi életünket, akaratumkat lelkesedésbe hajtja; és akaratlanul felolvadunk Isten szellemébe

Az idegen kézzel leirt és jeligés levéllel el látott pályaművek beküldésének határideje 1889. febr. 28.

Kolozsvártt, jan. 2. 1889.

Szász Gerő.

A mozdithatatlan ország.

I.

Hegedüs István, a tudós tanár és neves író s a mi itt előttünk fődolog, a magyar protestáns egyház dicső mátyrjainak, saját képzelődése szerint, igaz utóda, egyik helybeli lapnak, az „Ellenzék“-nek dec. 24-ik számában, „A mozdithatatlan ország“ cím alatt, karácsoni elmélkedésül, egy fulmináns cikket ereszt meg a „törpe utódok“ a debreceni kálvinisták ellen, a „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság“ ügyében tett ismeretes nyilatkozatukért. Azonban, nincs miért felette megijednünk; azok a csörömpölő mennykövek még nem juttatják sem a debrecenieket, sem elvrokonaitat végső pusztulásra, lévén azok csupán szinpadi menykövek, vagy a legroszabb esetben, gyerekek számára készített béka-rákéták, melyekkel az író Krisztkindli gyanánt kedveskedik olvasóinak. De azért, a Hegedüs cikkét hallgatással mellőznünk, még sem szabad, mint-hogy az olyan egyéniségtől származik, a ki a nevezetesebb politikai s kivált társadalmi kérdések fölmerülése alkalmával, a legtöbbször figyelmet érdemlő véleményt szokott mondani s azért bizonyos foku írói tekintélynek is örvendvén, könnyen megtörténhetik, hogy karácsoni elmélkedésével, az olvasó közönség egy részének, a könnyenhívó és felületesen gondolkozó résznek

ítéletét megvesztegeti és félrevezeti; annival inkább, mert a nagy haragu elmélkedés a szabad-elvűség mázával van bevonva; sőt egyes pontjain, kivált befejező soraiban, csak amugy csepeg a keresztyén szeretet szinmézétől.

Vajjon, mi indithatta Hegedüst arra: ez a kérdés merül föl lelkünkben mindenk előtt cikkének olvasásakor, hogy a legkeményebb kárhozzátás fegyverével támadjon rá arra a szegény Debrecenre, melynek már ugy is eléggé kijutott többfelől s az Ellenzék részéről is megkapta a büntető ostort és pedig oly mértékben, hogy a nevezett lapnak egyik munkatársa nagy lelki örömmel és megnyugvással véli konstatálhatni, hogy Debrecennel nem kisebb kázu s történt, mint az, hogy az Ellenzék egyik cikke által megbélyegeztetett. Megbélyegeztetett! Hja, ez már elég baj. Hanem hát, csak 25—30 év óta is oly sok és oly sokféle bélyeget sütögettek Debrecenre a szélső táborok emberei, egyfelől az ultramontanizmus, másfelől a protestáns és nem-protestáns radikalizmus viadorai; de azért, Debrecen mindig ki tudott gyógyulni a sokféle bélyegzővas okozta sebekből s így, remélhetőleg, az Ellenzék bélyegzővasát is kiépüli valahogy. Mint mondám, nagy örömmel, vagy legalább a keresztyéni száanalom minden látható jele nélkül konstatálja az Ellenzék munkatársa Debrecen megbélyegzését, örömét csupán az az egy körülmény zavarván meg, hogy a budapesti lapok se-hogy sem akarnak harctársaivá szegődni a tévelygő Debrecen ellen. Még annyit sem tesznek meg, hogy legalább a többször említett megbélyegző cikket utánnomassák. Bizony, panaszlónak van oka indignálódni. Mert nem csak hogy nem akarják Budapesten az ő elvei és izlése szerint szerkeszteni a lapokat, hanem még e mellett egyik nagy és tekintélyes ellenzéki lap, a „Pesti Napló“ azt a merényletet sem átalja elkövetni a szabadelvűség ellen, hogy a Masznyik ur hirhedett indítványára, mely oly mérgesen kel ki a debreceniek ellen, szórúl-szóra ezt a megjegyzést teszi dec 13 esti lapjában: „magunk részéről, a nélkül, hogy ezen ügyben bárkit befolyásolni akarnánk, eleve ki kell fejeznünk abbéli nézetünket, hogy a tisztántúli ref. egyházkerület nyilatkozata, a maga részéről, éppen azon jogokat veszi igénybe, mint a melyekre az aláb-

bi indítvány (a Masznyik uré) helyezkedik; s midőn a maga meggyőződését kimondja, talán még sem vádolható sem hallatlan vakmerőséggel, sem következetlenséggel s még kevésbé azzal, mintha a Prot. Irodalmi Társaságot a maga ítélőszéke elé akarná állítani. Hiába! A budapesti lapok csak a falu tornyából nézvé a világot, csoda e, ha látkörük szűk s ítéletük elfogult s abban a boldogtalan balhiedelemben élnek, hogy a sekélyesség és felületesség még nem szabad-
elvűség.

De, hogy néhány sornyi kitérésem után, visszatérjek föltett kérdésemre vajjon, mi indította Hegedüst, hogy a Debrecenre mért ostromapásokat elégségesnek nem tartván, még ő is kezébe vegye a sujtoló ostort? Lehetnek tán, a kik e kérdésre azt adják feleletül: Themistoklest a Miltiades győzelmei nem engedték aludni. Ezt én nem tartom elfogadható magyarázatnak. A Hegedüs muzsája nem szokott a hiuság léha vizéből táplálkozni. A kielégítő magyarázatot az ő karácsoni elmélkedése ama passusában találom, melyben kijelenti, hogy nekie, mint reformátusnak, a magyar nemzeti öntudat nevében tiltakoznia kell a debreceni nyilatkozat ellen. Önérzetben bővös, de szerénységben kissé szűkös enunciáció. Hegedüs a maga subjektív véleményét a magyar protestáns és nemzeti öntudattal identifikálja. Honnan veszi erre a jogot? Debrecen, az „exkluzív“ Debrecen. távul sem ily exkluzív és monopolizáns.

Azonban, bármiként legyen is a dolog a Hegedüs felszólalásának indokait illetőleg, a carda rei nem itt, hanem azon kérdésben rejlik: vajjon van-e Hegedüsnek igaza, midőn támadást intéz a debreceniek hitelvi álláspontja és a Prot. Irodalmi Társaság ügyében tanúsított magatartása ellen. Hogy e kérdésre nézve tisztába jöjjünk, vegyük a Hegedüs vádjait kissé behatóbb vizsgálat alá.

„A merev és korlátolt orthodoxia.“ E szavakban van kifejezve és emelve az első vád a debreceniek ellen, a szabadelvűség ítélőszéke előtt. Hát, Hegedüs talán nem orthodox, hanem heterodox, saját egyháza hitelveivel, tanaival ellentétes nézeteknek hódol? Nó de, semmi affront! És ne is „kapaszkodjék“ a mi „betűfaló orthodoxiánk“ a szó etymologiai értelmébe; ne akarjuk ez által a harcot magunkra nézve könnyebbé tenni. Vegyük az inkriminált szót historialag létre jött jelentése szerint. Orthodoxok alatt, a két evangélikus egyházban, világszerte,

a hivek azon óriási többségét szokás érteni, a kik hitük és erkölesi magatartásuk szabályait amaz isten ihlette (II. Tim. III. 16.) csodálatos és fenséges könyvből, a bibliából meritik, a reformáció idejében létre jött hitvallások, symbolikus könyvek útmutatása szerint E bűbájos könyv, ha szabad e profán szóval élnünk, ön-maga beszél isteni eredete mellett. Századunk kriticismusa, mint valami anatomus, szétboncolta, darabokra vágta, darabonkint feldolgozta és száritotta azt a könyvet, mint valami hullát; de azért életétől nem tudta megfosztani; sőt, legalább az én szememben, még üde színétől és himporától sem Nagy érdeklődéssel szemlélem a kriticismus munkáját, ezt az óriási értelmi munkát; és bármit mutat is eredménye akár Mózes írta a neve alatti öt könyvet, akár mások; akár Páltól származik mind a tizennégy levél, akár csupán egy részük én az isteni szellem fuvallatát érzem a biblia egészén, első betűjétől az utolsóig. Ezt érzem a paradicsom idylljén; szent Dávidnak égre törő imáin; Ézsaiásnak az ő romlásnak indult népéhez intézett dorgáló és vigasztaló beszédein. A hegyi prédikáció vigasztaló igéin, melyek a szegényeket és szenvedőket a csüggedés mélységéből fölemelték; páratlan erkölesi tanításain, melyekben a cselekedetek erkölesi értéke nem külső törvényszerűségüktől, hanem benső indokuktól van föltételezve s a szeretet a társadalom legfőbb törvényeül van proklamálva. Pálnak hatalmas hirdetésein a hit megigazító erejéről és a Krisztus keresztfájáról, melyre midőn a szent és igaz fölfeszítették, az embereknek bűnét vette magára. Ebből a könyvből láthatjuk, mint készítettett elő isten választottai által és mint alapított meg, az idők teljességében, az ő egy-szülött fia által a „mozdithatalan“, vagy ha úgy tetszik, az „ingathatalan királyság“, melyet a debreceni nyilatkozók, ezek az orthodoxok, méltónak tartanak arra, hogy hozzá ingadozás nélkül ragaszkodjanak.

Jól van, mondja az utilitarius korszellem, mely az ideális törekvések álarcát vevén föl, sikerül nekie egy-egy valódi idealistát is, pl. egy Hegedüst, saját táborába vonni; jól van, mondja ez a korszellem, azt még csak eltűröm valamiképp, hogy az orthodoxia tisztelettel viseltessék az ő bibliája és megváltója iránt; hiszen, magam is szükségesnek látom, bizonyos fokú respektust mutatni az orthodoxia tiszteletének ama tárgyai iránt. Mert, ha bár kevés okulást tudok is meríteni az egyiptomi József nemzetgazdasági intézkedéseiből, a Dávid és Joáb stratégiájából és az első keresztyén gyülekezet szociológiájából, mely szerint a hivek „foglalatosak valának marháiknak, javaiknak egymás-

sal való közlésében“ ; de vigyáznunk kell arra, hogy bizonyos ósdi, de befolyásos körök jó akaratát el ne veszítsem, és hogy megőrizsem a dekorumot ; aztán, annak a názárethi népboldogitónak mondásai közt lehet egy-egy használhatót is találni, például „legyetek okosak, mint a kigyók.“ De teljesen tönkre tenném szabadelvüségi reputációm, ha csak egy parányi méltánylatot és türelmet tanusítanék ama divatból kiment ócskaságok a konfessziók és symbolumok iránt, és a hitcikkek „betübirósága“ iránt, a mint magát Masznyik ur elmésen kifejezi és Hegedüs utána mondja. Ah, igen, a konfessziók és dogmák, ezek azok a sötét és kemény botránykövek, melyekben a korszellem álszabadelvüsége és felvilágosultsága megbotránkozik. De te, nyájas olvasó, állj ellent egy percig, ha lehet, a csábításnak, mely téged is hasonló megbotránkozásra ingerel ; hallgasd meg azt a pár szót, melyet az előbb említett botránykövek védelmére elmondani bátorkodom.

Visszavezetlek, szives olvasó, a 16-ik század elsőbb éveinek időszakára. Bámulva látod ott, hogy a századokon át nagy hatalomnak és tekintélynek örvendő római egyház hitelvesztetté lőn a legmiveltebb népek szemében. Mert lassankint letérvén a „mozdithatatlan“ alapról, megszűnt a népek ápoló és nevelő dajkája lenni isten ígéjének közvetítése által ; e helyett, a fényelgő és uralkodni vágyó hierarkhia hatalmi érdekeinek eszközévé deválválódott. Nem csoda, ha milliók fordultak el tőle, mint a népek lelkiismereti, sőt polgári szabadságának elnyomójától. De az emberek nagyobb része, midőn magát a régi egyház gyámsága alól kivonta, a teljes tanácstalan-ság kellemetlen és aggasztó helyzetébe jutott. Azt érezte és tudta, hogy a mit a római egyház nyújt, az távolról sem a keresztyén igazság ; de, hogy ez az igazság miben áll, arról alig volt némi homályos sejtelme. A hitre és erkölcsre vonatkozó nézeteknek, véleményeknek óriási zürzavara keletkezett. A forrongó lelkek mélységéből sok drága gyöngy, de sok salak is emelkedett a felszínre. Észelős és fánátikus szekták nagy száma burjánzott fel, melyek kétes értékűvé tették, kompromittálták a megindult mozgalmat. Félni lehetett, hogy az utolsó tévelygés nagyobb leend az elsőnél. De a kiáltó szükség meghozta a kívánt segítő kezeket. Megszülte azokat

a nagy férfiakat, kiket fényes tehetségük, széles ismereteik s mindenek felett az idő nagyságából meritett inspirációjuk a tanácstalan milliók vezérévé avattak. E nagy férfiak, szorosán az isten ígéjén alapuló szavaik, beszédeik és irataik által, világosságot gyújtottak a sötétben bizonytalanul tapogatódzóknak, irányt mutattak az ingatag és tévelygő lelkeknek. Leleplezték kevély és képzelgő szekták esztelenségét, megbolázták a libertinizmus kicsapongásait. E férfiak a tiszta evangéliumi hitnek lényeges tartalmát népszerű, könnyen érthető alakba, a konfessziók alakjába öntve, megalkották a legcélszerűbb eszközök között arra nézve, hogy a nép különböző rétegeit az új egyháznak, mely a „mozdithatatlan“ alapra helyezkedett, öntudatos, öntevékeny, valóban a „hit által. saját meggyőződése által megigazuló alkotóelemévé tegyék ; megalkották azokat a zászlókat, melyek az együvé-tartozásnak erős kapcsaivá, a hit- és életközösségnek symbolumaivá lettek és a melyek nélkül az evangyeliom hiveit, mint a szél a könnyű polyvát, szétszórta volna a régi hitnek még mindig tekintélyes, összetartó és jól fegyvermezett hadi népe. Ezen zászlók egyikét hordozta meg diadalommal, hazánk legmagyarabb vidékein, és védte meg, szemben az ellenkező erős áramlatokkal, segített jeles munkatársaktól, a magyar Kálvin, az erős buzgalmu, törhetetlen erélyű Meliusz. A zászlót, melyet az ő keze tartott, rongynak nézi ma pápaszemén keresztül a doktrinér óriások tábora ; de a „törpe utódok“ s ezek közt első helyen Debrecen, tisztelettel tekintenek arra a zászlóra, mely negyedfél századon át vezérünk és irányadónk volt s méltó arra, hogy ma is az legyen. Megtépdésik, sárral dobálják, a gúny sarával, azt a zászlót sokan ; de mi megbecsüljük, szívünkre öleljük, magasra emeljük azt, mert ama zászló egyike a Krisztus zászlóinak.

Baló Sándor.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, dec. 27. 28.

A két napon át folyt ülésben elnökölt tőt. Szász Domokos, püspök s változtatva jelen voltak ; br. Bánffy Dezső, főgondnok, dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Gyarmathy Miklós, Sárkány Ferenc, Szász Béla, Parádi Kálmán, dr. Vályi Gábor, Domokos Antal, Deák József, Balog György, ügyvéd, Bodor Antal, titkár.

Az idő közben elnöki úton ellátott ügyek bejelentése és helybehagyása után :

Az ügyvéd bemutatja a bálványos-váralyai erdő-ügylet és 15,000 frtos kölesöntartozás lebonyolítása iránt az egyházkerület és a n. Boros József, egyházközségi gondnok, örökösei közt kötendő s általános pontjaiban már előbb megállapított részletes szerződés-tervezetét, mely azzal az utasítással adatik az ügyvédnek vissza, hogy az örökösök hozzá járulása után, végleges megerősítésre terjeszse az Igazg. Tanács elé.

Püspök aa. előterjesztése, a besztecei körlelkész-ségre kiirt pályázat eredményéről, tüzetesen ad számot a 8, legnagyobb részt jelesen kvalifikált pályázó egyéniségéről s az Igazg. Tanács, az adatok összevetése alapján, a püspök javaslatához képest, Kőpataky Gyula, domokosi pap aát nevezi ki ez oly fontos tisztre, utasítván őt, hogy állomását lehető sűrűsően foglalja el.

A Protestáns Irodalmi Társaság intéző bizottsága megküldvén a tagság iránt kötelező nyilatkozat példányait, az egyházkerület nevében s a közgyűlés határozatához képest, a két 500 frtos alapító-tagsági okirat aláírva, visszaküldetik.

A m.-ludasi körlelkész-ség díjlevele és részletes utasítása, az előzetes határozatok értelmében, megállapítatik. E szerint, a javadalom a hadrévi pap nyugalmazása ideje alatt, a központból adandó 200 és az országos közalap évi 100 frtajnak beleszámításával, 700 frt. a részletes utasítás pedig, némi kiegészítések után, gondoskodik a kinevezendő körlelkész teljes szolgálati pragmatikájáról.

Következett az esperesi látogatás-ügy előadójának referádája a sepsii egyházmegye vizitációjáról, mely ez ülés és a következő ülés idejének is java részét betöltötte s melynek, bár vázlatos ismertetése is, lapunk összes terét igénybe venné. Még csak most, a gyakorlati kivitel alkalmával, tűnik ki igazában, hogy az esperesi látogatás ez új rendje, felölelve az egyházközségi élet minden ágazatját, mely sokoldalú körütekintést igényel, mennyi külön-külön természetű intézkedést követel s ehhez képest, idővel, mily regeneráló hatást ígér. A kormányzó főhatóság, ez úton, az egyházkerület minden egyes egyházközségének immediált szemlélőjévé vállván, valamennyi alantas és fokozatos közeget erélyesen és sikerrel ellenőrizhet s a törvények és szabályok minden ponton való érvényesítésével biztosíthatja az összes szervek egészséges és összevágó életműködését, elején, természetesen, igen nagy nehézségekkel küzdve, tanácsolva, útba igazítva, feleletre vonva, intve, feddve s bizony, néha büntető eljárást is indítva folyamatba. Az a 45 kérdőpont, mely az 543 anya- és 539 leány- és fiok-egyház számaival sokszorozva, így felülvizsgálat s túlnyomó részében elintézés alá kerül, mind nagy halmozánál, mind specialis természeténél fogva, lehetetlenné teszi e helyen a tüzetes ismertetést, valamint az Igazg. Tanácsot is arra indította, hogy az előadó jelentésének ellátására és a teendő intézkedések foganatosítására nézve, külön és az anyaghalmozatnak megfelelő eljárást állapítson meg. Ehhez képest, kimondotta, hogy az egyes

egyházmegyék esperesi látogatásának általános részét tárgyzó leiratok mellett, az egyes egyházközségek specialis viszonyait és ügyeit illető határozatait külön-külön lapokon küldi meg az esperesnek, ki ezeket az illető egyházközséggel, felelet-tétel, vagy végrehajtás végett, azonnal közli s a nyert válaszokat azonnal visszaterjeszti. Különösen, már az eddig ellátott három esperesi jelentésből is kitűnvn, hogy az egyházközségek majdnem háromnegyedében az irott törvény egyik-másik határozmányának vagy egyáltalán nincs, vagy csak hiányosan van elég téve s hogy némelyik esperes is elmulasztotta e hiányokkal szemben helyreigazító, intézkedő és megtorló törvényes kötelességének teljesítését, minez képest a törvény 400 §-ának alkalmazása már is fölös számú esetekben lett volna igazolva: Igazg. Tanácsunk azt is kimondotta, hogy az ilyes esetekben az illetők a törvény követelményeinek betöltésére 30 napos határidő és fegyelmi kereset terhe alatt lesznek kötelezendők. Utasított, továbbá, az elnökség és az előadó, hogy jövőre az esperesi látogatások folyó ügyeit elnöki úton lássák el s csak az érdemleges kérdéseket, fontosabb vagyoni, közjogi és fegyelmi ügyeket terjeszszék kollegiális tárgyalás alá, valamint a referens arra is, hogy az összes vizitáció ügyeit, az esperesek által megtartandó határidők szempontjából, tartsa evidenciában. A mi magát a sepsii egyházmegye most letárgyalt esperesi látogatását illeti, az egyes adatok rendjén igen sok súlyos, szomorú eset is fordult elő s pár fegyelmi kereset is volt elrendelendő.

Az enyedi kollegium Előjáróságának fölterjesztésére, dr. Bartók Györgynek, a theologiai akadémián tartott előadásaiért megszavazott helyettesi díjja és Bihari István, tanító-képezdei minta-iskolai tanítónak a közgyűlés által megszavazott személyi pótléka kiutaltatik.

A deézi egyházközség három épületes telkének 3,000, 1,200 és 500 frtnyi kikiáltási ár mellett, nyilvános árverésen való eladására az engedély megadatik.

A cegei egyházközség kántor-tanítójának díjlevelét javítani akarván, vagyoni ügyeinek kimutatása elrendeltetett; most a kimutatás beérkeztén, kitűnt, hogy az egyházközség e szükséges fizetés-javítást rendes bevételeiből nem bírja fedezni s így központban kezelt tőkéjéből 1,000 frtnak kamatja állapított meg e szükség fedezésére.

A Gecse-emberszereteti intézet, Ilyés Károly, kuriai báró eltávoztával megürült bizottsági tagsági helyére, a hármas kijelölés alapján, Dósa Elek, maros-tordamegyei főjegyző, neveztetett ki.

A szilágy-fűkereszturi egyházközség egy nehezen kezelhető papi fekvőjének engedélyezett eladása után be folyt tőkéjével új és alkalmasabb fekvőt vásárolván, az Igazg. Tanács a vásárt megerősíté és a vételár kifizetését engedélyezi.

A bürgezdí egyházközség korábban templom s majd papilak építését tervezvén s az esperes jelentvén, hogy a papilak építése immár éppen halaszthatatlan, az ösz-

szesen 2,100 frtnyi szükséglet fedezetül, az építési-alapból korábban már megszavazott 800 frt. beszámítása után, még 400 frt. hiányt mutat ki, s kéri ennek, szintén az építési-alapból, kölcsönképpen kiutalását. Az Igazg. Tanács, tekintve az építési segély-alap kimerült voltát, arra utasítja az egyházközséget, hogy e hiányzó 400 frtot fedezze valamely központi alaphól kérendő rendes törlesztő-kölcsön útján.

A harói pap eddigi egyházközségében való működése nem sok sikerre nyujtván kilátást s a nagy-pestény-klopotivai társegyház papja, valamint mindkét egyházközség késznek nyilatkozván a két pap kölcsönös helycseréjének elfogadására, az Igazg. Tanács engedélyezi a két pap állomásának kicserélését.

A száz-uj-ös-fűzkúti ujan választott pap új állomásának javadalmait csekélyebbnek itélvén, mint a menynyi a pályázati körözüvényben, szerinte, kilátásba vala helyezve, valamelyes segélyért folyamodik. A helyettesesperes kimutatván, hogy a pap állomása elfoglalása előtt tisztában volt a varható javadalom mennyiségével, a folyamodó kérésével elutasítatik, fenhagyatván számára, hogy valamely segély-alaphoz a rendes úton folyamodhassék.

A m.-n.-zsombori iskola építésére, $1\frac{1}{2}\%$ törlesztési hányad mellett, 1,200 frtnyi segély helyeztetett vala kilátásba; most, azonban, jelenti az egyházközség, hogy rendes bevételeiből a törlesztési hányadot sem bírja fedezni s így e hányad fedezetét annyival inkább a központtól kéri, mivel annak idején, a kultur-egylet részéről is számításba volt véve 700 frt. építési tőke-befektetés és 250 frt évi tanítói fizetés-pótlék. Az Igazg. Tanács, ez utóbbi kilátás elestével, most azt a megoldási módot kínálja, hogy az egész szükséglet fedeztessék az egyházközség központban kezelt hátrálék-kamat összegéből s a szintén központban gyümölcsöző tőke jövedelmei fedezzék e befektetés kamatait és törlesztő évjárdékait. Elrendeli, tehát, az építés tervének és költségvetésének beküldését, hogy a munka a következő tavasszal foganathá legyen indítható, főt. püspök aát pe-

dig fölkéri, hogy tanulmányozza az ügyet, ha nem volna-e célszerű Magyar-Nagy-Zsomboron körlelkészség alapítása?

A zabolai egyházközség kepeváltó tő.éjét egyenértéki illeték-adóval terhelték meg s ez intézkedést a pénzügyi főtörvényszék is helybehagyta. Az esperes kérést tesz, ha nincsen-e ez ügynek orvoslata? Az Igazg. Tanács, a legfőbb forum e végzése után, kénytelen belenyugodni a bevégzett ténybe

Az orbai esperes utasítást kér: ha eleget tegyen-e amaz adófelügyelői felhívásoknak, melyek több egyházközsége kepeváltási tőkének bevallására szólítatik föl. Az esperesnek megadatik az országos törvény értelmében való felelet, mely szerint, e tőkék adómentesek ugyan, de szintén egyenértéki illeték-adó alá esnek.

Az öralya-boldogfalvi pap, ki a m.-ilyei körlelkészségre folyamodván s ez állomásra ki is neveztetvén, de a kinevezést el nem fogadván, most felfolyamodik, hogy a választás, illetőleg, a pályázat köröztetési díjjanak fizetése alól mentessék föl. A kérés, az idei közgyűlés ide vágó határozatába ütközvén, nem teljesíthető.

Timár Károly, a nagy-szebeni egyházmegye főgondnoka, püspök aa. hólya-völgyi egyházlátogatása alkalmával, vállalkozván a hólya-völgyi miszsiói egyházkör teljesen összehonyolodott pénzügyi viszonyainak kiderítésére, megteszi a jelentést eljárása eredményéről. Az Igazg. Tanács megköszömvén főgondnok aa. buzgalmat, felhívta, hogy a földerített adatokat s az ügyiratokat tegye át Csongrádi Kálmánhoz a nevezett miszsiói kör gondnokához, a ki szintén fölkérte, hogy a körlelkészséggel egyetértve, a követelések lehető fölajtásáról, illetőleg, biztosításáról gondoskodni sziveskedjék.

A Wesselényi-egylet megköszöni a nyirsidi tanító javadalmazására megszavazott évi 150 frtnyi segélyt kéri kiutalványozását. A kiutalványozás az állomás betöltésével fog megtörténni.

A hosszú- és magyar-macskási egyházközségek csatlakozásába mindkét fél belenyugodván, a csatlakozás keresztültivitele iránt megtétetnek a kellő lépések.

É—n.

T Á R C A.

Heidelbergben.

Mintha itt születtem volna,
S lettem volna kis gyerek:
Minden völgyre és halomra,
Ugy tetszik, ráismerek.

Ez a folyó, hol fürödtünk,
Itt labdáztunk, ez a rét,
Ez a kék égbolt fölöttünk,
Nézem messzi látkörét.

Ez az erdő, a hol annyit
Búttam a hús árnyakat,

Tudtam, gyöngyvirág hogy hol nyit,
Kék ibolya hol fakad;

Hús források hol buzognak,
Bükkök árnya hol setét,
Hol a fülmilék, azoknak
Lestem édes énekét.

Fűbe le-leheveredtem,
Elmerengve boldogan,
Rá gondolva, kit szerettem;
Tudja isten, merre van!

Hajh, azóta már az égben!
S im, megint boldog vagyok,

Visszaszerzett üdvösségem
Csillaga szebben ragyog.

S a hogy itt e tájat járom,
Ugy tetszik, ráismerek:
Lenn a város, fenn a várrom,
Szőlő, hegy, mező, berek.

Jó pajtások, vig diákok,
Köztük, úgy tetszik nekem,
Mind ismerős képet látok,
S köztük én egy idegen!

Ifjuságom szép Enyedje,
Csak reád emlékezem...
Vajha, sorsom még engedje,
Aldva tenni rád kezem!

Szász Károly.

A brahmanizmus és buddhizmus erkölcsi világnézlete.

A) A brahmanizmus.

Az erkölcsi rendszerek fejlődés-történelmében az indusok erkölcsrendszere a második fokot foglalja el. Eltekintve azon miveletlen népek erkölcsiségétől, a melyeknél általában ez nem is jelentkezik, vagy ha igen, csak a legkezdetlegesebb formában kifejtett, vagy tudományosan kifejtendő rendszerről, első sorban, a khinaiaknál lehet szó. Hiányzik, azonban, ugy ezeknél, mint legtöbb pogány-népek erkölcsrendszerénél: 1) az erkölcsi szabadság határozott kifejtése és 2) az universalizmus; s egyiránt megvan mindenkiben: 1) a partikularizmus és 2) a legfőbb jó határozatlansága.

Az indusok, ugy a Brahma, mint a Buddha vallást követők erkölcsi világnézlete, túlságos pantheizmusokból kifolyólag, negativ. Minden véges valóság, mindenképp felett pedig az emberi személyiség semmi, igaztalan, valótlan. Vagy, mert a brahmanok szerint, minden a magát kijelentő istenség; vagy, mert a buddhisták nézete szerint, minden létező alapja a — semmiség.

Inne van erkölcsrendszerükben, a teremtő, működő erő helyett, a szenvedő megadás, az önmegsemmisítés. Legfőbb jó a személyiség megszüntetése; minden lét, végességénél fogva, rossz, nem az emberek hibájából, hanem lényegileg s nincs más megváltás, mint a megsemmisítés. A brahmanoknál még az önkínzás bizonyos erkölcsi jelleget hord magában, míg a buddhistáknál minden erkölcsi, a reménytelen fájdalommal vesz el.

A brahmanoknál tekintélyes erkölcsi tangyűjtemények vannak, vallásos elmelekedéseikkel együtt, természetesen; ezek a Védák. A Védák mellett legterjedelmesebb ilyen gyűjtemény Mánukönyve.

Khina természet-dualizmusával szemben, a brahmanizmus ugy tekinti a világot, mint az ősbrahma álomszerű megjelenését, minden valóság és szükségképpeniség nélkül. Az erkölcsiségnek sem lesz így semmi célja egyéb, mint a személyiség feladása a személytelenért. A személyiség fenmara-

dása a lélekvándorlásban büntetés és nem jutalom. Minden létező valóság külön-külön rossz s legfőbbnyben amilyen jó, mert az isteni lényeg egy részét teszi.

Az erkölcsi alany nem az ember, nem is az emberiség általában, hanem az egyes „osztályok“ (kaszta), melyek, mint kisebb és nagyobb körök az isteni központ körül, természetileg és szellemileg annyira különböznek egymástól, hogy a legalsóbb még az állatnál is lennebb való. Ezek az erkölcsiségre egyáltalán képtelenek s a Védákat, vagy a törvényeket tanulni, a pokol legnagyobb büntetésére érdemes.

Magasabb ismeret és így az erkölcsiség megszerzésére csak a három felsőbb osztály képesített; ezekre nézve is az erkölcsi feladat és erő nagyon különböző és az indus soha sem beszél az „ember“ kötelességeiről általában, hanem csak az egyes osztályok kötelességeiről külön. A Vaicja előtt legfőbb jó a gazdagság, legfőbb erény a szorgalom; a Xatrija legfőbb java a hatalom, legfőbb erénye a vitézség; a legmagasabb erkölcsiségre csak a Brahma képes. De ennél sem mint alakító, teremtő erő jelenik meg, hanem az élet megvetésében, lemondásában nyilvánul. Nem az öntudatos személyiség érvényesítése a természettel szemben, hanem ennek megsemmisítése amazért.

Ez erkölcsi világnézet központja az önkínzás által elért megsemmisítés, hogy Brahma legyen egyedül. Az igaz ember, t. i. a brahman, legfőbb java, egyesülni Brahmával, nem azon értelemben, hogy személyes erkölcsi élet-közösségben éljen a személyes istennel, hanem létjoggal nem bíró személyiség felolvasztása az általánosba, a személytelenbe. A bölcsesség kezdete: „Én vagyok Brahma.“ Ebből következik: „Brahma egyedül, nem Én.“ Már most, miként az ember aluva, midőn magáról és a külvilágról nem tud, közelebb van istenhez, mint ébren épp így legfőbb cél, a személyiség elaltatása, mint a harmatcsepp elpárolog, mely a lotusz-levelen csillog.

Semmi sem lehet állandó, csak az egyedüli istenség, ki nem tűr mást maga mellett s kire nézve a világ csak álomkép, tova suhanó csalódás. A világ is csak a hiu ember képzelgése, de egyáltalán nincs. A khinaiak az erkölcsiből csak az állandót tartják meg; fejlettebb népek eseményt csinálnak belőle; az indusok a semmivel azonosítják. Afrika vad népei hisznek egy jobb jövőben, az indusok fájdalommal nézik a jelent, közönyvel a jövőt s nyugalmat egyedül a múlt ad, midőn semmi sem volt, csak Brahma. A khinaiak tesznek a jelenért, fejlettebb népek a jövőért, az indus csak tűr és szenved.

Az indus erkölcsiség inkább feláldozás, mint alkotás. Azon utat, melyet a világ az őslénytől távozva, megtett, viszsztatérőleg is meg kell tenni; maga a természet a halálban teszi ezt, az ember kegyes önmegsemmisítése ugyanezt célozza. Az, a mi a természetre nézve természeti cél, az emberre nézve erkölcsi cél. Miként Brahma az ősz egységből a sokféleség világává lett, ugy kell az embernek az egységben megint felolvadni. Bukni kell az embernek, nem saját bűne, vagy érzékisége miatt, hanem önkint; meg kell hogy szűnjék önálló személyiség lenni, lemondva minden érzelméről, minden akaratról, minden gondolatról Brahmáért.

A brahman kegyetlen önkínzása nem vezeklés a vétékért, hanem erényes cselekedet. Maró, fájdalmas büntudatot az indus nem ismer; a rossz nem az övé, de általában nem is emberi véték. Minden, a mi van, közvetlen Brahmától indul ki, tehát a rossz is.

Magasabb érdek azért az indus előtt nincs is. Szereti a természetet, mely közelebb áll az istenséghez s a legközelebbi kör, az isteni középpont körül. Anyját látja a természetben, szereti, mint Brahma, legközelebbi és legszeplőtlenebb kijelentését. Az indus, ki egy páriát élettelen lát heverni az úton, a nélkül, hogy kezét segélyre nyujtáná, mint nagy büntől irtózik egy fűszálat leszakítani, vagy egy szúnyogot megölni; ok nélkül még egy göröngyöt sem tör le. A házasság és családi élet általában csak átmeneti lépcső az erkölcsileg éretlenek számára; az igazi brahman elhagyja apját és anyját, nejét és gyermekeit s egész elmerüléssel, évekg áll egy helyen az erdőben, mereven, mint egy fatörzs, csupán a legszükségesebb táplálkozásra szoritkozva. Minden véges előtte közönyös, mignem eléri az ohajtott halált. Társaság és államélet iránt csak az alsóbb osztályok érdeklődnek, a brahman nem törődik vele; előtte a remete élet fejedelmi koronánál többet ér

B) A buddhismus.

Szentirataik tulnyomólag erkölcsi tartalmuak, a vallás is csaknem egészen a moralban olvad föl. Mig a brahmanoknál, minden létező alapja és lényege a megnevezhetetlen „ős brahma“, a buddhismus egy lépéssel tovább megy s a határozatlan, tres ősalapot „semminek“ nevezi (Nirvána). Minden a semmiből lett, ezért minden létező semmi s csak annyiban van valódisága, hogy az ujlag elpusztul. A milyen a kezdet, olyan kell hogy legyen a vég is. Mennyen és földön, minden hiábavalóság; maga a menny és föld is hiábavalóság s örök maradással trónol az összeomló világ felett a semmi. „Nirvánának neveztetik a Buddha követőire nézve az, a mi egyedül jó.“ „Még az istenekkel való kéjelgés sem ad a valódi bölcsnek örömet; a valódi bölcs csak azon örvend, hogy halva benne a vágy.“ „A ki felismerte, hogy az étellel végződik minden fájdalom, a teherment, szabad embert, kinek nincs szüksége családra, sem idegenekre, a ki hajléktalanul jár körül, csak kevésre van szüksége.“ az az igazi brahman.

Ilyen világnézet mellett, az erkölcsi alapja, a legmélyebb fájdalom lesz. Vigasztalan sötétség van előtte, melynek szomorúságát, még csak a remény derengő fénye sem világítja meg. Buddha vallása a kétségbeesés vallása, erkölcsrendszere is e jelleget hordja magán; és itt van a különbség a brahmanizmus és e között. E szerint, egy ősbrahma sem lett világgá, ezért nem is lép fel itt az osztálykülönbség; egy ember sem áll közelebb, vagy távolabb az istenséghez; egyenlő mindenki s mig amott még bizonyos értelemben szólhatunk szabadakaratról, itt elvész ennek értelme. Az erkölcsi törekvésnek nincs tárgya, nincs célja; végső cél a megsemmisülés; és ez a gondolat itt mélyebb, érzékenyebb, mint amott. Mig ott minden az isteni lényegbe olvad föl, itt minden a semmiségbe. Minden élet és törekvés célja a Nirvána. A buddhista nem törekszik, csak tűr

és szenved. Az egész világtörténet egy szomorujáték. A bölcsesség kezdete és vége a fájdalom tudata, minden egyéb: a születés, kor, betegség, halál eltörpülnek mellette.

Minden hiábavalóság, ezt ismétli Kohélet szüntelen az ó-testamentumban, ez az alapja a buddhismus erkölcsi világnézetének is. Ezért le kell mondani minden szeretetről, feladni minden élvezetet, a bölcshez csak a fájdalom és szánalom illik. Pozitív erkölcsi cselekvésről szó sem lehet itt, az ember törekszik, szabadulni a világtól, ebben határozódik az erkölcsi tökély. Ez isten nélküli világban az ember idegen, csendesség és kibékülés nem lehet, jelene a lemondás, jövője a megsemmisülés.

A brahmanizmus világglyűlete aktívabb, férfiasabb, drámaibb, ha lehet e szóval élünk itt, mert a véges lét után Brahmához tér vissza (hogy Brahma legyen mindeben és mindenütt), itt passívabb, nőiesebb, epikus; még csak öngyilkosság, vagy önkínzás által sem siettetheti a végfejlést, csak tűr és szenved. Bucsut mondva a világnak, mint hontalan vándorló, vagy mint remete az erdőben éljen a kegyes, koldus ruhában, minden vagyon nélkül, egészen egyedül, öröm és bánat iránt közönyösen.

Ily merev volt Buddha eredeti tanítása; később a nép engedményeket csinált, hogy nem mind tartandók meg ezek. Pozitív parancsok nincsenek erkölcs-rendszerében, inkább negative, csak arról szólnak, hogy mit nem kell tenni. Az egésznek summája ez: „A lét rossz.“ Az élők, állatok és emberek iránt, azonban, kimérettel legyünk, nehogy a nyomort a kegyetlenség által még nagyobbítsuk. Innen gyakorlati életükben, a legnagyobb szelidség minden élő lény iránt. Kinozni, vagy megölni, senkit és semmit sem szabad; s mintsem másnak fájdalmat okozunk, inkább magunk tűrjük el azt. Innen van, hogy a buddhisták a legszelidebb nép minden pogány népek között, csak hogy ez a szelidség nem a szeretetből foly, hanem a szánalomból, nem élő, teremtvő erő, csak passív kimélet.

Ennyit ez úttal az indus világnézeletről Önkénytelen a XIX. század „pessimismusát“ juttatja esztünkbe. E rokonságra még, e lapok hasábjain, rátérek

Még csak annak kijelentésével tartozom, hogy fentieket én bizony nem az ujjamból szoptam, hanem jó könyvekből tanultam.

Cseleme Ferenc.

KÜLÖNFELEK.

= Mire lapunk megjelenik, már beléptünk az ujesztendőbe. De lelkünk még e pilanatban is két világ között van megosztva. Egyik fele még ott borong a multnak romjain, és mint a koldus-asszony gyűjtögeti a száraz ágat, rendezgeti az emlékezés kincseit; a másik fele már ott csatog, mint a sas, a jövőbizonytalanságának felhői között, és építi a remény légvárait. Azt láttuk, hogy mi volt. Ha azt tudnók a mi lesz? És hitünk megfelel: a mi volt eddig, az lesz ezután is. Az idő megváltozik, az élet elhervad; az ég és föld elmulnak: de a szép, az igaz, az isteni, és a mi az ő szelleméből való, az megmarad mindörökké és mint az Apokalypsis sasa száll az örökkévalóságba. Ne csak értsétek, ne csak tanuljátok könyvekből: szívetekben éreztétek e főséges kijelentést és megvalósulva

Folytatás az 1/4 iv mellékletben.

fogjátok látni e földön istennek országát, homlokotukon az erkölcsi méltóságot, szivetökben az öntudat békeségét. Boldog ujesztendőt!

= Az óesztendő utolsó délestjén, miután ezerek és ezerek adtak hálát az örökkévaló istennek a multnak áldásaiért és esedeztek megtartásért, erőért, a jövőre; tehát, megadtuk az istennek, a mi az istené az Igazg.-Tanács, a helybeli főtanoda előjárósága, tanárai, a kolozsvári egyház képviselő-testülete, nagy tömegben kereste föl főtiszt. püspök aát. és elnök-helyettes, kolozsvári egyházmegyénk gondnokát, dr. Kolozsvári Sándort. Mindkét helyen lapunk szerkesztője adott hangot a bizalomnak, a ragaszkodásnak, a szeretetnek és elismerésnek, melylyel nem csak az itt levők, de úgy hisszük, az egész erdélyi ev. ref. egyházkerület minden igaz tagja adózik úgy püspök aa. nagy munkacerejének, buzgóságának és tevékenységének, mint az elnök-helyettes igazándi kálvinista szilárdságának és meggyőződésből származó, bizalmat-keltő hűségének. Mig ily férfiak állanak a gáton, remélünk lehet, és reményünk meg nem csal, hogy egyházkerületünk hajója biztosan evezik a kikötő felé és virágzásával első sorban isten országának és azután hazánk-nak, magyar nemzetünknek teszünk szolgálatot.

= Lapunk nem hivalkodik azzal, hogy világ-lap akarjon lenni; megelégszik azzal, ha megfelelhet ama széreny hivatásának, hogy egyházkerületünknek megfelelő képét tüntethesse föl. Igyekezetünk tán nem volt hiábanvaló és minden érdeklődő tisztában lehet ugy a mult tényeivel, mint a jövőre terveivel. Mind a mellett, tán nem felesleges, hogy most még egyszer röviden rekapituláljuk azokat a főbb mozzanatokat, melyek a mult 1888-ik esztendőt tették marandandóvá és emlékezetessé. A körlelkészségek, melyek egy-egy eddig egészen elhanyagolt s így pusztulásnak indult vidék egyházi és nemzeti gondozására hivatvák, ez év folyamán szaporodtak a következőkkel: a noszolyi, ó-ujfalusi, szamosújvári, piski-telepi, m.-ilyei, segesvári, lúdasi, dicső-szent-mártoni, szinnyeji, ilosvai, detreheimi, ó-toplicai. Templomok és paplakok épültek: Segesvártt, Maros Lúdason, Petrozsényben, Kamaráson, Szaván, Szent-Lászlón, Györgyfalván, Medgyesen, Maros-Ilyén, Barcsán, Detreheimben, Szinyén, Mező-Bodonban, Mező-Záhon. Az egyházi építkezésekre fordított 120,000 frt, az egyetemes egyház országos közalapjából az egyházkerület egyházai, egyes papjai és miszsiói célja nyertek 19,000 frtot. A püspök meglátogatta az év folytán a Mezőségeket, a gyulafehérvári és a küllői egyházmegyét, több helyütt templomokat szentelt és Székely-Udvarhelyt a kollegium megújított épületét avatta föl. Nagyobb alapítványokat tettek vagy adományoztak: Bányai Vitális 18,000 frt, báró Bánffy Dániel és neje, Gyárfás Anna 3000 frt, Szatsvai Sándor 4000 frt, Horváth Paula 6000, gr. Teleki Árvéd 5000, gr. Bánffy Miklós 500 frt stb. A Kolozsvárt föllállítandó theologiai fakultás és tanárképző számára épületes telek vásároltatott; az egyházkerületnek az egyetemes egyház törvényeihez alkalmazott törvénykönyve közrebocsáttatott; az egyházlátogatás új rendszere fogantatba indított; az erdélyrész magyar közmivóldási egylettel a szövetkezés szerződési pont-

jai megállapítottak és mindezen nevezetes mozzanatok, alkotások és nyereségek ellenében, az az alig pótolható veszteség is ez esztendőt terheli, a melyet az egyházkerület legidősb főgondnokának, báró Kemény Gábornak halálával szenvedett. De az egyház ujkori, mélyreható közjogi átalakulásának nagy vívmányai állandóan tartják föl fényes nevének áldott emlékezetét!

= Most, midőn újesztendőt kezdünk és reményeket alkotunk: hálálanságot követnénk el, ha nem róvnók le egyszermind a kegyelet adóját azok iránt, kiket a mult esztendő ragadott ki sorainkból. Fájdalommal emlékezünk vissza a veszteségekre és Istentől várjuk az enyhületet, abban a hitben élvén, hogy istenünk kipótolja azokat. Januárban meghalt Csákány József, zabolai pap; februárban Kökössi Endre, s.-szentgyörgyi gondnok; áprilban Bányai Vitális, volt egyházkerületi pénztáros; br. Bánffy Dániel, egyházm. gondnok; júniusban Deák Farkas, író; októberben br. Kemény Gábor, egyházkerületi főgondnok; novemberben gr. Bánffy Béla, kolozsvári főgondnok; decemberben Keresztes József, n.-enyedi theol. tanár. És még hányan, kikről az év folyamán megemlékeztünk. Most csak azokat említők fel, kik a hegy ormát képviselték; pedig azok is, kik lenn a völgyben hunytak el, épp úgy birtak érző szívvvel, gondolkozó agygyal, munkás kezekkel és mint hitünk sorsosai, az anyaszentegyház iránt való buzgó szeretettel. Kik az úrban éltek, az úrban is hunytak el. Nyugodalmuk legyen csendes; emlékezetük áldott!

= Kolozsvári egyházunkban a mult 1888-ik esztendőben született a férfi-nemen 258, a nőnemen 237, összesen 495; — meghalt a férfi-nemen 190, a nőnemen 178, összesen 368; tehát, több született 127-tel, mint a mennyi meghalt. Összeeskettetett 135. pár. Dicsőség legyen a magasságban istennek!

= Több felől véve felszólítást az esperesi hivatalok és egyházközségek használatára beadványi jegyzőkönyvek nyomtatása iránt: hogy a szükséges példányok száma felől magamat tájékozhassam, folkörem az érdekelteket, hogy a központi nyomtatványok kezelésével megbízott lelkész afa közvetítésével, folyó hó 15-ig sziveskedjenek a megrendeléseket megtenni, ivenként számítható 2 krajcárnak bekládés mellett. Bodor Antal titkár.

= Nyilvános köszönet. Méltóságos özv. gr. Bethlen Istvánné a m.-sámsondi ev. ref. egyház jótékony nemtője, ez évben sem mulasztotta el, meghozni kegyes áldozatát az urnak oltárára. Ugyanis, ez évben is az egyházközség adósságának törlesztésére 200 frtot, a templom megkulcsolására 102 frtot és 12 szegény sorsu iskolás gyermek felruházására 60 frtot méltóztatott adományozni. És he nézzük azt, hogy ő méltósága évenként meghozza jó szive jelntékeny áldozatát az egyháznak és ennek erősítése által nemzetünknek is, mit bizonyít az is, hogy a mult évben 260 frtot, azelőtt való évben a papi lak építésére 500 o. é. frtot és 50,000 égetett téglát adott: lehetetlen, elzárkoznunk köszönet nyilvánításunkkal, a nyilvánosság elől. Ő méltósága minden térre kiható figyelme a mi egyházközségünk közönségének megújításában igazán hebizonyította azt, hogy a hol a gyöngéd női kéz a szent ügyért igaz lelkesedéssel és valódi kitartással

munkálkodik, ott a jó eredmény és az áldás nem maradhat el. Fogadja azért ő méltósága nemes áldozat-készségeért a nyilvánosság ez útján is hálás köszönetünket. A m.-sámsondi ev. ref. egyházközség nemes presbyteriumának 1888. dec. 23-án tartott üléséből. Rákosi Lajos, ref. lelkész. Id. Balog Mátyás, gondnok Fodor Samu, jegyző.

= Szívesen kérjük lapunk barátait, hogy a múltért hátrálékaikat, a jövőre előfizetésüket be- küldeni szíveskedjenek. Az esperes urak ne feledkezzenek meg a pályázati köröztetések díjáról úgy a multa, mint a jövőre nézve.

Nyilvános számadás és köszönet.

Még az 1887. évben újra felkerestem azon kiváló buzgalmu egyéneket környékünkön, kik' egyházam templom- és toronyépítése ügyének előbbviteléhez kevés kivétellel kisebb-nagyobb mértékben szíves adományait meghozták volt a multban.

Tervbe vett körítamat nem végezhettem be egészen. Azonban, addig is, míg azt, alkalom adtán, tovább folytathatnám, szíves köszönetem és hálám kifejezéseül nyilvánosan elszámolom a kegyes adakozók neveinek közlésével, a kegyes adományokat.

Gr. Bethlen Géza főispán 50 frt, Csombor István gazdatiszt 10 frt, Bitai Béla brassói segédpap 5 frt, Ujvárosi Lajos hasznobérlő 5 frt, Egerházi Ödön hasznobérlő 10 frt, Szélely Dani birtokos 3 frt, Zöldi Sándor körjegyző 3 frt, Szentpéteri Dávid 1 frt, Duha kereskedő 1 frt, Kabos Kálmán birtokos 20 frt, Nagy János hasznobérlő 5 frt, Veres Pál 5 frt, Kovács Samu áll. isk. tanító 10 frt, Grün József 5 frt, Hirsch Jónás kereskedő 3 frt, Kimpian Sándor segéd-körjegyző 2 frt, Miksa Elek országgyűlési képviselő 25 frt, és Nemes Árpád ref. pap 20 frtot, Összesen 183 frtot adományoztak a fenn jelzett templom és torony építési célokra.

Örömet teszek e helyen említést arról is, hogy tégláégetésre Egerházi Ödön kapusi hasznobérlő úr 500, azaz ötszáz zsup nádat ajándékozott. A helyi egyháztagok közül ugyane célra Szántó János 2 szekér, Szekeres Gábor Tőkés Ferenc 1—1 szekér szalmát adtak.

Jól esik, kiemelnem a helyi gör. kath. egyház tagjainak, élükön Pap László gör. kath. lelkész úrral, testvéries buzgalmit, kik közül többen téglá, porond és az épültkft anyagának összehordásánál szíves jó akarattal, igás és tenyeres napszámokkal segítségünkre voltak.

Tartozom a nyilvánosságnak annak kijelentésével is, hogy e becses lapok hasábjain az 1883-ik évtől fogva, kisebb-nagyobb időközökkel nyilvánosságra hozott kegyes adományok összege kamataival, valamint a fenti célra az egyház által előteremtett szorgalmi jövedelem főösszege 2,100 forintot teszen. Ehez számítandó Gáspár István egyháztagnak 30 frtos adománya is, melylyel a szószék feletti koronát díszesen kijavította.

Örömmel említem föl azt is, hogy régi vágya egyházamnak templomát és tornyát illetőleg a teljes megvalósuláshoz közel. Sófalvi József és társa Pántya István maros-vásárhelyi jönevű építész-vállalkozók, 1888. év tavaszán a kor kívánalmainak megfelelőleg mindnyájunk teljes melegegedésére, templomunkat gyökeresen átalakították, a tornyot a templom gerincig fölemelték, melynek teljes bevezésére 1889. tavaszára illetők szerződésilleg vannak kötelezve.

Az orgona maros-vásárhelyi Takácsi Ignác ismert orgonaművész által egészen rendbe hozatott.

Mindazoknak, kik' áldozatkészségükkel célunkhoz közel jutni, segítettek, egyházam nevében hálás köszönetem s elismerésem kifejezését nyilvánítom. Nemes Árpád, m.-bodoni ref. pap.

Hivatalos rész.

1845—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kobelezett m.-vulkói egyházközség kántor-orgonistai állomására másodsor ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás, 4 hold 20 □ öl szántó, melyből fordulónként egy-egy holdat az egyház mivellet, 9 hold 1080 □ öl kaszáló, melynek termését az egyház hordatja haza, 8 frt. ágy pénz, 16 frt 40 kr. órakezelési díj, 8 szekér tűzifa, 140 nagy vöka (30 literes) tavaszbuza a kepező hivektől, egy antyua sessio után szabad legeltetési és fűzési jog, s ez arányban havas jövedelmi osztalék, mely a múlt évben 13 frt volt.

Pályázati határnap jan. 20. Folyamodványok nagytiszt. id. Szakács István esperes aához Sz.-Lónára (u. p. Gyalu) küldendők.

Kolozsvártt, dec 21. 1888. *Szisz Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1115—1888.

KÖRRENDELET,

A deési ev. ref. egyházmegye tiszteletes lelkészeihez.

Hivatalosan kérem fel a tiszt. urakat, hogy az újév 8-án az országos alap 1888-ik évi számadásait zárják le; a hátralékot, a hol van, adig sürgősen szedjék és küldjék be alólírtotthoz; valamint a folyó évi pénzeket is, mert én is lezárom akkor, és a mi azután küldetik fel, azt már az 1889-ik évről jegyzem be. Az utasítás értelmében, siessenek az új előírást megtenni, és január közepéig beküldeni. A hol okadatolt törlésre lenne szükség, azt jegyzőkönyvi alakban terjeszszék be. Tudatom, végül, hogy az 1887-iki egyetemes kouvent 56. j. k száma értelmében, az egyházmegye elfogadván alólirt egyenes kívánságát, az országos alap kezelését teljes felelősséggel átruházta borsai lelkész, tiszteletes Jónás Bálint urra, az 1888. november 13-án tartott gyűlés 26. száma alatt; az átadás január végéig fog megtörténni, adig még alólirt elfogadja az előírásokat és pénzt, azontul az irt lelkészhez küldendők.

Doboka, december 30. 1888. *Nagy Lajos,*
esperes.

871—1888.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS.

Borbándi születésű Román Anna, gyulaféhevári lakós, ev. ref. felperes, gyulaféhevári születésű Szilágyi Mihály, ismeretlen tartózkodásu ev. ref. alperest, ki őt cselölt 12 évvel hűtlenül elhagyta és azóta sem tartózkodási helye, sem életben léte felől semmi tudomása nincs, ezennel hirdetményesen válóperbe idézteti, és pedig oly figyelmeztetéssel hogy idéztetett alperes, mai naptól számítandó 6 hat hónap alatt annál bisonyosabban jelenjék meg a gyulaféhevári ev. ref. egyházmegyének Gyula-Féheváron tartandó házassági törvényszéke előtt, mivel ellenkező esetben válóperét, az ő meg nem jelenése esetében és nélküle is, fel fogja vétetni és le fogja jártatni.

A gyulaféhevári ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától Vajasadon, dec. 30. 1888. *Tőkés Sándor,*
esperes

588—1888.

KÖRLEVÉL.

a deési egyházmegye t. t. Lelkész és Gondnok afaiahoz.

Hivatkozással egyházkerületünk törvényei 26 §. 5. p. 42. §. 2. p., 211. §. h. p., valamint 249. §-ára, felszólítom egyházmegyénk minden t. t. lelkész és gondnok afaiait, hogy egyházaiknak 1888-ik minden nemti számadásait két-két egyenlő példányban teljesen felszerelve, összeállítani, elsőfokulag megvizsgáltatni s 1889. február 15-ig a számvevői hivatalhoz okvetetlenül beküldeni szíveskedjenek.

Kackó, dec. 28. 1888. *Berde Sándor,*
e. m. számvevő.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott az ev. ref. főtanoda nyomdájában, Kolozsvártt.

Mai számunkhoz 1/4 iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. JANUÁR 10.

2. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca 9 sz.

A mozdithatatlan ország.

II.

Hogyan? Hát, a helvét, vagy akár az ágostai hitvallás egy és ugyanaz a Krisztusban re-velált vallásos és erkölcsi igazsággal, melyet Pál apostol (Zsid. XII. 28.) képiesen mozdithatatlan országnak nevez? Midőn Debrecen a „mozdithatatlan ország“-hoz való hűségét hangsúlyozza és a ref. egyház hitvallásához ragaszkodik, a Krisztus igazságát és a konfeszziót egymással mérőben kongruensnek tartja-e? Azt hiszem, hogy e kérdések támadtak a Hegedüs lelkében, megelőző cikkem utolsó sorainak olvasására. Annyival inkább, mert azt is hiszem, hogy e kérdésekben rejlik a Hegedüs legerősebb és érdemlegesebb kifogása a debreceniek hitelvi álláspontja ellen. Mert azt, az ellenkező látszat dacára sem hihetem, hogy a Hegedüs kifogása még messzibb menő volna; hogy ő valóban is kifogásolná, hogy a debreceniek „a mozdithatatlan ország“-hoz, a Krisztushoz, az evangéliomhoz ragaszkodnak: ennek el nem hívésére elégséges okot találok a karácsoni elmékedésben. Mert, bár Hegedüs, elmékedése némely pontján, rendkívül radikálisnak látszik, mintha rája nézve a világon semmi megingathatatlan dolog nem léteznék; de viszont másutt, elmékedése másrészeleiből azon meggyőződést merithetjük, hogy élénk képzelete, pihenni nem tudó elméje és erős reform-törekvései dacára a Krisztus és pedig nem az újabb kor némely theologusa által konstruált, úgy nevezett, történelmi Krisztus, hanem egyházának Krisztusa, kinek képét egykor szívébe írta be valamely áldott kéz hogy ez a Krisztus rája nézve is fixpontot alkot. De, ne késünk a felelettel a jelzett fontos kérdésre, ne hogy vonakodni, vagy habozni láttassunk. A hívő, tényleges protestáns keresztyénség; tehát, a debrece-

ni nyilatkozók is s velük az én csekélységem is, kik együttesen ama tényleges keresztyénséghez számítjuk magunkat, a leghatározottabb nem-mel felelünk a fenn kifejezett kérdésekre, akár Hegedüsék. Ha így nem tenuénk, nem volnánk protestánsok s a Hegedüs elmékedéseinek haragja sújtana. A protestáns öntudat, felekezeti és pártkülönbség nélkül, ellentétben a kath. öntudattal, mely az egyházban, vagy is a hierarkikus klérusban és kivált ennek fejében, a keresztyénség eszméjét, az időnek bármely percében, tökéletesen kifejezve és megvalósulva látja; a protestáns öntudat, semminemű konfeszzióban, hitcikkben, vagy intézményben sem látja tökéletesen előterjesztve és megvalósulva a „mozdithatatlan országot“, csupán kisebb, vagy nagyobb mértékben sikerült törekvést lát azokban emennek előterjesztésére és megvalósítására. Azért proklamálja a protestántizmus a szabad kutatás és vizsgálódás jogát Így hát, Hegedüs, valamint pártfelei és mi, a pozitív protestáns keresztyénség hivei, egy értelemben vagyunk a fönnebbi kérdésekre adandó válaszra nézve; ennél fogva, úgy az egyik, mint a másik részről fenn kívánjuk tartani egyházunkban a haladás elvét és tantorithatatlanul ragaszkodunk a szabadsághoz, melylyel minket a Krisztus megajándékozott.

De a jelzett elvi megegyezés mellett, nagy, mondhatni, elválasztó különbség áll fenn a protestáns tényleges keresztyénség hivei és a Hegedüs pártfelei közt: a konfeszziók és hitcikkék értékére és jelentőségére vonatkozó véleményeik tekintetében. Mi azon erős meggyőződést tápláljuk, melyre némi tanulmány, de minden esetre sok gondolkozás és nehéz küzdelmek után jutottunk el, hogy ama hitcikkben, melyek a keresztyénség első klaszszikus korszakának, az elsőbb századoknak a termékei és a konfeszziókban, melyek a második klaszszikus korszaknak, a refor-

máció időszakának a gyümölcsei: a keresztyén eszme Krisztus igazsága elláthatatlan időkre szöklőlag nyert interpretációt; tehát, a mi időnk szükségét tekintve is, a legjobban és legelfogadhatóbban formulázott előterjesztései a keresztyén igazságnak. Tudjuk, hogy a művészet klaszszikus korszakának eszményei és példányai követendő példányul szolgálnak ma és fognak szolgálni. bizonyára, messzi időig; így vagyunk a vallásos élet klaszszikus korszakainak produktumaival is. Ez a mi meggyőződésünk a hitcikkék, konfeszziók értékére, jelentőségére vonatkozólag. A Hegedüsé s a vele egy véleményen levők éppén az ellenkező. Szerintük, a dogmák és konfeszziók legkevésbé sem fejezik ki a keresztyénség eszmei tartalmát. Azért elvetik azokat. Az egyházi tanfogalom táblájáról letörlik mindazt, a mit oda a századok irtak. Tabula rászát csinálnak. Aztán, tele írják azt a keresztyénség nagy történeti üdv-tényei és alaptanai felett (ennyiben tartják fenn a kapcsolatot a multtal) alkotott különbféle elméleteikkel, a mint azokat ki-ki, saját szellemi erejéhez képest, ki tudta spekulálni. És ez elméletekben az üdv-tények, a Krisztus és az apostolok tanai oly szépen el vannak párologtatva, hogy az előbb frissítőkkal telt korszakban pusztá levegőnél egyebet nem találunk. Aztán, milyen nehéz úton kell eljutnunk e száraz kortyokhoz. Kovács Ödön a „Tájékozás“-ban ismerteti a legújabb modern hittani rendszereket. Mint mondja, igyekezett ezen feladatánál az illető művek tartalmát úgy terjeszteni elő, hogy az a lehetőségig könnyen felfogható legyen. S még így, könnyebbé téve is, mily nehéz az! Aligha il, tartalom, még népszerű ruhába öltöztetve is, alkalmas lehetnek arra, hogy egyházi reform alapjául szolgáljon, egy új vallás, a „jövő vallása“ tartalmát alkotassa. Mert a vallás, származását illetőleg, emberi oldaláról tekintve, mindig népfilozofia, az emberi lélekben akaratlanul is felöltő magasabb kérdések felett. Igazságaira a nép nem spekulatív gondolkozás által, mint az iskolai vagy tulajdonképpeni bölesész, hanem közvetlen lelki szemlélet útján jut el: természetes képviselői, az ihletett próféták és költők által adván kifejezést azon intuitív úton nyert igazságoknak. Azért, természetes, hogy a vallásos igazságok mindig érzéki képzetekben, képekben nyernek szemléhető

és felfogható alakot, és az élet mezején soha sem sublimálódnak elvont fogalmakká. A vallásos élet terén soha sen beszélünk ilyen formán: „isten az absolutum, Jézus az absolutumnak, a végetlen létnek önkijelentése a véges létben. Hanem azt mondjuk: isten az ur, a király, a kivel szövetségünk van; isten az atya, a ki szeret minket; Jézus a fiu, a ki az atyához vezérel, stb. Ennél fogva, ha az az „ambiciónk“ ébred föl, hogy a vallásos igazságokat „a dogmák nimbusából“ kivetköztessük, s ha ezen ambiciozus törekvésünk netalán sikerül: a vallásos téren, bizony, semmit sem nyerünk. Mert a szép, jelentős és kedves képek helyett, melyek szivre és lélekre egyiránt jótékonyan hatottak, csak száraz filozofémát kapunk, mely hidegen hagy; szines, illatos virág helyett, kiszáritott botanikus növényeket; élő alak helyett kopogó esontvázat, mely nem vonz, hanem eltaszit.

Különben, Hegedüs nem mondja, hogy azok közé tartoznék, a kik „ez ideált (Jézust) kivetköztetik a dogmák nimbusából. Nem mondja, de úgy szól, mint ama nimbus-tépegetők. Hanem azt mondja, hogy az „unitáriusok“ azok, a kik „azt az ambiciót hirdetik, hogy ők az ideált (Jézust) kivetköztetik a dogmák nimbusából.“ Ez állítás nem egészen öszhangzó a történeti tényekkel. Az említett kivetköztetésnek mások az eredeti, valódi munkásai, nem az unitáriusok. Mert, ha nézzük az unitarizmust keletkezésének idejében, mint socinianizmust; igaz, hogy az a szentháromság hitcikkét elvetvén, a Krisztus istenségét megtagadta; de másfelől, a „józan ész“, a ració nevében elvetett dogmák helyébe dogmákat csinált, melyekkel a közönséges józan ész nem kevesebb nehézségekkel tud kibékülni, mint a régi dogmákkal. Például, a keresztyén vallást „tisztán természetfeletti csodás kijelentésnek tekintette, mely kijelentést Jézus, nem levén isten, csak úgy közvetíthetett, hogy isten által égbe ragadtatván, mindenre, mit kijelentenie kellett, megtanított.“ (Kovács Ödön: „A vallásbölesészeti története“ II. kötet. 119 lap.) Másfelől, azonban, az is igaz, hogy a mai unitarizmusnak semmi köze sincs a régi socinianizmushoz. Annak szemében Krisztus egy kitünő, de pusztá emberré vált. A dogmák nimbusából teljesen ki van vetköztetve. De, mint mondtam, a kivetköztetés

munkája jobbadán nem az unitarizmusé. hanem a protestáns baloldali theologia korifeusaié az előbbiekre ide vonatkozó saját munkássága inkább csak a destrukció elméletének kiélesítésére és gyakorlati megvalósítására irányult. A Strauszok és Baurok, a Schweizerek, Langok és Renauk, mint bátor sasok emelkedtek a magasba a régi litrendszer égisze alá nyúló bástyáinak megostromlására, keményen csattogtatva szárnyaikat. merészen szemébe nézve a bástya fényes gloriával koszorúzott királyának. És mint a mesében, a kis ökörszem a felrepülő sas szárnyai alatt: akkint emelkedett a protestáns baloldali theologia nagy képviselőinek vállain az unitarizmus (és itt nem a hazai, hanem a fényes vallásos irodalommal bíró külföldet értem) mind fölebb-fölebb. És mikor a sas már tovább emelkedni nem tudott és fáradtan s bágyadtan alább kezdett szállani, a kis ökörszem kiröppent rejtekéből, pihent erejével néhány ölnyivel még magasabba szállt, ott fén csicseregve el némely fül előtt kedves dalát. Ezt a jelenetet látva sokan, a kik látván, nem látnak, így kiáltanak fel bizony mégis nem a sas a madarak királya hanem az ökörszem. És hallgatják ezt a csicseregést nálunk is sokan, mert annak egy-egy hangját hozzánk is átröpíti a nyugati szél.

A dogmák nimbusából való kivetkőztetés ambiciójának ez rövidbe foglalt története.

Baló Sándor.

Hogy kell az egyházközségek számadásait vezetni?

Hogy bármelyik lelkész megnyerje híveinek szeretetét, tiszteletét és bizodalma: tanubizonyosságát kell adnia annak, hogy egyházközségének úgy szellemi, mint vagyoni ügyeit tudja is, akarja is helyes irányban vezetni.

A szellemi élet fokozatos fejlődéséhez vezető s bizony, sok tövissel takart útjának feltalálásáról s az azon való előhaladás nagy és nehéz feladatok megfejtéséről nálamnál sokkal képesebb és hivatottabb egyének szolgálván útmutatással, a vagyoni kezelés szabatos vitelének nagy befolyásáról kívánok röviden szólni s e részben némi tájékoztatást nyújtani.

A mint az egyesek életében a legtöbb keserűség szülő-anyja az anyagi érdek összeütközése: egyházaink életében is, a hívek és lelkész között felmerülő viszályok csirája legtöbbször a vagyoni kérdésekben található fel. Akárhány oly esetben, midőn a számadás vizsgálatok kiderül, hogy valamely bevételt nem vezetett be a szá-

madó, vagy két külön címen és tétel alatt irt be számadásába, már hallható egyesek gyanúsító suttogása, hogy a lelkész a számadó gondnokkal összejátszik az egyház megkárosítására; pedig, a lelkészt más hiba talán nem terheli, mint az a mulasztás, hogy nem vizsgálta meg a számadást, mielőtt azt a gyűlés elé terjesztette; avagy, ha megvizsgálta, nem hasonlította össze pontosan az egyházközségi utalványokat a számadásban előforduló rendkívüli kiadások tételeivel; nem vette számba a múlt évi hátrálékokat, s hogy azokból mit vett be a számadó és mennyi marad beveendő; nem vizsgálta meg a rendes (bér, kamat, stb.) jövedelmekből befolyt és hátrálék-összegeket. Ily esetekben tán hibájáért lakol, de oly súlyosan, mely nagyobb a bűnnek büntetésénél is, mert erkölcsi tisztasága homályosítottatik be. De, mennyivel méltatlanabb az alattomosan terjedő vád oly ritka esetekben, mikor az egyház megkárosításának még látszata sem forog fen; csak a számadás zavart vezetéséből kelt a gyanu, avagy azt csak felhasználta egyes elégedetlenkedő arra, hogy a lelkész tekintélyét, becsületét aláássa, gonoszul számítva arra, hogy boszuját így legsikeresebben érheti el.

Sok ily sajnós tapasztalatból kifolyólag, ezúttal a lelkész uraknak első sorban az egyház iránt tartozó kötelességéből, de saját érdekükben is figyelmükbe ajánlom, hogy az egyház vagyoni ügyeinek vezetését tegyék komoly tanulmány tárgyává. Ez úttal, a számadás szabatos vezetésére nézve elmondom véleményemet, melyre indítva érzem magamat főleg az által, mert az új számadási minta helyes betöltésének gyakorlatába még csak kevesen jöttek bele, úgy hogy el merem mondani, hogy a kezemen megfordult számadások kilenc-tizede lényeges hibákkal volt telve; sőt, midőn egy egyházközség utasított azok kiigazításával új számadás készítésére, az egyházmegye felelete az volt hogy jobbat nem tudunk készíteni; az egyházközség érdeke pedig mulhatalanul megköveteli, hogy a számadás tiszta képet nyújtson mind arról, a mit be kellett volna venni; mind arról, a mi bevételet, valamint arról, a mi hátrálék megy át a jövő évre; mind arról, hogy mennyi volt az egyházközség tőke-vagyona az év elején és az év végén; tehát, a tőke emelkedett-e, vagy apadt; sőt, az egyházmegyék előjáróságait kötelességem tartom minden oly esetben az egyházközségek feleletre vonására, midőn a számadás eredménye nem felel meg az azon évről el látott költség-előirányzat tételeivel.

A kikut soraim érdekelnek, vegyék kezükbe az újabb számadási mintát s annak megemlítenő tételeivel kapcsolatban, sziveskedjenek kísérni.

Bevételek.

A Rendes bevételek.

I. Mult évi pénztár-maradék. Ezen cím alatt azon készpénz-összeg irandó be, a mennyi a kiadások fedezésére a számadó kezén levő pénzből az előző év végén megmaradt. Tehát, e tétel alatt nem lehet a takarékpénztári tőkét, készpénzt, obligációt, stb. egybe-

foglalva, beírni, mint a hogy tette azt egy egyházközség, hanem kizárólag csak az előző évi számadás bezárásakor készletben fenmaradott készpénzt. Azon esetben, ha az előző évben befizetett tőke-összeg netalán nem helyeztetett volna el és a készpénz nem tétetett volna be az egyházközség kétkulcsu ládjába, ezen szabályellenes mulasztás úgy hozandó helyre, hogy az év végén ezen tőke elválasztandó a pénztár-maradéktól és a tőkék sorába ezen címnél alább sorolandó föl, a kétkulcsu ládjába helyezve addig is, a mig takarékpénztárba tétetnék, vagy kölcsön kiadatnék.

II. Künlevő hátrálékokból:

a) Régi hátrálékokból cím alatt, beírandó a mult évi számadás ellátása folytán megállapított hátrálék-jövedelmek összegei, még pedig külön tétel alatt az ingatlanokból, jogok jövedelméből, tőkék jövedelméből, stb. a számadási címek szerint.

A mely egyházközségnek több tőkéje után van kamathátráléka, ott annak nyilvántartása végett, hogy a hátrálék-kamatok számadásba vezetendő összegével kik tartoznak, mely évről, vagy évekről és mennyivel; valamint, hogy mely évről fizette a bevett kamatot, az egy külön rovatos iven mutatandó ki és e kimutatás melléklendő a számadáshoz. A kimutatás jegyzés rovatába felvilágosítás adandó, hogy a félévnél több időről hátrálékos adóssal szemben a szabály értelmében megindított per mily stadiumban van.

Ezen cím alatt, a hátrálék-jövedelmek kitüntetése után, úgy a Beveendő, mint a Hátrálék rovatba beírandók az egyházközség künlevő tőkékének összegei és pedig külön tétel alatt az egyházközség pénztárába, a takarékpénztárba elhelyeztetettek, a magánosoknál levők, állampapírba fektetettek, stb. úgy, hogy az I. és II. cím alatt tüntetessék ki a pénztármaradék és úgy a jövedelmek hátrálék-összege, valamint ez összes tőkék mennyisége, vagyis a mult évről áthozott egész vagyoniállás. A pénztármaradék a Beveendő és Bevétel rovatba, a künlevő hátrálékok pedig a Beveendő és Bevétel s a hátrálék rovatba a tőkék csak a Beveendő és Hátrálék rovatba irandók. A tőkéből év folytán befizetett összeg „Rendkívüli bevételek“ VIII. cím alatt vezetendők be. Azon esetben, ha a számadásban felsorolt címek oly nagy száma alatt fordulna elő hátrálék, hogy a Bevételek II. rovata alatt ezek bevezetése után nem lenne hely a tőkék kimutatására is, akkor a tőkék a Bevételek V. rovata alatt irandók ki, mely szükség esetében póttíval is megtoldható.

III. Ingatlanokból: az egyes ingatlanokért, az önkéntes árverezés alkalmával, vagy szerződésben megállapított bér, vagy hasznóbér összege irandó be. Ha szántó, kerttel, vagy kaszálóval együtt, adatik ki, a mi nagyobb hasznóbérleteknél történik meg, azon esetben az együtt kiadott fekvők bére egy tétel alatt vezetendők be, megjegyezve az illető tételnél azt, hogy mely ingatlan melyikkel együtt adatott ki. Ha oly ingatlana is lenne az egyháznak, mely a rovatos ivbe nem iratott ki,

p. o. bérháza; de nincsen olyan fekvője, a mely az ivbe felsoroltatott, p. o. nádas, szőlője, stb. azon esetben a bérház jövedelme az ily nem létező ingatlan rovatába irandó be, kihuzva az oda nyomtatott címet. Van eset reá, hogy különböző természetű, ugyanazon művelési ág alá tartozó ingatlana van egy egyháznak, p. o. kizárólagos tulajdona, erdeje és azon kívül a közbirtokossági erdőbűl része, ezen két különböző jogi természetű fekvő jövedelme, külön tétel alatt irandó be. A községi erdőbűl illető faizási jog, azonban, a IV-ik cím tárgyát képezi.

IV. Jogok jövedelméből, cím betöltésénél a fönnebbi pontban irt eljárás követendő.

V. Tőkék, magtár, bortár jövedelméből, cím alatt nem csak az egyes adósok, p. o. egyházközségi pénztár, takarékpénztár, a melynél a tőke elhelyeztetett, az államkötvény minősége s az egyes adósok nevei irandók ki és a tőke-jövedelem mennyisége, hanem a balfelől részben kitüntetendő azon tőke mennyisége, és azon kamatláb is, melynek jövedelme a Beveendő, Bevétel és Hátrálék rovatba beíratik, nem különben azon idő is, melyre a kamat számított. E tétel alatt tehát csak azon évi kamat vezetendő be, mely évről e számadás szól, a hátrálék-kamat nem vegyithető ide; valamint, ha akármely adós év közben visszafizeti tőketartozását, az után a kamat csak azon időre számítandó, a meddig a tőkét használta, vagyis, a mely időre kamat követelhető volt.

Megjegyzem itt azt, hogy ha valamely adós kamathátrálékkal tartozik és első sorban nem a kamat tartozását, hanem a tőkét akarná kifizetni, a befizetendő összeg csak annyiban fogadható el a tőke apasztására, a mennyi e kamathátrálék; sőt, ha van, a perköltség annak is lerovása után fenmarad. Ezen jogot a törvény biztosítja a hitelezőnek.

VI. és VII. címek alatt hogy mik vezetendők be, az ott felhozott példákban kivehető. Itt csak azt említem föl, hogy Önadóztatásból szerzendő vagyoniérték készpénz értékben tüntetendő föl, s ha ez év folytán a kifizető célra felhasználtatott, mint például az építkezéseknél teljesített ígás, tenyeres napszámok, stb. éppen a bevételnek teljesen megfelelő oly összegbe kiadásba is teendő.

Bodor Antal.

(Vége következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, jan. 6. 7.

A két napon át folyt ülésen elnökölt főt. Szász Domokos, püspök; váltogatva jelen voltak: dr. Kolozsvári Sándor, Szász Gerő, Sárkány Ferenc, Szász Béla, Domokos Antal, Parádi Kálmán, Deák József, Bodor Antal, titkár.

Az elnök az új év ez első ülésén isten áldását kéri az Igazg. Tanács működésére; melegen üdvözli a tagokat s reméli, hogy a buzgó munkálkodás ez évben

is hasznára lesz az egyházkerületnek, mit a jelen levő tagok szívélyes éljenzésekkel viszonzottak.

Előterjeszti, továbbá, az elnök, hogy a regale-jog megváltásáról szóló törvény szentesítése és a pénzügy-miniszternek az eljárás módjaira vonatkozó előzetes rendelete után szükségessé vált az egyházi testületek jogainak és érdekének biztosításáról való gondoskodás. Az eljárás történhetik vagy azon a módon, hogy minden egyes testület maga intézze saját megváltási ügyét, vagy pedig az egész egyházkerület regale-jogainak érvényesítésére és képviselőit maga a főhatóság vállalkozik, mint ez a földterhermentesítés keresztül vitele alkalmával is történt; jelezve azt is, hogy a szakszerű eljárás biztosítása érdekében legcélszerűbbnek látná. egy szakemberrel való szerződést az egész ügylet lebonyolítására nézve, e tekintetben Schilling Rudolf, kir. közjegyzővel már érintkezvén is. Az Igazg. Tanács egyhangu határozattal ezt az utóbbi módot fogadja el, az ügyintézés pontozatainak megállapításával és szerződésbe foglalásával az elnökséget kérve föl, az összes egyházközségekhez és az esperesekhez, a lapunk hivatalos rovatóban olvasható, körrendeletet intézvén, az illető gondnokokat is fölkerelvén a segédkezésre; a kollegiumok följáróságainak pedig tetszésére bízván, ha érdekeiknek az illetékes hatóságoknál s a pénzügyminiszteriumnál, mint végső döntő fórumnál való képviselőit maguk akarják-e teljesíteni, avagy az egységes eljárást intéző Igazg. Tanácsra kívánják-e bízni, megjegyezve, hogy ez utóbbi mód valószínűleg biztosabb és minden esetre kevesebb költséggel járó lesz.

Székely József, pénzügyi törvényszéki bíró, volt tanársága emlékére, a m.-vásárhelyi kollegiumnál tett 500 frtos alapítványának alapító-levelét megküldvén, a véglegesen megerősített alapító-level egy példánya és az alapítványi összeg a nevezett kollegiumnak megküldött.

A közoktatásügyi miniszter, az iménti decemberi pót-érettségi vizsgálatnál szerepelt biztosának jelentése alapján, kérdést tesz, hogy Puy Zsigmond, volt m.-szigeti tanuló kinek engedélyével állta ki javító-vizsgálatát a kolozsvári vizsgáló bizottság előtt? Az Igazg. Tanács felküldi a miniszternek a m.-szigeti főgymnasium főhatóságának, Révész Bálint, püspöknek azt az engedély-levelét, a mely e pót-vizsgálat alkalmával a vizsgáló-bizottság és így a kormány-képviselő előtt is ott feküdt.

A nyomtatvány-minták és rovatos ivenk eddig a központból küldettek szét a beérkezett megrendelések arányában, a mi az iroda-személyzetnek sok idejét és munka-erejét vette igénybe s nagy hátrálékok felgyűltésére is alkalmat nyújtott. E helyett, tehát, jövőre minden esperesi hivatalhoz átlagos mennyiségű nyomtatvány küldetik s onnan lesz az egyházmegyei területről a megrendelés, a küldemény értéke az esperes terhére iratván, ki az elárusított nyomtatványok árával félevenként köteles leszámolni, kezelési díjban az eladott ivenk árának 10% -át nyervén.

A szász-városi kollegium f. é. költségvetése rend-

jén, a kiadások sorába az idősebb tanárok amaz ötöd-éves korpótlékának feleösszegeit is beigtatta, a mely az államsegély iránt kötendő szerződés előzetes pontozatai közt számításba van véve. A kérdés külön elhatározás alá tartozván, véleményes előterjesztésére a számvevő és a tanügyi előadó utasítottak korábban. Most, ezek javaslatára, egyelőre megengedtetett e korpótlékok f. é. elejétől való folyósítása, a jövőre való minden következtetés nélkül. Együttal, a kollegium f. évi költségvetése is helybehagyatott, az officialis tanárok irodai átalányának törlésével.

A zilahi kollegiumnál egy magán-tanulóságra jelentkező folyamodványa elutasított, egy másiknak fölvétele helybehagyatott; de, a tett tapasztalatokhoz képest, körrendelet meg az összes kollegiumokhoz a magántanulók fölvétele körül érvényesítendő szigorubb eljárásra nézve. Ugyancsak helybehagyja az Igazg. Tanács a zilahi kollegium Előjáróságának határozatát, melylyel Buyk Bélát a mathezis ideigl. helyettes-tanáraként alkalmazta.

A kolozsvári kollegiumnál mult dec. hóban tartott pót-érettségi vizsgálat jegyzőkönyve tudásul vétetik, azzal a megjegyzéssel, hogy az összes gymn. tanároktól elvárja Igazg. Tanácsunk, hogy a szabályzatban biztosított ama jogokkal éljenek, mely szerint az érettségi vizsgálatokon és értekezleteken a nem-kérdező tanárok is részt vehetnek. Főt. Révész Bálint, püspök ur értesítetik Puy Zs. volt m.-szigeti tanuló javító-érettségi vizsgálatának eredményéről.

A kolozsvári kollegium két növendékének adott konzilium abeundi helybehagyatik.

A Székely Ferenc, n.-enyedi tanár Holzweiszig-féle latin gyakorló-könyvének második fele bírálatra kiadatik Geréb Márton, Szilágyi Gyula és Deák Gerő, tanároknak.

A fejerdi egyházközség templom-építő alapjából, téglá beszerzésére, 300 frt. előleg kiutaltatik.

A kis-iklodi egyházközség iskolája számára épületes-telket vásárolván, az Igazg. Tanács a vásárt helybehagyja s az építkezési-alaphól megígért 700 frt. segély-kölcsönt 800 frtra emeli.

A segesvári új templom építésénél, a műszaki előadó által igazoltnak jelzett 4.544 frt. költség-többlet állván elő, az egyházközség utasítatik a saját erején végrehajtott gyűjtés eredményének elszámolására s az iránti nyilatkozattételre, hogy a netalán szükséges újabb kölcsön fedezetéről miként kíván gondoskodni.

A m.-köblösi egyházközség a kolozsvári kollegium egy ottani helyi telkét 1,100 frt. jutányos áron megvásárolván, az Igazg. Tanács a vásárt megerősíti.

A magyar-nemegyei pap, Köblös István ellen panasztétetvén, hogy a naszodi diasporában miszszioi szolgálatot nem teljesít, a nyilatkozatra felszólított pap most jelenti, hogy díjlevelében e kötelesség nem szerepel; de jelenti azt is, hogy az egész Naszód-Vidéken az egyetlen felekezetünkön levő pap ő levén s neki öt diasporában kellvén amugy is szolgálnia, e tiszt teljesítésére

méltányosan nem is volna kötelezhető. Az Igazg. Tanács más szempontból is igazoltnak bizonyos mértékben lehetők is látván ama vidék számára körlelkézség alakítását: az ügyet áttette föl. püspök aához, fölkerve a szükséges adatok összegyűjtésére és javaslata meg-tételére.

A tancsi egyházközség, melynek papi és tanítói állomá-sai rendszeres központi segélyt élveztek. az öt éven át üresen állt ez állomasok időközi segély-összegeit beszo-gáló papja és tanítója jutalmazására kéri. A kérés fölött csak akkor lesz határozat hozható, ha az ottani javadalmak időközi bevételeivel és az idő közben végzett építkezésekről elszámolnak.

A Bányai Vitalis-féle hagyatékna-k az egyházkerületet illető fekvőinek értékét a felkért becsüsök 5,918 frt. 60 krban jelezvén, azt a véleményt nyilvánítják, hogy e fekvőket 5,000 frton el lehet adni. Az előadást az Igazg. Tanács nyilvános árverésen rendeli el s az árverés vezetésére dr. Kolozsvári S. elnök-helyettest, bizalmi férfíaul, Demeter Károly, egyházközségi pénztáros-gazdát kéri föl

A körözi egyházközség némileg fölemelt papi díj-levele helybehagyatik s miután a közalaphól nyerendő kölesön útján a javadalomnak még 100 frttal való eme-lésére is vállalkozik: az ügy áttételik föl. püspök aához.

A p.-kamarási üres papi-telek az ottani főpatro-nus, br. Kemény Gyula egy másik telkével levén elcse-rélendő, az Igazg. Tanács az egyházközség ajánlatára és az egyházmegye véleményének mellőzésével, helybehagyja a cserét. a buzgó patronust egyszersmind fölkervén, hogy az ujan építendő paplak körül ugyanezt az áldozatkész-séget sziveskedjék tanusítani, a melylyel a templom föl-emelését oly hathatósan támogatta.

É—n.

A nagyenyedi egyházmegye oszi közgyűlése.

Rövid tudositásom feliratának megtekintésekor, bizony-nyal nem egy olvasó fogja mondani, hogy kissé megkésett e tudositás. De hiába, nem tehetek arról, hogy ő-zi közgyűlé-sünk csak december 28-án lett megtartva Ó-Torda váro-sában.

Mintegy 25—30-an voltunk együtt Szeretett espere-sünk a gyűlést me-gnyitván, felolvasta jelentését, melyből kár egyetlen szót is kihagyni; de nem állván rendel-kezősekre teljes tartalmában, mert tán nagyon sok helyet is foglalna el e lapok hasábjain, csak feljegyzéseim alapján írom le. Általános statisztikai adatokkal kezdődött e jelentés, mely adatok értésünkre adták, hogy egyházmegyénk 25 ezer lelket számlál, és azt, hogy a jelen gondoskodik a jövődőről is, a mennyiben a tankötelesek 75%, iskolába jár, ez levén képezendő jövőben az élőtőkét azon 130,000 forin-tot tevő pénziőke mellett, mely jelenleg különböző cimek alatt egyházközségeink birtokában van. A kisebb javításokon kívül egyházmegyénkben 4,600 frt értékű építkezés történt ez év-

ben. de ez még nem azt teszi, a mint az esperesi jelentés részleteiből kitűnik, hogy épületekben ne volna hiány.

Toroczko Szentgyörgyön, mint mondja továbbá az espe-resi jelentés, a templomépítés előhaladt; mintegy 3000 fo-rintba kerül ez építkezés, de a hivektől az eddiginél több buzgóság. áldozatkézség várható; Fel-Enyeden szintén több ragaszkodást és szeretetet mutathatnának a hivek az egyház-zal szemben; Kapudon már nagyobb vonzódás mutatkozik, a mennyiben a hivek az ujan építendő papiházhoz 40,000 tég-lát ajánltak fel; Lőrícévéen is ily buzgóság volna kívánatos, hogy a sok építkezés, melyre szükség van, foganatosítható legyen; Szász-Ujfaluban a templom körül sok javítás történt. de papi lak építése is szükséges, a mely egy nagy lelki patro-nus ígéréte folytán remélhető; M.-szent-Királyt, Csoborodon a hallgatóság nagy része el van züllve; Gombáson, Bagóban szintén segítségre van szükség; különösen Bagóban igen ki-vánatos volna egy Enike által felállítandó iskola, s általán óhajtan-dó, hogy ez elhagyatottságban levő. kellő tenyészetet nem mutató kis vidékre is süssön a nap Miriszlón a jó pap elővitte az eg,ház ügyét, társegyháza, O-Lapád szintén halad; M-Décsén szintén fennáll a régi jó rend, a felekezeti isko-lában elég jól tanítja egyetlen tanító a számos gyermeket. Fel Vinc mielőbbi felvirágzását bizton remélhetni az egyház-tagok buzgolkodása folytán M-Ujvárt a hivek nagy áldozat-tal fejtettek ki, a 3,300 frtba került papi ház építése körül különösen Juchó bányatanácsos és Blaska főnökségéd urak kötelezték fáradozásai-kkal hálára ez egyházat Sz.-Földvárt a a régebbi időből fenmaradt adósság törlesztése a más egy-házba ment lelkész által megkezdett Sz.-Kocsárd hivi elég buzgók, de a jöttem-mentem kiadásokat szűkebb hálárok kö-zé kell terelniök N.-Lak is eléggé buzgólnak, de a hi-vek nagy része szűkös anyagi viszonyok között élvén, ez egy-ház némi segélyezés nélkül nehezen tartható fenn; Csucs-Kop-pánd az idősb és ifjabb Gáspár, Csokelaka br. Kemény Géza pártfogása, támogatása mellett halad. Bükkös és Ózd egy bajban szenved: régi jobbágy-telkek után fizetik a képét, s ezek el lévén aprózva, sok a hátralék; Istvánháza, mint a köz-multhban meghozta áldozatát a templom-építés körül, úgy a je-lenben is elég egyházas, de hogy mindkét állomás továbbra is fenttartható legyen, segélyben részesítendő. Ludas közelebb-ről lett egyházmegyénkhez kapcsolva, ott az új templom ide-iglenesen advent második vasárnapján adatott át a használat-nak; Hadréven levitai állomás látesítése terveztetik; Gerend-Kereszturon rendes kerékvágásban mennek a dolgok; Detre-hem még vajudik, de a legjobb megoldás várható, mert br. Kemény Domokos, a papi fizetés gyarapítására, 12 hold földet ígért; a csányi lelkészi állomás is ide volna csatolandó, hogy teljesen kielégítő legyen ez állomás. Harasztos halad, de az ávertálás, mint tengeri kigyó, fel-felüti fejét, mely különö-sen a kántor-tanítóval fennálló peres ügyből nyeri táplálékát; Kecsed rohamosan hanyatlott vala alá a hátralékokba, de most halad; Bágyon most lelkész nélkül van, mert a lelkész közbejött körülmények miatt lemondott; Szent-Mihály-Falván a torony legsürgösebben kijavítandó. Turba ideiglenesen, Me-ző Lajos személyében, a ftiszt. püspök ur által lelkész nevez-tett ki; Uj-Tordában a világi elem tulságos beleelegedésé

az egyházi ügyben nem a legjobb sikert eredményezi; Ó-Torda azonban halad s maholnap felépítheti tornyát; Polyánban a buzgó gondnok hatalmas lépésekkel viszi előre az egyház ügyeit; Gyéresen eddig a függetlenség és „fenhéjázó buzgóság” valának az uralkodók, de tapintatos bánásmód a rendes kerékvágásba terelte az egyház ügyeit is; Gerenden a néhai gr. Kemény Sámuel örökösével folytatott perben, első fokulag kedvező ítéletet nyert az egyház; Egerbegy okszerű vezetés és jó gazdálkodás mellett, erkölcsi és anyagi tekintetben szépen előhaladt.

Általában mint mondá az esperesi jelentés, s mint a leirottakból is látható — egyházainkban megvan a jó egyetértés s ennek nyomán várható a haladás, felvirágzás.

Miután e jelentés teljes tartalmában jegyzőkönyvre vétetni határozatott, Sándor János egyh. megyei és egyh. tanácsai jegyző olvasta fel a tavaszi rendes közgyűlés óta tartott két egyházmegyei tanács-ülés jegyzőkönyvét, melynek egyike Ó-Tordán, aug. 18-án, másika Gyéresen, szeptember 28-án tartatott. Az elsőben egy pár építési engedély, stb. a másodikban segélykérések, stb. tárgyalattak; e gyűléseken megoldást nyert ügyek elintézéseért gyűlésünk köszönetet szavaz az egyházmegyei tanácsnak.

Azután, esperesünk gr. Bethlen Bálint, ujjonnan választott egyházmegyei gondnokot üdvözlöi új állásában s felolvastván az erre vonatkozó Igazg. Tanácsai leiratot, új hivatalába bejuttatottnak jelenti ki, és kéri előre is remélt, s már neve által is biztosított ügybuzgóságát. Később gr. Bethlen, gond-

nok ur, nyilatkoztatja ki, hogy érzi és tudja, hogy e megtiszteltetés nemcsak méltóságot adott, de kötelességek teljesítésére is hívta el; ő teljesíti jól érzett és tudott kötelességét; vajha egyházmegyéjének ügyét szolgálatai által elővihetné! Lelkes éljen volt a szives fogadás; s én e helyen is kívánom, hogy Isten soká éltesse nemes gondnokunkat.

Esperes jelentvén, hogy számvevő Barabás József állásáról lemondott, a gyűlés színe előtt hívja fel őt e hivatal további folytatására; számvevőnk nem nyilntkozván hajlandónak e tiszt tovább viselésére: ajánlatára gyűlésünk egyhangulag választja meg e hivatalra Sándor János egyházmegyei jegyzőt, ki egy évre el is vállalta azt.

Tárgyaltattott még a kocsárdi egyház egy kérése, mely szorgalmi úton előállítandó 100 frttal kéri a jelenlegi lelkész fizetését javíthatni mindaddig, míg ez csak félfizetést élvez. A m.-ujvári lelkész egy kérése került még tárgyalás alá, melyben kéri a kincstártól, onnan kapott fizetésének a más két felekezet lelkésze által kapott fizetéssel való egyformásítását, s miután e kérés ajánlólag terjesztetett föl a főtiszt. püspök urhoz, a gyűlés, pár házassági ügy tárgyalása után, véget ért.

Azután, az ujan választott gondnok ur által adott ebéd következett, melyen természetesen. pohárköszöntőkben nem volt hiány. De ezek nem tartozván a gyűlés tárgyaihoz, nem is szölok ezekről, hanem inkább azon kívánattal zárom be tudósításonkat, hogy adjon isten minden egyházmegyéjének oly előljárókat, mint a mienknek s a mieinket még sokáig éltesse.

Jancsó Lajos.

T A R C A.

A n.-enyedi Bethlen-főiskola

ügyeinek megvizsgálására, számbavételére (1711—1734-ig) kiküldött bizottság utasítása a főkonsistoriumtól ifj. báró Bánffy Zsigmond, báró Radák Ádám és Antos György számokra.

Spectabilis ac Magnifice Domine Baro!

Frater nobis observandissime!

Az sibói temetés alkalmatosságával nagyobb részént conflualt Mltgs Uri, fő és tiszteletes rend consistoriumot tartván, fordult vala egyebek közt elő az néhai Mltgs gróf Teleki József ur helyébe a N.-Enyedi Collegiumban állítandó curatorság dolga is, melyet akkor tiszteletes Szigethi István Enyedi professor Ő Klme insinuatijára a mostani confluxusra halasztván, Incedi Jozsef uram tanquam alter Curator, adott a Supremum Consistoriumnak bizonyos írást administratioja iránt, némelyektől (mint írja) concipialt bal-opiniók alól való megszabadítására és justificatiojára.

Mivel pedig néhai boldog emlékezetű Mltgs Wesselényi (István) ur közlünk már elszóllítottott, nekünk pedig egész cognitionk ez dologban ninesen, minekelötte ezen Collegium Curateláját rendbe állítanók, tetszett a Supremum Consistoriumnak azon N.-enyedi Collegium Statusát indegaltatni, josszági administratioját investigáltatni, mind külső, mind belső beneficiumait, ha lehetséges, a Rakocianus motusok csendesé-

désétől (1711) fogva lett perceptioit s erogatioit extractisal-tatni, literale instrumentumait regestaltatni, azon már régen continuallt épületet oculaltatni, egy szóval mindeneket írásban tétetni és ezen munkának végben vitelére Klmedet Radák Ádám ur és Antos György atyánkfiaival együtt communi consensu deputálni, hogy osztán ezen Klmetek industriája által mentől hamarább elkészítendő s nekünk praesentalandó systemából informálván magunkat, az consistorialis directio folyhasson és azon Collegium dolga is, perennem fundatoris et successive benefactorum in memoriam csonkulás nélkül rendes ráncba szedetve, adattathassék az nominálandó curator kezére,

Szeretettel kérjük azért Klmeteket, végezzen ugy egymással, hogy ezen munka, ad minus Szt. Mártonnapig készüljön el és az Consistorium is novemberben ebbéli kötelességét consummalhassa. Evégre praesribaltatik ezen I n s t r u c t i o

1. Három rendbéli személyekkel lévén kegyelmekeknek dolga, u. m. a Secularis curatorral Inczédi József atyánkfiaival, az tiszteletes professorokkal, kivált a rektorral, ő Klmekkel, utolszor pedig a jószág tiszteivel u. m. Udvarbíró. Számtartó es az jószág bírival. Elsőbben is szükséges lészen mind a régibb, mind az ujjabb inventariumokat előkérni, ugy hisszük megtalálja Klmetek.

2. A Collegium literale instrumentumit is compendiose registálni és magok is bepecsételvén, in conservatorium depozálni.

3. Az fennirt idő alatt eddig a jószág tisztjei successive adtak-e számat? kinek? mivel convincaltattak, kinek fizettek? ki absolválta őket? vagy restantiában van a convictio? Végére kell menni.

4. Ez mostani udvarbirótól és több actu fungáló számadó szolgálktól elsőbben jus termino, autoritate deputatorum praefigendo ratiojokat beszédvén, cum inventario bonorum annak rendi szerént folytassa az exactiot, consequenter a censurat, extractusba tévén mindeneket.

5. Az alatt pedig az inventatorokat kiküldvén ujonnan, az egész jószágot inventaltassa, az recenter vásárlott portioakat egy seriesben irván.

6. Ezen inventatoroknak oly instructiot adjon KImetek elejikke, hogy minden beneficiumokat importalo helyeket szorgalmasan connotaljanak, ki ne felejtsek az diversorium educilium, aquatio, lignatio, pascuatio, venatio s piscatioból ingrediálni szokott proventusokat is; mennyi fizetések legyen az olconomus tiszteknek és extraordinarie micsoda sportulakot, vagy accidentiakat vesznek, azt is fel kell iratni.

7. Az jószág birái és más desinterassatusok is referalhatják, ha jószág fordittatott-e más usura az collegiumén kívül, vagy nem? examinalni kell őket. Az többi ki látszik a ratiokból, mi, hová erogaltatott, melynek szükséges végére menni, bátor, nolimus bovi trituranati alligari os, contra legem Salvatoris.

8. Az foenerale capitalek, mint a brassai, angliai és több fundusok mennyik? és az interessek hová fordittatott? végére kell menni a levelekből és azoktól, a kiknek kezeken forgott, idevalók az activum s passivum debitumok is.

9. A régen függőben levő pratensioik is u. m. a debreceni néhai Mltgs Bethlen János, Macskási Boldizsár, gr, Bethlen Miklós és gr Teleki Sándor urak s akárkik ellen valók is, minémü fundamentomon legyenek.

10. Mind az domestica, mind az exotica alumniakról az Collegium kenyerén élőknek számokról specifika listát kell irni; az épületről is. mi karban legyen, describalni.

Nem szükség, nem is rendes másokat admittálni ezen munkába tovább, exadhibeálni, hanem csak az informatio tételig, cessante interea curatoris autoritate.

Ha mi dubietas adná pedig elő magát, azon két inventáló Cancellisták által lehet inquiraltatni, váltván mandatumot az fő çuralorok nevekre,

Accludaljuk KImeteknek az Curatornak, professoroknak és provisornak ebbeli obsequium iránt irt intimatioinkat tam in originali, quam in copiis, minthogy az ily hivatalok pro ratione Status publici mutobilisek és ambulatoriumok nem is örökre senkinek az publicum, hanem mindnyájan csak sáfárok vagyunk, benne járjon el KImetek is egyenes lelki ismerettel, mint Isten oltárára tartozó dologban, mely semmi respectust nem admittál. Szeretettel kérjük maga nevének dicséretes emlékezetire. Reliquis pro re nata activitali ac dexteritati commissis, cum sit unice Scopus ut Consistorio omnia constant.

Segélje Isten ő Felsége KImeteket és egészséggel áldja meg.

E Supremo Reformatorem Consistorio. Cibinii, die 21. mentis Septembris, Ao. 1734.

Ecclesiarum in Transilvania religioni reformatae additarum Suppremi Curatores

Andreas Szentkereszti.

C. Adamus de Bethlen, mpria.

Eredetije a gr. Teleki-család közös levéltárában M.-Vásárhelytt. 1018, sz. a.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A kultuszminiszter, gr. Csáky Albin, rendeletet intézett valamennyi tankerület köz-főigazgatóságához, a német-nyelv tanítása érdekében. Főbb pontjai a következők: 1. A főigazgatók utasítsák a német-nyelv tanárait, hogy egyrészt tanításuk intenzitását a lehető legnagyobb mértékben fokozzák; másrészt, az osztályozásban épp oly szigorral járjanak el, mint tanártársaik a többi tantárgyaknál. 2. A tanítás módja gyakorlati legyen s ezért a felső osztályokban szigoruan a német-nyelv szolgáljon a német-nyelvi és irodalmi tanítás nyelvél. 3. Kiknek érettségi írásbeli dolgozata a német nyelvben nem tökéletesen megfelelő, azok mindenkor szóbeli vizsgálatra is szorítandók. 4. Minthogy vannak, vidékek, hol a tanulók német szót nem hallanak, a rendelet arra utasítja a gymnaziumok tanártestületeit, hogy a helyi viszonyok figyelembe vételével, a szükséghez képest, a német-nyelv óráinak esetleges szaporításáról is gondoskodjanak, s erre vonatkozó tervezetüket, a kir. főigazgató véleményének kíséretében, május 15-ig a miniszterhez terjeszszék föl. Ugy beszélnek, hogy e rendelet az országgyűléshez már beadott katonai törvényjavaslatokkal áll kapcsolatban és így valószínűleg, még igen sok port fog felverni. Akarjuk hinni, hogy szakértő tanáraink közül majd csak elmondja valaki ítéletét felette pedagogiai és más szempontokból. Hogy mi hogy vélekedünk róla, a magyar-nyelv és kultura tekintetében: beszéljen az, hogy hallgatunk.

= Kérem. Néhanapján megtörténik, hogy kuratort, egyházfit kell fölesketni. A „hivatalos eskümintát“ alig kapja meg az ember. Szükséges volna, ha az Igazgató-Tanács a „Hivatalos részben“ közzé tenné az összes eskümintákat „tudásul és megtartásul.“ Hogy e kis gyűjtemény nem csak a fent említett eseteket foglalja magában, hanem püspök, esperes, jegyző, főgondnok, tanár, pap, képviselő, tanító, stb. eskümintáit is magában foglalja: ez inkább a „tudás“ mint a megtartás végett volna kívánatos. Geruyeszeg, 1889. jan. 1. Csekmé Ferenc. Ugy hisszük, hogy ennek Törvénytárunk „Függelékében“ lesz helye, a miről kétségen kívül, gondoskodni fog a kodifikáló bizottság.

= Érdekesnek tartjuk, fölemlíteni, hogy a mostanság sokat emlegetett debreceni ref egyház a következő statisztikai adatokat mutatja fel 1888-ról. Született a férfi-nemen 806; nő-nemen 720. Összesen 1,526; meghalt 708 férfi és 723 nő, együtt 1431; megeskettetett 397 pár. Az összes lélekszám: férfi-nemen 19,865; nő-nemen 20,643. Összesen 40.508. Ez a szám jelent és képvisel valamicskét!

= Halálozás. Zágoni Albu Endre, kis-borosnyói nyug. lelkész, életének 68-ik évében, mult hó 27; és folyó hó 2-án göröcsöni paptársunk, Aracs András, életének 63-ik évében, jobb hazába költöztek. Az anyaföld, melynek hiv munkásai voltak, elhaló poruknak adjon nyugodalmat; az értük gyászolóknak adjon enyhületet a jó isten!

HIVATALOS RÉSZ.

37 - 1889.

KÖRRENDELET.

Mindenik egyházközséghez.

Az italmérsi jog kártalanításáról szóló 1888. év XXXVI, t. c. 13. §. értelmében, csak azon regale-tulajdonosok tarthatnak igényt a megváltási összeg kiutalványozá-

sához, kik ezen jogukat megszabott módon és időben bejelentik.

A m. kir. pénzügyminiszter ur önméltósága a hivatalos lapokban is közzétett rendeletével, a kártalanítási igények bejelentésére 1889. évi március hó 31-ét tűzte ki

Folytatás az 1/4 iv mellékleten.

zárhatáridőül, annak hánsulyozása mellett, hogy a bejelentés elmulasztása esetében az igények a hivatkozott törvényt szakasz értelmében tekintetbe semmi szín alatt sem lesznek vehetőek.

Igazgató-Tanácsunk tekintettel arra, hogy az italmérési jog megváltása által számos egyházközségünk és pedig évi jövedelmük tekintélyes összegéig vannak érdekelve, köteleységének érezte, jó előre és a lehető legnagyobb körültekintéssel gondoskodni arról, hogy minden egyházközség igénye ezen határidő alatt bejelentessék azon összegben, melynek kártalanításához törvényszerű igényük van és oly módokat mellett, a melyek előszabattak.

Az ellenőrzés és felügyelet céljából kimondotta azt, hogy a bejelentések megtételére szükséges adatok az egész egyházkerületből ide küldessenek fel, azoknak szakszerű feldolgozása szempontjából pedig elhatározta egy központi képviselő megbízását s mint ily megbízottal, t. Schilling Rudolf, kir. közjegyzővel, egyházkerületünk képviselőjében a szerződvényi pontok megállapítására főt. püspök afiát fölhatalmazta.

Az italmérési jogoknak kártalanítás végett alól bejelentésére kitűzött határidő rövid voltára való tekintettel, az előmunkálatok haladéktalanul megkezdendők lévén, nevezett központi megbízott afiával egyetértőleg, megállapított azon utasítás, melynek pontos megtartása mellett, beszerzendők az adatok, melyek a bejelentések elkészítéséhez szükségesek.

Ezek folytán, felhívjuk minden egyházközségeink lelkész afiát annak beható kinyomozására: hogy van-e jelenleg joga italméréshez akár az egyházközségnek, akár a papi-tanítói stb. állomásnak? és ha van, az alább jelzett okmányokat és bizonyítványokat haladéktalanul szerezzé be és azok mellékelése mellett, egy íven feleljen a következő pontokra

1. A kártalanítás alá tartozó korcsmajog, mely megyében és községben van és azon község, mely kir. adóhivatalhoz tartozik?

2. Pontosan írja körül a kártalanítandó italmérési jogot. pl. közösbirtokossággal közös korcsmajog? és annak hányad része? avagy valamely vendéglő kizárólagos, vagy másal közös joga? avagy talán bizonyos számú belső telek (antiqua) után és hány beltelek után?

3. Minő joron gyakorolta az italmérési jogot? Ily jog pl. törvényadomány, elbirtoklás, vagy valamely földesuri jog tartozéka.

4. Mutassa ki, hogy 1882-től 1886-ig eső években a kártalanítandó italmérési jog mennyivel adóztatott meg? Ha különböző évben különböző volt az adó mennyisége, ugy minden egyes évről külön-külön is kimutatandó az adó mennyisége.

5. Ha az italmérési jog ezen években valamely más joggal, malom-, halászat-, vadászat-, rév- vagy vámjoggal együtt lett járadékadóval megróva, vagy a vele együtt hérbeadott épület jövedelmével: szerezzon bizonyítékot arról, hogy mi volt mindenik jognak külön-külön a jövedelme?

6. Ha az egyházközségnek létezett italmérési joga, de bármely okból azt nem használta: fejtse fel az okot, hogy miért nem élt a joggal írja körül ezen jog alapját és minőségét.

7. Ha tényleg több volt az italmérési jog jövedelme, mint a mennyi után az adó kirovatott: igazolja azt, hogy mennyi volt tényleg a jövedelem? Igazolható az az 1882—1886. évekről szóló bérszerződésekkal, számadásokkal, a bérlő nyilatkozataival; mindezek hiányában tanuk által kiállítandó bizonyítványokkal.

8. Ha a szomszédos, ugyanazon körülmények között levő község italmérési jogának jövedelmi adója nagyobb volt a jelzett években, mint a mennyit tett a kártalanítás tárgyát képező község jövedelmi adója: mutassa ki és igazolja, hogy

mennyi azon meguevezendő szomszéd-község italmérési jogának jövedelme és adója?

9. Tüntesse ki hogy volt-e arányosítva (limitálva) a község korcsmajövedelme, és ha igen, az arról szóló okmányt mellékelve, küldje fel.

Ezen kívül, csatolják az 1882—1886 évi adókönyvet; továbbí, az italmérési jog megszerzésére, biztosítására és a a jelzett években annak jövedelmére vonatkozó minden megszerzhető okmányt.

A fönnebb felsorolt kérdésekre adandó feleletet, a beszerzendő okmányokkal és bizonyítványokkal együtt, lelkész aai haladéktalanul s a korrendelet közzé tételeitől számítva, legfönnebb 8 nap alatt, terjeszszék elő az egyházközség kebli tanácsába felülvizsgálás s esetleg szükséges kiegészítések céljából s a hozandó határozat jegyzőkönyvi kivonatával együtt, felelősség mellett, azonnal küldjék fel lelkész aai az esperesi hivatalhoz

Figyelmeztetjük lelkész aait, hogy egész egyházkerületünkben a felküldendő adatok alapján, a bejelentések felülvizsgálása s a netalán szükséges kiegészítések foganatosítása s a bejelentések elkészítése oly nagy kiterjedésű munkálat, hogy annak pontos és szabatos elvégzése csak is ezen meghagyás figyelmes és gyors teljesítése mellett lehetséges; s miután sem a kitűzött záros határidő meg nem hosszabbíthatik, sem pedig ezen határidő lejárta után, igazoló okmányok utólagosan el nem fogadhatnak; a késedelmes eljárásból folyólag, az egyházközséget érhető károsodásért vagyónilag is felelősek.

Az erdélyi ref. egyházkerület Igazg. Tanácsának, Kolozsvárt, 1889. január 6-án tartott üléséből.

odor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

3066 1888

KÖRLEVÉL

az esperesi látogatás teljesítésére hivatott esperesek (helyettes-esperesek) számára a vizitacio ügyrendjére nézve.

Igazgató tanácsunk a folyó évi, hár még csak hiányosan beérkezett, esperesi látogatásokat illető iratok ellátása rendben tett tapasztalatok alapján, a következő értesítést, illetőleg, utasítást látja szükségesnek nagytiszteleted számára.

A törvény 191 §-a elrendelvé, hogy az esperesi látogatás az őszi közgyűlés előtt minden esetre befejezendő, a látogatásról szóló jelentés és ügyiratok minden év október végéig beterjesztendők, hogy az ügyek ellátása még azon év folyamán megtörténhessék s a netalán fenforgó bajok, törvényellenességek azonnal orvosolhatók, kiigazítandók, avagy megtorolhatók legyenek. Az előadó, ehhez képest, utasítva van a nyilvántartásra és a mulasztók elleni lépések kezdeményezésére.

Az Igazgató-Tanács az egyes egyházmegyék látogatási ügyét akár elnöki, akár ülési uton ellátván az illető esperesekkel (helyettes-esperesekkel) leiratban közli általános megjegyzéseit, kifogásait és utasításait, melyek az esperesi látogatást teljesítő eljárását illetik s e mellett, ugyanazon szám alatt és folyó sorszámmal jelölt külön-külön lapokon, küldi meg az egyházmegye egyes egyházközségeit illető határozatait, mely lapokat a látogatást teljesítő külön ígátva, a jelzett egyházközség papjával oly utasítással közli, hogy az Igazgató-Tanács határozatainak végrehajtásáról 15 nap alatt tegye meg az espereshez jelentését, ki e jelentést, mint külön ügydarabot kezeli, netalán szükséges intézkedéseit, mint elsőfoku hatóság, a törvény értelmében megteszi s eljárásáról, további tíz nap alatt az Igazgató-Tanácsnak beszámol. Az esperes továbbá az Igazgató Tanács minden olyan intézkedésére nézve, mely a törvény valamely világos rendelkezésének elhanyagolását, avagy megsértését illeti, a mulasztót, vagy törvény sértőt harminc nap alatt kényszeríti mulasztása, avagy törvénysér-

tése helyrehozására; ellenkező esetben, saját hatáskörében és felelősség terhe alatt, megindítja ellene a fegyelmi eljárást, miről s az elért eredményekről ide szintén jelentést tesz. Az esperes; ilyes esetekben és a szükséghez képest, külön is kiszállhat az illető egyházközségbe, a kiszállás költségeit, az Igazgató-Tanács véghatározata értelmében, a kiszállás okozója hordozván.

Igazgató-Tanácsunk ez uttal. tekintve az átmenet nehézségeit, még nem kíván a törvény végrehajtásának ellenőrzésére kötelező törvényes jogainak teljes szigorával járni el; de elvárja nagytisztelelettől, hogy kellő tapintattal és erélyvel nyújt főhatóságunknak segédkezet, megkímélve Igazgató-Tanácsukat attól, hogy e jogát és kötelezőségeit a törvény minden határozmányának foganatosítása kedvéért és az anyaszent-egyház egyes tagjainak s egészének érdekében, netalán kénytelen legyen érvényesíteni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató Tanácsának Kolozsvártt, 1888. évi december hó 28-án tartott üléséből.

Szász Domokos, *Dr. Szász Béla,*
ref. püspök, mint elnök. a visitacio ügy előadója

3058—1888. KÖRÖZVÉNY.

Mindenik ref. collegium m. tt. Előljáróságának

A vallás és közoktatási m. kir. miniszter ur folyó évi 2.071 eln. szám alatt a következő leiratot intézte hatóságunkhoz.

A Mandrovits Szilárd által irt „A Szerb nép képe s története” című, Bécsben 1885-ben Massanetz József s társánál megjelent füzetes munka hazánk történelmére nézve a történelmi igazsággal ellenkező és téves tanokat tartalmazván és oly célzattal levén megírva, hogy nem csak a magyar nemzetet, hanem a monarchiát és fenséges uralkodó házat, a szerb nép előtt, gyűlöletessé tegye: annál fogva, ezen könyvet az 1883 évi XXX. t. c. 49. §-a értelmében, a középiskolák és az 1876 évi XXVIII. t. c. 7 §. 5. pontja értelmében, az összes többi hazai tanintézetek használatából; továbbá, ezen tanintézetek ifjusági könyvtáraiból szigoruan kitiltom “

A miniszter ur ezen rendeletét tudás, alkalmazkodás és megfelelő eljárás végett, az 1876 évi XXVIII. t. c. 7. §. 5. pontjára való figyelmeztetéssel, a m. tt. Előljáráságnak ezennel tudomására juttatjuk

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazg. Tanácsától, Kolozsvártt, 1888, dec. hó 31-én.

Parádi Kálmán, *Szász Domokos,*
tanügyi előadó ref. püspök, mint elnök

3013 1888. KÖRÖZVÉNY.

Mindenik ref. collegium m. tt. Előljáróságának.

A vallás és közoktatási miniszter ur folyó évi 44.170 sz. a. leiratában értesíté hatóságunkat, hogy a soproni Láhne-féle tan- és nevelő-intézetnek a gymnasium 6 osztályára szóó nyilvánossági jogot az 1888—89 és 1889—90-ik tanévekre megadta. Miről. tudomás-vétel végett, értesítjük a m. tt. Előljáróságot.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazg. Tanácsától, Kolozsvártt, 1888, dec. hó 31-én.

Parádi Kálmán, *Szász Domokos,*
tanügyi előadó ref. püspök, mint elnök.

30 1889. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy szőlőki egyházmegyébe kebelezett szilágy-csehi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma, tisztességes lakáson és kert-illetményen

kivül, 287 frt. 75 kban van, a tandíj be nem számításával, megállapítva.

Pályázati határnap 1889, január 31. Pályázati folyamodványok ut Nagy László esperes aához, Szilágy-Somlyóra, küldendők. Kolozsvártt, 1889. jan. 7. *Szász Domokos,* erdélyi ref. püspök.

35 1889. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett széki egyházközség segéd-papi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma: tisztességes lakás, 300 frt. készpénz és az esperes asztalánál ebéd.

Köteleesség a díjlevélben is megszabott teendők mellett, az esperesi irodában szükséges munka teljesítése és az állami iskolában vallás-tanítás.

Pályázati határnap jan. 31. Folyamodványok nagytiszt. Somkerék Miklós, esperes aához, Székre, küldendők.

Kolozsvártt, 1889, jan. 9. *Szász Domokos,* erdélyi ref. püspök.

Sz. 10—1889. MEGHÍVÓ.

A sepsii ev. ref. egyházmegyei méltóságos, tekintetes gondnok, tiszteletes lelkész, t. c. világi és iskolatanítói képviselő urakat hivatalos illemmel van szerencsém meghívni a jelen 1889. évi február 14-én, d. e. 10 órakor, Úzonban, az iskolai nagy teremben tartandó rendkívüli egyházmegyei közgyűlésre.

Ezen gyűlésnek kizárólagos tárgya leend: az esperes-választás; miután én elhatároztam, véglegesen visszalépni a 18 év óta folytatott esperesi hivataltól.

Kelt Egerpatakon, január 4. 1889. Csizsér Gábor, ev. ref. esperes.

84—1889. KÖRLEVÉL.

Több paptársam, a közalap bevallási iv kiigazításánál, az előző években úgy, mint a mult 1888 évben, figyelmen kívül hagyta a kezelési szabályzat 21 és 22 §-át és az évi illeték egyszerű bejegyzésén s megállapításán kívül, a hátrálék rovatát üressen hagyta. Ennek természetes következzése volt, hogy a közalap-bizottság hátrálékot nem törölt az ilyeneknél, holott a főtáblában több egyházközségem neve után a hátrálék ott szerepel. Ez uton is felhivom tehát paptársaimat, hogy az 1889 évre most kiigazítás alatt álló és f. hó végig hozzám mulhatatlanul betérjesztendő kimutatásaikban a hátrálék-rovatra is legyenek: figyelemmel és az utasítás értelmében, a netalán szükséges törlésekre vonatkozólag a presbyterium indokolt határozatát mellékeljék a kimutatáshoz. A hátrálék mult évi VIII. körlevelemben az illetékek közöltelvén, az egyháztanács arra vonatkozó határozatát és a f. évre kiigazított bevallási ivekkel együtt, elvárom. Kelt Szilágy-Somlyón, január 5 1889. Nagy László, esperes.

1461—1888.

HIRDETMEYNES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

György Imre, lukafalvi lakos, házastársát, csókai illetőségű Horváth Zsuzsánnát, mindketten ev. reformátusok, ki őt ezelőtt 8 évvel hűtlenül elhagyta, más férfival tilos viszonyba lépett, mind Lukafalváról, mind illetőségi helyéről, Csókából, eltávozott s hét év óta hollétéről semmi tudomása nincsen, ezennel hirdetményesen idézheti, hogy máttól számítandó hat hó alatt, jelenjék meg a marosi ev. ref. egyházmegye Maros Vásárhelytt tartandó házassági törvényszéke előtt; mert, akár jelenik meg, akár nem, idézhető házastársa ellene a házassági válópert le fogja járni. Kelt Lukafalván, december 31-én, 1888. Rákosi Lajos, marosi ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ FERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. JANUÁR 17.

3. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztői ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A mozdithatatlan ország.

III.

Azt hiszem, hogy a megelőző cikkeken eléggé megfelelttem Hegedüsnek a debreceniek hitelvi álláspontja ellen irányult támadására; elég meggyőzőleg mutattam ki, hogy szükséges volt, a protestantizmusnak pozitív alapra helyezkedni, ha a kebelébe fogadott egyének millióiból szilárdan szervezett, céltudatos és célra-törekvő társadalmat akart alkotni; és hogy a protestantizmus ilyen pozitív s az állandóság jellegét magán hordó alap nélkül, igazában, ma sem állhatna fen, hanem csak arra lenne jó, hogy alkalmat és anyagot szolgáltatasson különböző színű és nemű, örökös forrongásban élő, kámeleon-szerűleg egyre változó, egymással folytonosan vivódó szekták alakulására; hogy elvégre, ez a kifáradt protestantizmus, még fáradtabb szakadárjaival egyetemben, biztos prédája legyen a disciplinaris szervezete által hatalmas kath. egyháznak; mely, igaz, hogy ellenmondást nem tűr, nyilatkozatainak föltétlen elhívését, parancsainak ellenvetés nélküli teljesítését követeli és hiveit kiskoruság állapotában tartja; de az önállóság elvett javaiért, legalább békét, nyugalmat biztosít azoknak, kik az: a szabadság és önállóság mezején megszerezni, elég érettek nem valának. Azonban, közbevetőleg legyen mondva, nem nagyon félek attól, hogy a protestantizmusnak főnebb lehetségesnek mondott prédául esése valóssággá legyen a kultura és igaz szabadság ügyének kimondhatatlan kárára. Mert, erősen hiszem és bizton remélem, hogy a protestantizmus ismét visszahelyezkedik, a mennyiben attól itt-ott eltért volna, sziklaerős alapjára, melytől, mint Antheus a földtől, megújító erőt nyerend. Pozitív hitének drága kincseit, melyek egykor gazdaggá, hatalmassá tették, nem adogatja

ki tovább is fényes, de hazug dantesekért. Megszilárdítja öntudatában amaz igazságokat, melyek részére állandóságot biztosítanak és arra segítik, hogy kultiváló, szabaddá tevő, szívet, lelket megnyugtató és boldogító munkáját ez után is sikerrel teljesíthesse. Bebizonyítandja, a mit sokan elhinni nem akarnak, hogy egyházi társadalom maradandó fennállása nem csak disciplinaris szervezet mellett, hanem alkotmányos alapon is lehetséges; sőt, valódi, hamisítatlan keresztyén egyházat amaz alap nélkül képzelni sem lehet.

De hát, ne bocsátkozzunk az előbbi cikkeknek tovább menő fejtegetésébe, ennek szüksége most fen nem forogván; hanem inkább lépünk más eszmék körébe, igyekezzünk megfelelni Hegedüsnek azon vádjára, melyet ő a szabadság és keresztyéni szeretet nevében emel a debreceniek ellen azért, hogy nem látják célhvezetőnek a Protestáns Irodalmi Társaság terén az unitáriusokkal való szövetkezést. Ide vonatkozólag, több hasonló értelmű nyilatkozataim kívül, így szól Hegedüs: „a nemzeti öntudat nevében kell tiltakoznom, mint reformátusnak, az ellen, hogy a magyar nemzeti szabadság és független gondolkodás előharcosa (a magyar protestantizmus) — a törpe utódok által (értsd a debrecenieket) a szükkeblűség cégéééé viselje.

A felállított vád, már a priori, képtelenséget involvál. Debrecen a protestantizmus kálvini ágához tartozik; és kalvinizmus és szabadság-ellenesség egymással összeférhetetlenek. A lelkiismereti szabadságot Luther proklamálta a wormszi gyűlés büszke, fejedelmi tagjai előtt; de a szabadság eszméjét, a népek életében, a Kálvin reformátori elvei juttatták diadalra. Kálvin épp úgy, mint többi schweizi társai, reformátori intézkedéseiben isten abszolút voltának eszméjéből, az istentől való teljes függés érzetéből indulván ki s ezen teljes függés tudatában magát teljesen

függetlenné érezvén mindattól, a mi véges, a mi földi, a mi az emberi világban a sérthetetlen tekintély igényével lép föl: lett ezen álláspontján a nép-szabadságnak az előtt nem ismert mértékben megvalósítója. Ezen célra az alkalmas eszközt is fel tudta találni a presbyterialis szervezetben. E szerint rendezvén az ő genfi egyházát, ez az egyház szolgált az után mintául az egyházközségek és nagyobb egyházi korporációk szervezésénél mindenütt, a hová csak a kálvinizmus elhatott. És a presbyteri szervezetről született meg, vagy legalább ennek mintaképpen fejlett előbbre a polgári élet terén a képviselői rendszer, a polgári szabadság ezen főistápa, előbb a kálvinista s azután a többi népeknél. Az első angol kolonusok, Észak-Amerika földjén, kiknek, presbyterián elveik miatt, ősi hazájukban nem volt maradásuk, új hazájukban tulajdonképp nem polgári, hanem presbyteri elvek szerint szervezett egyházközségeket alkottak, melyeknek egyesüléséből támadtak azok az államok, melyek az ismeretes függetlenségi harc alkalmával, a valódi szabadság hazáját, a hatalmas Egyesült-Államokat megalkották.

A reformáció korszakában, a Kálvin elvei csakhamar hazánkban is széles elterjedést nyervén, bizonyára, nagy részben ennek köszönhető, hogy az oligarkhiai féktelenség, a mohácsi katasztrófa és a jezsuitizmussal szövetkezett németvallon elnyomás következtében végelgyengülésre jutott magyar nemzet keblében, a szabadság szelleme, éppen e siralmas időben, olyatén lendületet és erősödést nyert, mely azt képessé tette a legnagyobb erőfeszítéssel járó küzdelmekre, a nemzeti szabadság és függetlenség javaiért, úgy, hogy e javakat nemzetünk végképp soha el nem veszítette, sőt azokat koronkint dicső győzelmei által biztosítván, az utódok számára, ha rongáltan is, de még mindig becses kincs gyanánt, meg tudta őrizni. És hogy Debrecen, a magyar nép azon százezreivel együtt, kik körülről tömörülnek, Debrecen, a kálvinizmus e prototypja, a lelkiismereti szabadság első katonája, ma ellenese volna a szabadságnak: ez, bizonyára, képtelen állítás.

De, hátha a prototypnak idők múltán, az újabb korszakban, régi, tiszta kinyomata elho-

mályosult; hátha jellemző vonásai elhalványultak, vagy éppen el is torzultak? Ha így találna lenni, vagy ha másképp van, egyiránt kiténik Debrecen újabbkori viselkedése bármily futólagos megtekintéséből. Tegyük hát ezt egy percig!

Hazánk újabbkori küzdelmeinek a szabad alkotmányos életért, nevezetes momentumát alkotja a patentalis mozgalom. A nem régiben megboldogult Thun Leo gróf, az abszolutizmus kultusz-minisztere, fényes állami segély ígéretése mellett vélte bilincsbe verhetni a kényuralom legszivósabb ellenzékét, az anyagi javakban szegény protestáns egyházat. De ez ellene szegült annak, hogy lábaira verjék a megaranyozott láncokat; teljes erővel reagált az autonómiaja ellen intézett merénylet ellen. És ki állott a küzdelem élére bátran, merészen, elszántan? Szükséges-e, a vezért név szerint megneveznem? Az a debreceni nagy templom, a melyben „a mozdíthatatlan ország“ igéje hirdettetik, sokat tudna beszélni arról az elszánt küzdeletről. És a vád alatt álló debreceni nyilatkozók ősz Nesztorainak is volt valami részecskéjük abban a nem dicstelen mozgalomban. És menjünk még előbb néhány évvel, arra az időre, midőn a magyar önvédelmi harc legmagasabb hőfokát érte el. Az intező nagy alak, az ellenállás tüzét, a jelzett magasságra, ott, debreceni örálló helyén szította föl; tán, részben, környezetétől nyerve a bátoritást és a helytől, hol állott, az inspirációt.

A felhozott dolgok, mondja talán a rideg bírói felfogás, keveset konferálnak a fenforgó vád megerősítésére, szemben a species factival, melyet egy hiteles okirat, tudniillik, a debreceni „Nyilatkozat“ szolgáltat. Mit mondhatunk erre a species facti-ra? Azt már láttuk, hogy a közvélemény egyik országos tekintélyű organuma amaz okmányból egészen más species factit olvas ki, mint a debreceniek kárhoztatói; azért, nem is tartózkodik kimondani, hogy a debreceniek nyilatkozata senki jogainak nem praejudikál. senkinek a szabadságát nem korlátozza. Bizonyára, ezt olvassa ki a „Nyilatkozat“-ból minden elfogulatlan ember. De szóljon maga a „Nyilatkozat.“ „A protestáns elvéből kifolyólag, mi más felekezetek szabad fejlődésének útjába akadályokat gördíteni, nem akarunk; de másfelől, a magunk egyházát idegen elemek vegyítésével

gyengített, vagy feladni nem engedhetjük; a mely egyház lemond véréből átment és jellemző elveiről és tanairól: jövőjét, létérdekét kockáztatja. Ily vállalathoz sem anyagilag, sem erkölcsileg nem járulhatunk.“ Tehát. már okmányunk idézett részletéből s annnyival inkább egész tartalmából világos, hogy a debreceniek senkit, szabadságának tetszés szerinti használatában, háborgatni, a legparányibb mértékben sem akarnak; hanem csupán híven azon elvekhez, melyen nyugszik egyházunk, kötelességérzetükből kifolyólag s azon szabadságnál fogva. melyet saját részükre is tiszteletben kívánnak tartatni: azt jelentik ki, hogy nem engedhetik, hogy belépni kényszeríttessenek egy olyan szövetségbe, mely a legmesszibb menő latitudinarizmus bő köpenyével akar takarózni; annnyival inkább, mert hibásnak bizonyult számítás az, hogy egymással éles ellentétben álló elemek szövetkezése alkalmas eszköz volna valamely üdvös cél megvalósítására.

Nem gondolnám, hogy az előbb mondottaknál egyebet. vagy azokkal éppen ellenkezőt lehetne kiolvasni a „Nyilatkozat“-ból. És, ha ez így van; ha a debrecenieket „Nyilatkozat“-ukból ítélve, a szabadság ellenségeinek nem nevezhetni: honnan érthetjük meg az ellenük több oldalról nyilatkozó vehemenciát? Kétség kívül, az illetők azon egyházpolitikai törekvéséből, mely szerint, az összes protestántizmust egy szorosan centralizált táborra akarnák átalakítani a latitudinarizmus zászlója alatt. És ezen egyházpolitikát sem céljában, sem eszközeiben nem tudja Debrecen helyeselni, nem tartván azt a protestántizmussal összeférőnek. Mert, a mi a célt illeti, egységre kell ugyan törekednie a protestántizmusnak is, nem csak egyházpolitikai érdekből, hanem az atyafiságos szeretetnek, a testveri összetartozásnak elvénél fogva, melynek a keresztyénségből kihalni, nem szabad; de ez az egység soha sem lehet a katolicizmus mintájára létesített unifikáció, hanem csak foederatív egyesülés, mely az egyes korporációk, felekezetek individuális jellegét meghagyva, csak a közösen meglevő érintkezési pontoknál köti össze a rokon formációkat, hogy ezen kapcsolatban, külön javaiknak kölcsönös közlése által egymást erősítsék és gazdagítsák. A rosszul kontemplált célnál még rosszabbul van választva az eszköz:

a latitudinarizmus. Az a szintelen, vagy jobban mondva. sok színű, határozatlan tág-elvűség, [hogyan is tudna egységet létre hozni, melynek ragasztéka csak a részeket átható, egynemű érzés, egyértelműség lehet? Hosszas okoskodás helyett, legyen elég, rámutatnom egy ekklatans példára, mely megcáfolhatatlanul bizonyítja, hogy a latitudinarizmusban egyesítő, alkotó erőt hiába keresünk. Ezt a példát a hazai „Protestáns Egylet“ története mutatja fel nekünk. Emlékezzünk rá, hogy az új Péterek elég buzgón jártak el hálójuk kivételében; az eredmény is kezdetben elég kedvezőnek mutatkozott; de a háló tág (latitudinarizmus) ablakain rendre-rendre mind kiugráltak a halak, ki-ki a maga régi és megszokott vízéhez térvén vissza.

Kérdi tán valaki hát, a két evangélikus egyháznak egyesülése irodalmi munkásság céljából, nem latitudinarizmus? Világért sem. Hiszen, mind a két egyház létele ugyanazon elveken nyugszik; különbség köztük csak az, hogy míg a közös főelvek egyikét inkább a lutherizmus, másikat inkább a kálvinizmus fejtette ki és így nem csak hogy megvan közöttük az egyesülés szükséges föltétele, hanem éppen hivatva vannak, mindenkiben meglevő egyoldalúság megszüntetésére azon elemnek a testvér-egyházból való elsajátítása által, mely benne fejletlenebb fokon található fel. Részemről hát a nevezett célu egyesülést, a két evangélikus egyház közt, már ez idő szerint lehetségesnek és üdvösnek tartom. Egészen más viszony forog fenn az unitárius és a már említett két protestáns egyház közt. Amaz ezekkel a legfőbb hitelvi kérdésekre nézve szöges ellentétben áll. Azért, amazoknak ezzel való szoros egyesülése közös irodalmi munkásságra. okvetlenül, csakhamar surlódásokat, összeütközéseket idézne elő, a meglevő ellentétet csak élesobbé tenné, a mi talán egyik protestáns felekezetnek sem áll érdekében. Hanem hát, csakugyan megvolna-e az az éles ellentét a nevezett egyházak közt? Némelyek e kérdésre tagadólag válaszolnak. És én itt, e kérdésnél, úgy érzem, hogy nekem, mint igenlő válasz adójának, kötelességem volna, a fennálló tagadással szemben, kifejtetni, tiszta, világos előterjesztésben felmutatni a többször említett éles ellentétet. Nem is késném ily fejtegetésbe bocsátkozni, ha annak teljesítése kö-

telessége alól föl nem oldozna azon körülmény, hogy néhány évvel ezelőtt, mint arra némelyek tán még emlékeznek, e lapokban, általában a protestáns s kivált a ref. egyház alapdogmáit egy sor cikkekre terjedő fejtegetés tárgyává tettem, kimutatni törekedvén azoknak irásszerű és lélektani igazságát. Igaz, hogy a jelzett cikkekben sehol sem mutatok rá a ref. és unitárius hitnézetek közötti különbségre, de azért ama fejtegetésekből a két egyház közti hitelvi differenciák is felismerhetők, a mennyiben aligha találánk unitárius hittudóst, a ki elismerné azt, hogy az ott tételezett és védett hitigazságokat az unitárius egyház magáéinak tartja.

Mai cikkem feladata volt, felelni Hegedüs azon állításaira, hogy a debreceniek nyilatkozata a Prot. Irodalmi Társaság kérdésében, szabadság-ellenes. Miután a feleletet az elmondottakban megadtam, cikkemet befejezhetném, nem levén már annyi hely, hogy Hegedüs egy más kifogására válaszolhassak. Ezt egy befejező cikke tartom fen. De arra még egy kevés helyet tán találhatok, hogy a Protestáns Irodalmi Társaságra vonatkozó bizonyos nézetemet, mely az elmondottakkal inkább csak alkalmi összefüggésben áll, kifejezésre juttassam mai cikkem befejező soraiban.

A mi még, a fönnebb mondottakon kívül, a két evangélikus egyház hiveinek a többször említett célra való egyesülését illeti, meglehet, hogy az, talán nemzetiségi, vagy más okokból, mostanság még közöttük sem jöhet létre. Sajnálók, sokan sajnálók, ha e lehetőség valóvá lenne. De azért egy cseppet sem táplálnók azt a desperatus hiedelmet, hogy a hazai protestánsizmusra nézve már vége a világnak. Mert, ha az egyesülés létre nem jöhetne, megalkotnánk, meg kellene hogy alkossunk mi is egy református Irodalmi Társaságot, mint a hogy az evangélikusok a „Luther-társaság“-ot, az unitáriusok a „Dávid Ferenc-egylet“-et megalkották. Hiszen, ugy is, nekünk, századok óta egymástól külön élő, külön ház-tűzzel bíró reformátusoknak nagy szükségünk van arra, hogy egymáshoz közelebb lépjünk. Aztán, a mi szűkebb körünkben is állanak fen differenciák, melyeket szükséges egymás közt megbeszelnünk, megvitatnunk, az őszinte meggyőződés lelkével, de egyszersmind igaz testvéri indulattal. Hiszem, hogy ezen megvitatás által csak

nyerne egyházunk; szakadásra pedig nem vezetnénk. Ha a mult évtized első felében, a pártjaink közt kitört rendkívül heves összetűzés nagyobb kárt-tevés nélkül tudott lefolyni, hihetőleg az jövőben sem történék másképp. Ugy a pozitív elvű Debrecennek, mint a liberalis irányu Sárospataknak fájna, elszakadni egymástól és a közös édes anyától. Budapest némileg hideg és érzéketlen kozmopolitának látszik, de azért bizonyára nekie is fájna a szakadás. Így, tehát, a protestáns egyházak egyelőre külön táborokban, külön zászlók alatt sikeresen küzdve, haladnának előre. Külön irodalmi termékeik legjava ugy is az egész protestánsizmus közös kincsét és erejét alkotná.

Baló Sándor.

Egy liturgiális dolog.

Advent, mely az advent latin szóból lett s magyarul azt teszi, hogy eljő, elközelget, már el is mult, sőt túl vagyunk a karácsonon is. Ez a nagy jelentőségű innep pedig, a mely elhozta az eljövendőt, nem esik mindig vasárnapra, hanem legtöbbször a hét-köznapokból csinál ünnepet; ez évben, például, éppen „kedd“ napon kezdődött, és fölmerült a kérdés, hogy a karácsoni uri szent vacsora kihirdetését mikor tegye meg a pap? A nép a „nagy hét“ fogalmához szokva, megbotránkozik azon, ha a pap éppen egy egész hetet nem hirdet neki penitenciára. Ahhoz van szokva, hogy mikor az ur asztalához készül, legyen rá egy egész hete.

De hát, karácsonkor lehet-e ez? Nem lehet és nincs is ugy.

Nóha, az 52-ik kanon azt rendeli, hogy a kijelölt szent napokat ki kell hirdetni az előtt nyolcad nappal, de erre magyarázatul a Vadas- és Nagy Péter-téle agendában ez van írva, hogy „karácsont kivéve.“

Továbbá, ugyanezen agendában azt olvasom, éppen a Szász Gerő tollából, hogy „a bűnbánatra nem hetek, nem napok kellene: elég egy perc, melyben szívünk Jézusra emlékezik; elég egy perc, melyben lelkünk szent buzgósággal istenhez emelkedik!“ És ez jól is van mondva. (De nem a liturgiára vonatkozik. Szerk.)

S ha már most karácsont nem lehet az előtt nyolcad nappal kihirdetni s neki nem jut egy egész hét, ki és miért botránkozhatnék meg azon?

Ugyanis, négy adventi vasárnap van, karácson mindig azután következvén. Ha adventet elismerjük különállólág ünnepeket, a mit el is ismerünk, akkor a karácsont, mint kijelölt szent napot és az akkor kiosztandó uri-szentvacsorát, csak advent utolsó, vagyis negyedik vasárnapján hirdethetjük ki.

Fodorházán laktomban karácson szerda napra esett, s nekem azon időben, hetekig Koloz svárti kellet

ülöm testvérem beteg-ágya mellett. Advent negyedik vasárnapját is ott értem meg és templomba mentem, noha otthon kellett volna hiveim elébe állani; de sorsom nem engedte és volt ördög-keresztúri pap, néhai Szász Gergely, mint legközelebbi szomszédom, vállalkozott kéresemre, hogy helyettem, ilyen körülmények között, eligazítja az igazítani valókat, öregsége dacára is. Elég az, hogy hát én Kolozsvártt levén, kíváncsi voltam rá, hogy most lesz-e az urvacsora-hirdetés, vagy pedig már megvolt. Éppen Szász Gerő prédikált és a végén hallom, hogy bizony most hirdeti ki a kijelölt szent napot és az uri-szentvacsorát, pedig csak két nap esett közbe akkor nagy-hétnek. De nem botránkozott meg rajta senki, s ha ez évben csak egy nap esik közbe, azon se botránkozzék meg senki.

Hallottam, hogy egy kollegám, azon szempontból, hogy most nagy-hétnek csak egy nap jut, az adventi uri-szentvacsora kiosztását advent utolsó vasárnapja előtt egy héttel tette meg, hogy aztán hiveinek juttatni tudjon karácson előttre is egy egész hetet penitenciára, persze, most egy nappal megtoldva. (Kolozsvártt is így történt. Szerk.) Vajjon, helyes eljárás-e ez?

Én részemről advent negyedik vasárnapján fogom kihirdetni a karácsoni urvacsora-osztást. Mert úgy tanultam, úgy tudom s úgy is tartottam meg még eddig, hogy négy adventi vasárnap van s a karácson csak azután, t. i. negyedik, nem pedig harmadik vasárnap után következik.*)

Koronkán, december 12, 1888.

Gönci János.

Hogy kell az egyházközségek számadásait vezetni?

(Vége.)

VIII. Rendkívüli bevételek címe alatt a töke-visszafizetések, az adósok nevének bevezetésével s a töke-befizetés idejének kitüntetése mellett, irandók be, mert csak így ellenőrizhető az, hogy az V-ik rovat alatt annyi kamat vétetett be, mint a mennyi a töke befizetésig jár. Ha a rovat nem lenne elég, akkor pótvizsgálás ezen címhez is. A töke-befizetések egymás után következőleg és másnemű rendkívüli bevételektől elkülönítve, vezetendő be, hogy úgy a számadás meg-, mint felülvizsgálása alkalmával, könnyen legyen kiszámítható az, hogy el lett-e a mennyi töke ujan helyezve, mint a mennyi befizettetett? Tehát, a töke gyarapodott-e, avagy apadott?

Rendkívüli bevétel annyi címen folyhat be, hogy azt elősorolni, alig lehetséges; egy néhány meg van említve a rovatba, de azok csak példaképpen szolgálnak.

*, Ha utána gondolunk, megtaláljuk azt a lélektani okot, mely a kanonban kifejezést nyert. Tartsuk meg a törvényt. Lehet kevesebb, lehet több, de egy nap tán mégis igen kevés. A tapintat, az eszély, sőt még a helyi viszonyok is igen jó útba-vezetők lehetnek.
Szerk.

Ezen rovatba vezetendő be az erdők rendes évi vágatásán kívül történt eladásából befolyó jövedelmek (a rendes évi taeladásból bejövő vételár a III cím alatt irandó be), valamint mindazon adományok, melyek akár mind töké, akár csak általában a pénztár gyarapítására, de nem valamely folyamatban levő építkezés költségének fedezésére, mert ez utóbbi esetben, mint önadózási ajánlat tekinthető és a VI-ik rovatba vezetendő.

A Bevételi címek összesítése alatt a számadás I—VIII tétele alatt foglalt bevételek együttes összegei irandók be. A Bevételek összegéből levonva a Kiadottak összegét, a különbözet adja a pénztármaradványt, melynek készpénzben meg kell lenni; ehhez hozzáadva a hátralék-beveendők összegét, ez fogja képezni a követelési állást, melyből levonva a hátralék-beveendők összegét, avagy, ha a kiadott haladná felül a bevettet s így számadónak megtérítendő több kiadása lenne, úgy ennek összegét is s ezen művelet után meg lesz állapítva a vagyoniállás.

Rendes körülmények között a jövedelmek összegének alig 5%-a marad hátralékban s ha a hátralék félévnél régebbi időtől keletkezett, vagy tetemes az összege, nem különben, ha a vagyoniállás az előző évihez képest apadást mutat, mindezekről az egyházközség indokolt felterjesztésben felelni tartozik.

Kiadások.

1. cím alatt a Mult évi tartozások összege irandó be, de csak az első, Kiadandó rovatba. Ugyanazon cím egyes tételszámai alatt felsorolandók részletesen, hogy mikből áll a kiadandó, a hátralék s a kiadott és hátralék rovatba beirandó az év folytán az egyes című tartozásból kifizetett s a netalán még fizetetlen, vagyis hátralékban maradt tartozás összege.

II-ik cím alatt adók, illeték-egyenérték, megyei rovatokra tett kiadások és

III-ik cím alatt a személyi kiadások irandók be. Ezen tételek bevezetésére a magyarázatot szükségfeletlinek tartom s csak azt jegyzem meg, hogy a hivek azon díjlevélt kötelezettsége, mely a pap-tanítói fekvők megművelésére, a fa-illetmény beszállítására, stb. vonatkozik, nem tárgya a számadásnak.

IV Dologi kiadások címét legfőképpen az építkezésekre fordított kiadások töltik meg. Ha az építkezést az egyházközség keblileg foganatosítja és nem adja ki vállalkozónak, azon esetben minden egyes építésről a megbízott által külön számadás vezetendő és az egyházközségi számadásba az egyes tételek alatt a megvívsgált számadás végtételei irandók be, például, 1. sorszám alatt a templom; 2. sorszám alatt a paplak kijavítása, vagy építése, 3. sorszám alatt a temető kerítésének jó karba helyezése, stb. tett kiadások. A hivek által teljesített közmunkák, adott termények, épület-anyag adományok értéke éppen azon összegben teendők kiadásba, mint a számadás bevételi rovatában bevételbe tétettek és külön még azon összeg, a mit az egyházközség a saját pénztárából fedezett. Ha vállalkozónak adatott ki az építés, azon esetben a szerződésben meghatározott vállalati díj

az abból kifizetett esetleg hátrálék-összeg irandó be, ha több külön vállalkozónak adatott ki a munka, azon esetben a kömüvessel, asztalossal, ácsal, lakatossal kötött szerződés összegei irandók be.

V. Rendszeres kiadások és VI. kegyeségi kiadások címe alatt a bevezetendő kiadások a rovat elején részletesen elő vannak sorolva.

VIII. cím alatt nem csak az irandó be, hogy a bevett tőkéből, vagy jövedelmekből kinek adatott kölcsön, hanem az is, hogy mikor és hány százalékra, mert csak így ellenőrizhető az, hogy a bevétel V-ik rovata alatt annyi kamat iratott-e be beveendőnek és vétetett be, mint a mennyit teszen a kikölcsönzés napjától az év végeig, vagy félévre eső kamat.

A rendkívüli kiadás számtalan okból fordulhat elő; azonban, elégnek tartom, megjegyezni azt, hogy az év folytán felmerülő minden oly kiadás ide irandó be, mely a helybehagyott költségvetésben előirányzatba nem lett véve s az egyházközség pénztárából kellett fedezni. Éppen azért hogy ezen cím alatt az egyházközségre túlságos nagy teher ne sulyosodjék, a költségelőirányzat elkészítésénél jól számba kell venni minden valószínűleg

felmerülő kiadást és gondoskodni kell annak miképpen való fedezéséről; a rendes tartozásnak mérlege az, ha a rendkívüli kiadások százaléka csekély és a számadás eredménye megfelel a költségelőirányzat tételeinek.

A számadás bevételei ellennyugtákkal a kiadásoknak nyugtákkal igazolva kell lenni. Jóllehet, sokfelől hallottam ellenvetést, hogy ez kivihetetlen túlkövetelés faluhelyeken, a hol alig van néhány irni tudó egyén de az ily kifogásokat csak az akarat hiánya adja az illető számba, mert ha csak két irás-tudó van is a faluba, az is szívesen aláírja, mint néviró és tanu a számadó, avagy, ha az sem tudna irni, a lelkész által fogalmazandó azon kevés számu nyugtát és ellennyugtát, mely egy egyházközségi pénztár forgalmából folyólag szükséges s mint a kollegiumok s püspöki vizsgálat alatt álló egyházak pénztárosai, kik bizony számtalan irni nem tudó egyéneknek fizetnek, vesznek be tőlük, a fennálló szabályból folyólag, minden nehézség nélkül ki tudják állíttatni az igazolványokat: az egyházközség számadó gondnokai is éppen úgy teljesíthetik kötelességüket s bizonyára teljesítik is, ha arra erélyesen reá szoríttatnak.

Bodor Antal.

T Á R C A.

Egyháztörténeti adalékok.

Pataki József, kolozsvári nyomdász levele (1753), a váradi nyomda és Tótfalusi Kis Miklós emlékére.

Minél gyérebbek az egyes magyar nyomdákra és nyomdások életére vonatkozó adatok, annál inkább kötelességünk, nyilvánosságra hozni az ottan-ottan kezünkhez kerülő bármely jelentéktelennek látszó kis adatot is. Az ilyenek nem egyszer vetnek némi viláosságot egyik, vagy másik nyomdának történetére, nyomdászok viszonyaira és életére s igen gyakran kezünkbe adják a fonalszálat a történet folytathatása végett, kitöltönek egyes hézagokat rektifikálják a téves részeket.

Egy ily levelet találtam a gróf Toldalagi-család levéltárában, Radnotfáján, mint a Történelmi Társulat által a levéltár átvizsgálására kiküldött bizottság egyik tagja. E levelet S. Pataki József, kolozsvári nyomdász írta, 1753 január 19-én és br. Bánffy Zsigmond, főgondnokhoz intézte a végett, hogy a váradi, illetőleg, Szenci Kertész Abraham-féle nyomda vezetése mely nyomda ekkor a főkonzistorium rendelkezése alatt állott és generalis typographiának neveztetett, hagyassék meg továbbra is nála.

Előzetesen szükségesnek tartom, a levélíró származását és családját pár szóval megemlíteni, valamint a nyomda történetét is röviden felújítani.

Pataki József, nagyatyja Pataki István, 1674-ben decemberben a liga által Bethlenben lefejeztetett Bánffy Dénezs alumnusa s utolsó perceiben is vigasztalója. (Bánffy mentésére irt volt egy jeles munkát, mely ha a rendek gyűlésében felolvastatott volna, talán kikerülne Bánffy a tragikus végzetet. Egy latin munkát is magyarra fordított és kiadott

1681-ben. Címe: „Ez világnak dolgainak igazgatásának mestersége.”) A Bánffy költségén tanult a belgiumi egyetemeken s onnan haza térve, megválasztatott 1688-ban a kolozsvári ref. kollegiumhoz e'öbbs a filozofia, később 1685-ben a theologia tanárának s innen négy év múlva, 1688-ban Apafi Mihály fejedelem fiához, II. Apafi Mihályhoz hivatott nevelőnek s ezen megtisztelő állásban végezte be életét 1693-ban, január hó 2-án, életének 52 évében. (Kolozsvárt temetett el; sírköve a temetőben kissé földbe sülyedve, fennáll. Az irás rajta, kivált az alsó felén, kissé kopott s szennytől befogva ez: Magni viri Deo et omni B. dilecti Clariss. Dui Stephani Pataki Coll. ref. Claud. S. S. Theol. Prof. Solidissimique ante Patriae Celsiss. Tranniae elect. Princ. M. Apafi II. Ephori Ao. 1693.)

Édes atyja, hasonlóan István, Kolozsvár városának szenatora és az ottani ref. egyházközség gondnoka, meghalt 1752-ben. Anyja Szathmári Pap Sára, Szathmári Pap János leánya.

Pataki József első neje: Kis Mária, kitől gyermekei József és György; második neje: Kádár Sára, ettől gyermekei Krisztina, Pál és Sára. Krisztinának férje: Pataki Mózes, kolozsvári ref. tanár

Nem terjeszkedhetünk ki itt a Pataki-család több ágazataira s még kevésbé az ennél is terjedelmesebb másik Pataki-családra, mely a múlt század elejétől fogva korunkig jelesnél-jelesebb orvosokat adott nem csak Kolozsvárnak, hanem Erdélynek is. Csak annyit jegyzünk meg itt röviden, hogy mindkét család jeles lelkészeket adott az egyháznak. (Pataki Dániel, Pataki József nyomdásznak kisebbik fivére komlód-oroszfái, 1755-től zilahi, 1758-tól kolozsi és 1770-től fogva sz.-lónai pap. Ezen Dánielnek két fiai, István és

Dániel, hasonlóan papok voltak, István Magyarókerekén, Dániel Sz.-Lónán. A másik Pataki-családból II. István 1672-ben az utrechti egyetemre ment s 1675. radnóti, 1685 kolozsi, 1691. torockó szentgyörgyi s végre, görgényi pap volt. Ennek a fia III. István, görgényi és magyarói pap s azon traktus esperese, 1739-ben még élt.) Házassági összeköttetés által püspököket és tanárokat is. A Szathmár-Némethi, Sós, Abacs, Gyöngyösi, továbbá, a Tolnai, Méhes és Ince hires családokat rokoni összeköttetés fűzte össze a Pataki-családokkal.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Károli Gáspár, a hires magyar biblia-fordító, elhaló porai ott nyugosznak az abauj-megyei gönci temetőben; el nem feledve, de jeltelenül, mint annyi nagy, ki örök dicsőséget szerzett a magyar protestántizmus életében Radácsi György, sárospataki theol. tanár és az odaváló prot. Lapok szerkesztője fölvetette az eszmét, hogy Károli Gáspár sírja fölé méltó emléket kell emelni. E kegyeletes, szép eszméhez szívünkben csatlakozunk. Alkossák meg a végrehajtó bizottságot, és minden erőnkben azon leszünk, hogy megtegyük a magunk kötelességét. Reméljük, hogy az erdélyi egyházkerület nem lesz utolsó a jók között.

= A brassói ref. templom fölépítése ismét egy nagy lépést tett. Templom-építő bizottságot alakítottak, melynek tiszteletbeli elnökévé gr. Bethlen Andrást kérték föl, ki folyó hó 13-án az öt megtaláló küldöttség előtt kijelentette, tradícióira és neveltetésére hivatkozva, hogy tehetségéhez mérten, mindent meg fog tenni, hogy a szép cél elérjék. Azok után, melyeket már főtiszt. püspök a kezdeményezett, a legszebb reményekkel lehetünk, hogy a brassói ref. templom nem is olyan sok idő múlva, hirdetni fogja istennek dicsőségét, a magyar protestántizmus felvilágosító erejét, és a magyar kultúra szeretetét.

= Papválasztás. A közelebbi napokban két egyházunk választott lelkipásztort. Komollió megválasztotta Hatvázi Ferencet; és N.-Kapus megválasztotta Szabó Lajost, és minden ilyen alkalommal egyszerre támadja meg szívünket az a bánatos hangulat, mely ott mereng a multon, a honnan hangzik felénk az ítélet: veteres migrate coloni; és ama másik, mely reménységgel biztat a jövődő felől. A tél és tavasz közel vannak egymáshoz. A nép azt mondja: jó tél, jó nyár. Hadd, legyen szabad, hinnünk, hogy a jövődő áldása nem marad a multak megett. Ujjonnan választott paptársaink fogadják szerencse-kívánatainkat!

= „Család és Iskola címen ad ki a „kolozsme gyei tanító-testület“ egy nevelés-oktatásügyi szakközlönyt, szülőik, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára. Megjelenik hetenkint kétszer és ára egész évre 3 frt. Immár, 14-ik évfolyamát járja és jelenlegi szerkesztője, Fazakas József, előbb zilahi tanodánkánál, most a kolozsvári tanító-képző intézetnél tanár. E lap mindig megfelelt a maga elébe tűzött célnak és különösen most oly szerkesztő kezébe jutott, ki azt az e nemű szakközlönyök között bizonyára a legmagasabb színvonalra emelte úgy széles látó köre, mint pedagógiai tanultsága és intelligenciája által. Nekünk, protestánsoknak, leghatalmasabb erőnk, fundamentumunk éppen az oktatásban áll; egyházi életünket nem választhatjuk el a neveléstől; a templom és iskola oly szerető testvérek, mint Mártha és Mária. Mindezeket pedig csak azért mondjuk el, hogy paptársaink, tanítóink és az érdeklődők figyelmét felhívjuk e derék közlönyre, mely teljes mér-

tékben megérdemli a meleg pártolást. Az ára oly csekély, hogy összehasonlítani nem lehet azzal a szellemi nyereséggel, melyet belőle bőségesen meríteni lehet.

— Nyilvános köszönet. Kedves kötelességet teljesítetek, midőn a nyilvánosság előtt is kifejezem azon örömet, melyben sárvásári társegházunk a karácson ünnepén részestült. Ugyanis, helybeli lakos, Galvácsy László ur kedves leánya, Ilona, egy értékes és kalotaszegi selyem-varással díszített szószeptakaróval ajándékozta meg egyházunkat. Ezen ajándék annál szebb, mert karácsoni örömünket fokozta. E nemes tett nem szorul dicséretre, mindazáltal fogadják a nemes szívű adományozó a magam és egyházam nevében hálás köszönetemet. Sárvásártt, január 11-én 1889. Demeter Gyula, ev. ref. lelkész.

Szerkesztői nyiltposta.

= „Egy kis kritika egy kritikára.“ Ahoz a laphoz kell azt intézni, a hol a kritika megjelent. A mi közönségünket nem sokat érdekelné. Ha nem, erről a tárgyról önálló tanulmányt csinálni, méltó egy gondolkozó emberhez.

= T. J. Vajában. Átadtuk az Igazgató-Tanács titkárának. = Kovásznára Idő van elég. Mi jött semmire sem vállalkozhatunk a tekintetben. A ki bírja, marja. Féltünk, hogy ez nem fogja marni.

Nyilvános köszönet.

A piski-telepen építendő ev. ref. templom alapja javára mult év dec. 31 én, Sylveszter estvéjén, műkedvelői szinelőadás rendeztetett.

Az előadás mind szellemileg, mind anyagilag a legfényesebben sikerült.

Tiszta jövedelem 115 frt.

Felülfizettek Rockser N. 4 frt. 90 kr. Wagner Henrik 2 frt. 60 krt. D. Paulé Iván főnök ur 2 frtót. Böhm Adolf 1 frt 30 krt. Juhász Izidor 1 frt. 20 krt. Popovits Dénes, körjegyző 1 frt. 10 krt. Lichtensteiger Albert, Bocsnány Gusztáv, Jancsó Ernő, plébanos ur, Chirke Vilmos, Káminek Rudolf, Noszlopi József. Veress Lajos, Ferber János. 1—1 frtot. Binder Gusztáv, Deczky Imre, Farnos László, Hankó Gyula, Koválsik József, Bán János, Sinka Miklós. g. kel. lelkész, Tölgyes Mózes, Fichtner József, Rutár Ferenc, Mohilla Antal 70 70 krt. Mezei István Dentel József 60—60 krt. Széplaki Dénes, Koréh Samu, Watye N. 50—50 krt. Horváth János, Kiss Pál, Kassai János, Schuhman József, N. N. 40—40 krt. Vass János 30 krt. Kazán János, Savel Miklós, Serbescu József. Roth Samu, Müller Károly, Kétes N. Terkulya János, Ziegler N., Folkman József 20 20 krt. N. N., P T., N. N., Z. N., N. N 10—10 krt. Svoboda Péter 2 frt. Veszprémi József 1 frt. 82 krt. A felülfizetések összege 40 frt. 2 kr, nem számítva bele, hogy Svoboda Péter ur termet és világítást ingyen adott. Fogadják a nemeslelkű adakozók. itt a nyilvánosság előtt is, ugy a magam, mint egyházam nevében leghálásabb köszönetemet.

Lelkiismeretlen dolgot cselekednék, azonban, ha említés nélkül hagynám annak nevét, a ki az előadásnak kezdeményezője, rendezője, s így e szép jövedelemnek is szerzője volt. Ez nem más, mint Unger Jenő, egy igazán buzgó és vallásos prot. férfit, a ki dacára a hosszas és folytonos betegség által megrongált egészségének, megtörődött testének, mindig tudott, s ma is tud lelkesülni az egyház és annak szent céljai iránt. Az Isten, a ki elég erős, mindent megadhatni, mindent megtehetni, adja vissza erejét, egészségét, tegye boldoggá életének hátralevő részét. Egyházközösségünknek is adjon Isten sok, hozzá hasonló buzgó tagot, hogy azon kövek, melyek nagy mennyiségben jönnek immár templomhelyünkre, változzanak át mind élőkövekké. Piski-telep, 1889. jan. 2-án J u h á s z Izidor, piski-telepi körlelkész

HIVATALOS RÉSZ.

37 1889. KÖRRENDELET

Mindenik kollegium m. tt. Előljáróságának.

Az italméresi jog kártalanításáról szóló 1888. évi XXXVI t.-c. 13. §. értelmében, csak azon regale-tulajdonosok tarthatnak igényt a megváltási összeg kiutalványozásához, kik ezen jogukat megszabott módon és időben bejelentik.

A magy. királyi pénzügyminiszter úr ő nagyméltósága, a hivatalos lapokban is közzétett rendeletével, a kártalanítási igények bejelentésére 1889. évi március hó 31-ét tűzte ki zárhatár-időül, annak hangsúlyozása mellett, hogy a bejelentés elmulasztása esetében, az igények, a hivatkozott törvényszakasz értelmében, tekintetbe semmi szín alatt sem lesznek vehetőek.

Igazgató-Tanácsunk tekintettel arra, hogy az italméresi jog megváltása által számos kollegiumunk és pedig évi jövedelmük tekintélyes összegig vannak érdekelve: kötelességének érezte, jó előre és a lehető legnagyobb körültekintéssel gondoskodni arról, hogy minden kollegium igénye ezen határidő alatt bejelentessék azon összegben, melynek kártalanításához törvényszerű igényük van és oly módozatok mellett, melyek előszabattak.

Az ellenőrzés és felügyelet céljából kimondotta azt, hogy a bejelentések megtételére szükséges adatok az egész egyházkerületből ide küldessenek fel, azoknak szakszerű feldolgozása szempontjából pedig elhatározta egy központi képviselő megbízását s mint ily megbízottal, t. Schilling Rudolf kir. közjegyzővel, egyházkerületünk képviselőjében a szerződvényi pontok megállapítására főt. Püspök afiát felhatalmazta.

Az italméresi jogoknak kártalanítás végett való bejelentésére kitűzött határidő rövid voltára való tekintettel, az előmunkálatok haladéktalanul megteendőek levén, nevezett központi megbízott aával egyetértőleg, megallapított azon utasítás, melynek pontos megtartása mellett, beszerzendők azon adatok, melyek a bejelentések elkészítéséhez szükségesek, s a kérdő-pontokat a hivatalos lapban ezen szám alatt közzé tett körrendeletben felsorolta.

Igazgató-Tanácsunk, midőn felhívja a m. tt. Előljáróságot a bejelentésre szükséges adatok haladéktalan beszerzése iránt szükséges intézkedések megtételére, egyidejűleg kérdést intéz az iránt, hogy nem látná-e azon kollegium érdekében előnyösnek egy a bejelentések elkészítésére, mint általában a kártalanítás egész folyamata alatt való képviselésre a központi megbízott felhatalmazását s az utóbbi esetben intézkedjék az iránt, hogy a bejelentés adatai sürgősen küldessenek fel Igazgató-Tanácsunkhoz

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvártt, 1889 évi január hó 6-an tartott üléséből.

Bodor Antal. *Szász Domokos.*
titkár. ref. püspök, mint elnök.

107 - 1889. KÖRRENDELET.

Minden egyházmegye espereséhez és minden egyházközség lelkészéhez.

A hivatalos lap mult évi 3-ik számában 73 szám alatt közzé tett körrendelettel falhivattak az egyházmegyék hatóságai, hogy az egyházmegye területén az egyes egyházközségeknek és lelkészeknek központi nyomtatványokkal ellátása végett egy-egy megbízottat nevezzenek ki, ki a központból a megrendeléseket tömegesen téve meg, a szétküldést eszközölje, figyelmeztetvén az egyházközségek lelkészei és gondnokai, hogy a központba közvetlenül teendő megrendeléseik teljesíteni nem fognak.

Bár ezen intézkedésünk kifejezett célja az volt, hogy a sok és fontos teendő, a nyomtatványok aprólékos megrendeléseinek elintézése által ne hátráltassanak, a cél csak nagyon csekély részben volt elérhető a miatt, mert az egy-

házmegyei megbízottak nagy része majdnem, naponkint újabb meg újabb megrendeléseket tesznek.

Jövőre az ügykezelésnek, úgy a központban, mint az egyházmegyei megbízottak javára, megkönnyítése végett, kimondta Igazgató-Tanácsunk, hogy esperesi úton, minden év elején és minden nyomtatványból annyi ivet küld el az egyházmegyei megbízott által elárúsítás végett, a mennyi hozzávetőleg egész évre szükséges az illető egyházmegyének, kötelezvé az egyházmegyét arra, hogy a megküldendő nyomtatványok árának legalább fele részét, minden év július 1-éig, a hason felerészét pedig az illető év december 31-éig mulhatalan küldjék be a titkári hivatalhoz. Ha valamely nyomtatvány az év letelte előtt fogyna el, az újabb megrendelés folytán megküldendő, az azon évre szükséges nyomtatvány ára ugyanazon határidőben, illetőleg a július 1-je után megrendelőké december 31-én küldendő be. Egyidejűleg megtétettek az intézkedések ez évre a nyomtatványok leküldése iránt.

Felhívjuk az egyházmegyék espereseit, hogy az egyházmegyei vizsgálatok alkalmával vegyék be az egyházközségek nyilatkozatait az iránt, hogy mennyi központi nyomtatványra van szükségük egy év alatt, gondoskodjanak azok árának bevételeiről, valamint az év elején ezen nyilatkozatok alapján az évi nyomtatványi szükséglet megrendelése iránt.

Lelkész fiait pedig felszólítjuk, hogy minden év elején az egyházmegyei megbízottnál az egész évi nyomtatványi szükségletükre tegyék meg megrendelésüket s azok árát az átvétel után, azonnal fizessék be az egyházmegye megbízottja kezéhez.

Az eddig megrendelt nyomtatványok árával hátralékosok felszólíttatnak, hogy tartozásukat folyó évi január hóban, felelősség terhe alatt, küldjék be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától; Kolozsvártt, 1889. január hó 8-án.

Bodor Antal, *Szász Domokos,*
titkár. ev ref. püspök, mint elnök.

62 1889. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a n.-szebeni egyházmegyébe kebelezett harii egyházközség kántor-tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Évi javadalma tisztességes lakás és egyházhatósági becslés szerint, 182 frt. 31 kr.

Pályázati határnap febr. 10. Folyamodványok nagytiszt. Kelecsényi Károly, esperes aához küldendők, Alamorra (u. p. Ladamos.)

Kolozsvártt, 1889. jan. 12. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

75 1889. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a deézi egyházmegyébe kebelezett domokosi egyházközség papi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma: tisztességes lakás, mellék-épületekkel és 468 frt. 28 kr. az újabb hivatalos becslés szerint.

Pályázati határnap febr. 20. Folyamodványok nagytiszt. Nagy Lajos, esperes aához küldendők, Dobokára.

Kolozsvártt, 1889, jan. 14. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

76 - 1889 PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a deézi egyházmegyébe kebelezett kidei anya- és csomafái-gyulai leányegyházközségek papi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma: tisztességes lakás, kerttel és melléképületekkel és 380 frt. 84 kr. az újabb hivatalos becslés szerint, mely összegből 253 frt, 3 kr. készpénz.

Pályázati határnap febr. 20. Folyamodványok nt. Nagy Lajos, esperes aához küldendők, Dobokára.

Kolozsvártt, 1889. jan. 14. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. JANUÁR 24.

4. SZÁM

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutcza 9 sz.

A mozdithatatlan ország.

IV.

És ha nem is volna reá bizonyítható Debrecenre, hogy ellensége a szabadságnak; de ha reá bizonyosodnék, hogy magatartásából, nyilatkozataiból hiányzik a keresztyén szeretet: akkor elvégre mégis vesztett pere volna. Pedig, Hegedüs nem tartózkodik a szeretetlenség vádjával illetni a debreceni nyilatkozókat. Igaz, hogy csak indirekt kifejezésekben, példalózásokban, de azért félreérthetetlenül és bő kézzel szórja ellenük a szeretetlenség vádját. És csakugyan, ha a szeretet abban nyilatkozik, hogy ne kövessünk határozott módszert, ne haladjunk meghatározott úton és irányban az igaznak keresésében, a szépek és jónak megvalósítására célzó törekvésben; ha azt teszi, hogy ne foglaljunk el tiszta és félreismerhetetlen álláspontot, ne járjunk el határozott elvek szerint, akár politikai téren, a polgári élet jólétének emelése végett, akár egyházi téren, a vallásos hit terjesztése, fejlesztése és megszilárdítása céljából; szóval, ha a szeretet csak a latitudinárizmus széles kertjében tenyésző virág: akkor Hegedüsnek igaza van. Ugy de, a kérdéssel egészen másképpen vagyunk. A szeretet a léleknek nem értelmi, hanem érzelmi erejéből születik; forrása a szívben, a kedély világában fakad; azért, csak kis mértékben függ a felekezeti és pártalakulásoktól, lévén ezek nagyrészt az értelem munkásságának, az értelmi belátás és felfogás különböző irányzatának kifolyásai. Nem akarom tagadni az értelem befolyását a szeretet érzelmére; sőt, elismerem amannak erre gyakorolt ellenőrző, tisztító és irányadó hatalmát; de, másfelől határozottan állítom azt is, hogy a szeretet érzelmének fölébredése, kifejlődése, intenzitása nem az értelem befolyásától, hanem az ember kedély-világának amaz eredeti határozott-

ságától függ, mely ugyan a fejlődés törvénye szerint jött létre, de csak számos megelőző generációk sajátos életfolyamának, életviszonyainak eredményeképpen. Azért, a szeretet és a szeretetlenség úgy a liberális, mint a konzervatív politikai irányzat képviselőinél, mint a latitudinárius és határozott elvű és irányu vallásos pártok és felekezetek híveinél egyiránt feltalálható. Tudok példát rá, a mi hazai közéletünk régibb idejéből, hogy erős konzervatív és arisztokrata férfi, mindenki iránt, a ki csak közelében élt, vagy vele érintkezett, a leghumánusabb bánásmódot tanusított; ellenben, az, a ki a liberalizmus és népszabadság zászlóját lobogtatta, rettége volt környezetének és alárendeltjeinek. Ma is ismerek számtalan liberális hazafit, a kik azokon, kik alárendeltjeik, vagy éppen cselédjeik, kiváló virtouzítással tudnak zsarnokoskodni; a kiknek szájában ez a szó: cseléd, a megbélyegzés kifejezése. Mintha az, a ki anyagi helyzete miatt kénytelen konvencióba irt feltételek mellett szolgálni embertársát; vagy akár az a koldus, a ki az irgalom morzsáira szorul, nem volna a menyei atya gyermeke és mindnyájunknak testvére. De vajjon, nincs-e egy kis rajongás ebben a beszédben? Lehet, hogy van, s még nem is valami felhő-szárnyakon, a csillagok közt repkedő, hanem az árva földhez, a föld porához tapadó: de azért nem szégyenlem azt, mert a nagy apostoltól, Páltól tanultam el. Tőle, Philemonhoz irt leveléből; az igazi és nem csupán szenvelgett ember-szeretet ezen okiratából. Innen látom, hogy ő az urától megszökött rabszolgát nem sajnálta, apostoli gondjai között is, figyelmé: e méltatni, megtéríteni és megjavítani és nem átallta szerelmes atyafiának nevezni. Mily messze áll ettől a mi demokraciánk ember-szeretete!

Nincs különben a mi latitudinárius theologusaink egy nevezetes részével. Szélesre terjesz-

tik ki bő köpenyüket, magukhoz hivatnak mindenkit, szövetkezésre unszolják a legdivergensebb elemeket, de jaj azoknak, a kik törekvésüket nem helyeslik, vagy annak éppen ellenszegülni merészelnek. Sötét arccal fogadják. A szeretetlenség bántó szavaival, gúnnyal, sértegetéssel illetik azokat, a kik azon meggyőződést nyilvánítják, hogy az egymástól divergáló protestáns felekezetek közt, a meglehetősen jó viszony, amely ma még megvan azonnal rosszabbra változnék, mihelyt szorosabb egyesülés céljából egymásból közelebb lépnének; nem állván még egyikük sem a fejlettség azon fokán, hogy valamely magasabb eszmében, vagy törekvésben, őszintén, minden mellék-gondolat nélkül, egymásnak nem paralyzálására, hanem erősítésére és építésére egyesülhetnének. Mert még a miveltebb külföldi protestántizmus sem forrott és tisztult eddig a fokig. Mi pedig mindnyájan éppen kiforratlan elem vagyunk, sőt még mindig csak kezdetén állunk a fermentációnak. Mert a 16-ik század élénk vallásos mozgalmi, termékeny irodalmi munkássága után, nehéz viszonyok bekövetkezése miatt, csakhamar zsibbadtság fogta el vallásos életünk mindenik munkás-csoportját, miért is csaknem egészen fennakadt a kezdetben oly élénk munka, úgy az egyik, mint a másik irányzat híveinél; haladása jelentéktelenné vált; valamelyes lendületet csak a legujabb időben vett. Azért a reformátorok nagy elvei és tanai, nálunk mind ez ideig még csak parányi részben vannak feldolgozva. Akárki a tiz ujján felszámíthatja nálunk azokat a reformátusokat, a kik, például, a Kálvin institúciót ismerik; vagy azokat az unitáriusokat, a kik előtt a rakkai káté, vagy a Socinusok iratai nem képeznek terra incognitát; pedig a nevezett művek legalább is az alapvetés jelentőségével bírnak az illető egyházakra nézve. Még, bizonyára, nagyon kezdetleges állapotban van a theologiai tudomány mindenik magyar egyházban, még a szegény Magyarország gazdag kath. egyházát sem véve ki; sok idő és szerencsés viszonyok kellene hozzá, hogy mindenikük csak szorosan a körébe tartozó anyagot feldolgozza. Azért azokat, kik állapotaink ezen primitív voltát látva, ily viszonyok között, a szorosabb egyesülést, az egymástól távolabb álló felekezetek közt a szorosabb egyesülést úgy nemzeti, mint

vallásos életünkre csak kárt okozónak tartják, az ilyeneket szeretetlenséggel vádolni: vajjon, helyes és igazságos-e? Hiszen, mit mutat ide vonatkozólag már napjaink tanúságtétele? Nem azt-e, hogy már az egyesülés első kérdései felett nyilvánított vélemények jó nagy része a gyűlölet kemény tűzével lángol? Hogy éppen a liberalis táborban a szabad szót tűrni, nem tudják? Nem halljuk-e a dillettantizmus kárhóztató szavát a debreceniek ellen? Nem látjuk-e a pozsonyi testvér felénk nyújtogatott kezén a mérges töviseket?

Azon, hogy még Hegedüs is, a szeretet nevében, oly szeretetlenül bánik el Debrecennel, a kisebbitő epithetonok egész kis szótárát merítvén ki ellenük; azon szerfölött azért nem csodálkozom, mert ő abban a hitben támad és sújt, hogy a Pál apostol szellemében és kardjával támad és vagdalkozik, idézvén a rómabeliekhez intézett levél X ik rész 12-ik versét: „Nincsen különbség zsidó és görög között, mert mindeneknek ugyanazon egy urok, a ki gazdag mindenekhez, kik őt segítségül hívják.“ És az apostol szavaihoz azon értelmezést fűzi, hogy „tehát a zsidót, kinek Idvezítő-váró aspirációja be nem telt, a nagy apostol nem zárja ki az ingathatlan országból.“ Más szóval, Hegedüs, ki a szeretetet a latitudinárius kifolyásainak véli, Pál apostolt megteszi latitudináriusnak, hogy felhasználhassa harcra a debreceniek elleni viaskodásában. Pedig, Pál apostolt sem idézett szavai alapján, sem egész magatartása után ítélve, sem összes iratai szellemét tekintve, a latitudináriusok közé sorozni nem lehet. Ezekből az ő lénye egészen idegen. Azt ugyan nehéz elhatározni, hogy Pál apostol lelkében melyik tehetség állott magasabb fokon az értelem mélyre ható, élesen boncoló ereje-e, vagy a szeretet lángoló érzelve, melylyel az egész emberiséget körülölelte, úgy annyira, hogy még a pogányságban is meglátta és méltányolta az erkölcsi értéket, mondván, hogy azoknak szívébe írta be isten a maga törvényét. És a zsidóságot, bár ennek minden hagyományával teljesen szakított, a legerősebb faji érzettel szerette mindvégig, elismerve róla, hogy választott-nép, előnnyel bír más népek felett, mert „övéi az atyák, (az istennel szövetséget kötött pátriárkhák), övé a fiú (a Krisztus) is test szerint.“ De mind-

emellett, mint mondám, távol állott minden latitudinárizmustól. Erősen és következetesen ragaszkodott a maga evangéliumához, hogy tudniillik, sem a tudományban, mely az akkori nivelt pogány világ sajátja volt, nincs büntől megváltó erő, sem a törvény-vallásban, a zsidók vallásában, mert a törvény, mint egy tükör, csak bűneinket mutatja nekünk, de ezektől megszabadító erőt soha sem kölcsönöz; hanem megváltó erő egyedül a Krisztus érettünk történt szenvedésében és halálában van, melynek érdeme közölteik mindazokkal, kik igaz hittel Krisztussal egyesülnek. vele egygyé lesznek, ezen egyesülés bőven adván nekünk a megtisztító és megszentelő erőt. És oly erősen és következetesen ragaszkodik ezen evangéliumához az apostol, hogy a galatákhöz írt levele I. rész 8—9 verseiben ismétlődően mondja el: „De, ha szinte mi is, avagy a menyei angyal hirdetne nektek valamit azon kívül, melyet nektek hirdettünk, legyen (azon) átok! És hogy még csak a Hegedüs idézetei közül egyet (időnk, terünk nem enged tovább terjeszkedni) vegyünk szorosabb szemügyre, azt tudniillik, a mely a kontextusból kiragadva, leginkább látszik azt bizonyítani, mintha Pál apostol is latitudinárius lett volna; hogy tehát csak a rómabeliekhez írt levél főnőbb idézett szavait tegyük szorosabb vizsgálatnak tárgyává: a kontextusnak csak futólagos megtekintéséből is kiűnik, hogy annak egészen más az értelme, mint a melyet Hegedüs belemagyaráz. Ugyanis, az apostol a rómabeliekhez írt levele X-ik részének kezdetén, saját nemzete iránt mélyen érzett szeretettel arról tesz tanubizonyságot, hogy az ő népében megvan a buzgóság isten iránt; de, fájdalom, a tisztább vallásos ismeretet elfogadni, nem akarja; azaz, félreismeri azt, a mi által isten előtt megigazulást nyerhetne, igaz gyanánt jelenhetnék meg; vagy is, nem Krisztus érdeme és közbejárása által, hanem önerején törekszik a nagyobb vallásos tökélyre. (v. 2. 3. 4.) Pedig, az igaz vallásos ismeret által üdvösségre jutni, zsidók és pogányok egyiránt hivatalosak. (v. 12.) És ha most, mint írja a XI-ik részben, a zsidók közül csak kevesen fogadták is el az isten igazságát, a nagyobb rész pedig az iránt szívét megkeményítette: majd, a későbbi időben, a megtért pogányok példáját a zsidók is követendik; és

ő, apostoli szolgálatainak dicsőségét látná abban (XI. rész, 13 14 v.) ha az ő atyafiait (a zsidókat) oda tudná vinni, hogy versenyre keljenek a pogányokkal a Krisztushoz való térés és közelítés útján. Ezen értelem szerint, tehát, szereti Pál a zsidót, nem annak dacára, hogy „Idvezítő-váró aspirációja be nem telt“, hanem abban a reménységben, hogy a megtért pogányokkal versenyezve fog a Krisztushoz térni; és a világért se mondja, hogy a zsidó már is tagja az „ingathatatlan ország“-nak, mikép tényleges tagja a megtért pogány hanem csak reményét fejezi ki az iránt, hogy meg fog térni s ez által amaz ország tagjává fog válni Kérdem: hol van itt akár csak az árnyéka a latitudinárizmusnak? A leglángolóbb szeretet, vajjon, nem a legszigorubb elvhűséggel van itt párosulva?

Hanem, ha eddigi fejtegetéseink által be is van bizonyítva, hogy a szeretet nem a latitudinárizmus kifolyása és a szeretetlenség; nem a pozitív vallásos álláspont következménye, hátha mégis a gyakorlati élet azt mutatná, hogy specialiter a debreceniek igazhitűsége nem termi meg a szeretetnek elégséges gyümölcsét? Hát ha az élet azt mutatná, hogy a debreceniek szíve merev; szíve kemény, mint a kő, mint az alsó malomkő? (Job. XLI. 24.) De hát, vajjon. Debrecenben, s általán a magyar alföld kálvinista népségének gyülekezeteiben nem található föl a munkás szeretet erényeit? Áldozatot hozni kulturális célokra nem szoktak? A hazafias érzéseket nem ápolják? A szenvedők könyeit ott senki sem törli le? És a nyomorult Lázárok elvettette fetrengenek a gazdagok házában ajtaja előtt? Ki merné ezt állítani? Vagy tán azok a debreceni nyilatkozók, az idegen hitfelekezeikkel való érintkezésükben, barátságtalanok, nyilatkozataikban gúnyolódók és sértegetők, érdemeik iránt méltánytalanok? Részemről több kiméletet, gyöngédséget és méltánylást a rádikalizmustól a pozitív hitűek iránt nem kívánok, mint a menyeyit Debrecen tanusit szemben ellenfeleivel. Emlekszem, hogy az erős kálvinista „Magyar Prot. Egyh. és Isk. Figyelmező“ mily elismeréssel szólt Simén Domokosnak a szentháromság ellen írt könyve tudományos értékéről; és mily határozott dicsérettel fogadta az Albert János, unitárius lelkész imakönyvét. Bizony, azokból az

orthodoxszia által merevvé tett szivekből még nem fogyott ki a méltánylat és szeretet érzelme. Legyen szabad, annak a sokak által sivárnak tartott mezőnek csak még egy olyan gyümölcsére rámutatnom, melynek olyan helyen, hol nem sugárzik a szeretet melege és nem szállong a kegyesség harmata, megteremni teljes lehetetlenség lett volna. Azokat a szent ömlengéseket, azokat az édes imákat értem, melyek éppen annak a nemes és puritán alaknak, ki a nyilatkozók élén áll, szivéből fakadtak föl s melyeknek szavaival imádkoznak jobbadán, évtizedek óta, a magyar lutheranus, református és unitárius templomokban.

Hegedüsnek még csak egy kifogására van megjegyzésem. Arra, melyet emelt a debreceniek ellen azért, hogy nyilatkozatukban, a zsidókhöz írt levél XII-ik rész, 28-ik versét, a magyar prot. egyházban három század óta használt Károli Gáspár-féle fordítás szerint idézték. Hanem Hegedüs elfelejtkezett azon közönségesen ismert igazságról, hogy valamely nép számára bibliát csak egyszer lehet fordítani. A nemzedékről-nemzedékre olvasott bibliának számos kifejezései, mondásai mélyen vésődnek be a nép tudalmába, nyelv-kincsének egy nevezetes részévé válnak, úgy, hogy azokat újabb, bár a nyelv fejlettségével öszhangzóbb, az eredeti szövegnek sokkal megfelelőbb kifejezésekkel felváltani, céltalan dolog, mert a nép ragaszkodik a megszokott kifejezési formákhoz s nem képes elhinni, hogy az új fordítás is az isteni kijelentés tolmácsa. Azért, népegyházi használatra mindig a már megszokott bibliához folyamodnak, legfőleg a nagyobb hibák kijavításával. Ilyen használatnak örvend, például, Németország protestáns egyházában a Luther fordítása. Ugy hiszem, hogy a mondottak eléggé igazolják azt, hogy a debreceniek Károli szerint idéztek. Egészen más eljárást kellett volna követniök akkor, ha nyilatkozatukat kizárólag szakemberekhez intézték volna.

Hegedüsnek azon kijelentését, hogy nem fog a „mozgó ország harcosá”-vá lenni, részemről örömmel veszem tudomásul. Hanem az ember nem mindig jut oda, hová menni szándékszik, hanem a viszonyok, melyeknek egy-két kötélfonata dereka körül csavarodott, oda sodorják, a hová legkevésbé sem törekedett.

Hegedüsnek a szabadkőművesekre vonatkozó

megjegyzéseiből azon meggyőződést merítettem, hogy ha el-el is kapja őt a doktrinárizmus szele, de azért nem engedi, hogy az egyoldalú és fél-szeg doktrinárizmus által historiai érzéke és gyakorlati tapintata teljesen megbéníttassék. Belátja Hegedüs, hogy a nevezett társaságnak bizonyára kiváló tehetségű és teljes jóakaratu tagjai, doktrinair irányuk miatt, melynek következtében a mult alkotásait kellőleg méltatni, törekvésük cél szerű eszközeit megtalálni nem képesek csekély hatással vannak a népeletre. Ezen észrevételét nem ártott volna szemé előtt tartania akkor is, mikor a debreceniek magatartására reflektált. Ha inkább hallgat historiai érzéke tanácsára, mint doktrinárizmusa sugallataira: ítélete igazságosabb és méltányosabb lett volna.

Baló Sándor.

Magyar törvény és a r. kath. püspöki kar rendelete.

A ki abban a balhiedelemben ringatná magát, hogy Magyarországon a magyar törvényhozás alkotta és a Felség szentesítette törvények mindenütt és mindenekben érvényesek, legyen szives és olvassa el t. Miklós Albert m. láposi r. kath. pap következő levelét:

Sz. 152—1888.

Másolat.

A Nagytiszteletű ev. ref. Lelkészi Hivatalnak Magyar-Láposon.

Maksai Kálmán, ev. ref. vallású férfi és Schram Mária, rom. kath. nő, 1882. jun. 11-én, Magyar-Láposon, a rom. kath. templomban eskettettek meg a rom. kath. lelkész által ünnepélyesen, a mi csak úgy történhetett meg, hogy a házaselek megígérték írásban, még pedig hogy mindkét nemű gyermeküket kath. vallás szerint kereszteltetik és abban nevelik.

A házastársak, becsületszavukat megtartva, a most meghalt fiugyermeket is kath. pap által kereszteltették és következetesen, kath. szertartás szerint akarják, de kell is, hogy eltemettessék

Ezen eljárás, az 1868 évi törvény mellett is, mindig fennmaradott és gyakoroltatott, a Nagyméltóságú püspöki kar közmegeyezése és rendeletei folytán a kath. egyházban; Magyarországon tizmillió katolikus mai napon is ezt követi. Miért is csodálkoznom kell a Nagytiszteletű lelkész ur oly értelmű tiltakozásán, hogy ne katolikus szertartás szerint temettessék el a valóban katolikus gyermek.

Ezt helybe nem hagyhatom, hivatalom tiltja ennek engedni, hacsak a gyávaság bélyegét tizmillió katolikus részéről, a jogfeladás miatt, magamra nyomatni nem akarom; de a dolog ily állása mellett, Nagytiszteletűséged is — ha más szempontból nem — keresztény közbecsülésből sem kívánhatja, hogy én ily méltánytalan követelésnek engedjek s a jók megvetésének tegyem ki magamat.

Én ma el fogom temetni a gyermeket, mert el kell hogy temessem, ezt a jog, a méltányosság, hivatali kötelességem kívánja s ezen eljárásomért, mindentűt alaposan megokolva felelek.

Egyébiránt vagyok a Nagytiszteletű Lelkész ur iránt Magyar-Láposon, 1888 dec. 26-án. Közbecsüléssel

Miklós Albert,
plébános.

Hozzá tesszük ehhez, hogy t. Mátyás Zsigmond m.-láposi ref. paptársunk, a községi birónál idején jelentést téve s az 1868. LIII. tc.-re hivatkozva, hivatalosan kérte vala a r. kath. papnak a temetés végrehajtásától való eltiltását, a mit a községi biró, Biró József, 2067—1888. sz. a. kiadott tiltó rendeletével, teljesített is, s a mely rendeletet a r. kath. pap, a hivatalos átadótól, kézbesítési ivével együtt, átvett ugyan, de az átolvasás után, mindkét iratot a hóba dobta, a temetést pedig végrehajtotta.

Látni való, tehát, hogy a m.-láposi r.-kath. plébánián 1882-ben sem respectálták az 1868. LIII. tc. 12. §-át, s hogy t. Miklós Albert ur nincs egy véleményen a m. kir. kuriával, melynek ismételt döntvényei szerint nem a keresztelés, hanem a születés szabja meg mindenkinek felekezését, ugyanazon törvény ugyanazon §-a értelmében. Látni való, továbbá, hogy a „nagy méltóságú r. kath.) püspöki kar“ rendeleteket ad ki alantas papjainak, hogy e törvényt megszegjék és pedig oly sikerrel, hogy p. o. Miklós Albert úr helybe nem hagyhatja“ a törvény teljesedésbe menetelét, sőt „csodálkozni kell azon, hogy valaki a tiz (?) millió katolikus akarata és gyakorlata ellenében, a törvény betöltésére számít, a mit, ha követne, a gyávaság bélyegét süttetné magára, „a jog (!) feladás miatt.“ Érdekes, továbbá, hogy a r. kath. lelkész, a törvényre hivatkozó ref. pap ellenében, a „keresztyéni közbecsülés“-re appellál s még érdekesebb, hogy nem csak a majd minden sankció nélkül hagyott e felekezeti viszonyosságról szóló törvénynek hány fittyet, hanem a büntető törvény szabványaival is szembe száll és a közhatóság közegét és törvényes rendeletét is semmibe veszi, rendeletet és kézbesítő ivet a földre dob és így megvetéssel illet.

Különben, e famozus ügy immár főt. püspök ur előtt áll, a ki természetesen hivatalosan jár el e dologban. De, addig is, míg közölhetnők a hivatalos eljárás eredményét, érdekesnek tartók, szolgálni olvasóinknak ezzel a farsangi történettel, melynek megoldása, valószínűen, a bójtbe nyulik át.

r.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, jan. 20. 21.

A két napon át folyt ülésen elnökölt főt. Szász Domokos, püspök s váltogatva jelen voltak: br. Bánffy Dezső, főgondnok, dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Szász Gerő, Bihari Sándor, Nagy László, Szász Béla, Parádi Kálmán, Deák József, Bodor Antal, titkár.

Az elnöki úton ellátott s helybehagyott ügyek közül megemlítjük, hogy az I. magyar ált. biztosító társaság a letelt év biztosítási ügyleteinek jutalékaikként 223 frtot küldött meg. a szerződésben kikötött föltétel-

hez képest és célokra; hogy az egyetemes konvent elnöksége értesített a közoktatásügyi miniszter intézkedéséről, melylyel a zilahi kollegiumnak a mult évre 2,000 frt. államsegélyt utalványozott berendezési költségekre is, hogy Kovács Áron, kézdi-vásárhelyi egyházközségi főgondnok, korára hivatkozva. e tisztéről lemondott, a mi a közgyűlés elé fog terjesztetni, az egyházközség felhivatván hármass kijelölésének annak idején való megtételére.

Az elnök több jelentős ügyben tette meg előterjesztéseit.

Először is jelenti, hogy a b. e. Horváth Paula hagyatéka, mely az alapító neve alatt, szegény egyházak segélyezésére, esetleg az Igazg. Tanács belátása szerint, papságra és tanárságra készülők stipendiumaira lesz kamatoztatandó. a végrendeleti végrehajtó, dr. Imre József által, kellő módon elszámolva, hozzá beküldetett. A hagyatéka 6,540 frtot tesz, mely két behajtás alatt álló 500, illetőleg, 170 forintos kötlevenen kívül és 300 frtot érő kis fekvőn felül, kezei közt van: kéri pénztárra utalását és külön Horváth Paula-alapítványként való kezeltetését, a néhai alapító sirjának egyszerű emlékkövel való megjelöltetését és állandó gondoztatását, valamint némi ügyvédi díjjaknak kiutalását s annak kimondását, hogy minde költségeknek a kamatokból való fedezése után, az alapítvány javadalma folyamathatóság tétessék és pedig, az alapító ohajához képest, lehetőleg nem elforgácsolva, hanem koronkint egy-egy célra fordítva. Az Igazg. Tanács hálás kegyelettel fogadja el e föltételek mellett a kegyes alapítványt, az elnök ajánlatait határozattá emeli és dr. Imre Józsefnek eddigi buzgó és önzelen eljárásáért köszönetet mond.

Továbbá, hivatkozva az Igazgató-Tanácsnak az egyházkerületi közgyűlés által is helybehagyott s nagyobb részt már ki is vitt ama határozatára, mely szerint egy évvel ez előtt eladott püspöki jószág árán a b.-bocsárdi jószág itt fekvőkkel gyarapított, az ott most folyó tagosítás előnyeinek fölhasználása mellett s hivatkozva arra, hogy az így tetemesen megnövelt püspöki jószág keblki kezeltetését indította folyamatba, a mi végre a jószág fundus instruktussal és gazdasági épületekkel látandó el: felhatalmazást kér arra, hogy e befektetések szakelőadó előkészítés alatt álló terveinek az Igazg. Tanács külön határozataival leendő megállapítása után, a költségek fedezetéül szükséges öt-hatezer forintnyi alapvagyon föl legyen használható, az így gyümölcsözően befektetendő tőkén szerzett értékek leltározatván s a püspöki jószág állandó kiegészítő részét alkotván. Az Igazg. Tanács a kért elvi felhatalmazást, utólagos elszámolás mellett, megadja.

Ugyanó rámutatva az utóbbi közgyűlés ama határozatára, hogy az egyházkerület összes egyházközségei építési szükségleteinek rendes, vagy kedvezményes kölcsönök, avagy segélyösszegek útján leendő keresztül vitelére az építési-alap 180,000 frtig terjedhető keblki kölcsön-miveletet hajthat végre, e tőke évi 4.000 frtra ter-

jedő kamatait és 32 éves törlesztési hányadait az országos közalap, az egyházkerület és az építkező egyházközségek levén fedezendő; addig is, azonban, míg a folyó évi egyetemes konvent az elkészített s közgyűlésünk által magáévá tett tervezet szerint, a közalapra hárulandó mintegy 5,200 frtnyi kamat hordozása fölött határozna, a meglévő építési-alap kimerültségével szemben, némely már megkezdett építkezések számára némi tökére multhatatlan szükség levén: kéri, hogy a konverzió többlet-tökéből e célra 30,000 frt. föl legyen használható, mely tőke kamatjának fedezetéről, az általános tervezet elfogadásával, már az utóbbi közgyűlés gondoskodott. A kért felhatalmazás megadatik.

Jelenti, továbbá, hogy a Kolozsvártt felállítandó s tanárképzővel kapcsolathozandó theologiai fakultás házának jövedelmezőbbé tétele érdekében, némi javítások és kiegészítések hajlandók végre az épületen, melyeknek tervezete és költségvetési előirányzata a szakelőadó előkészítése alatt áll: javasolja tehát, hogy e munkák, az Igazg. Tanács külön hozandó határozatai szerint való végrehajtásának fedezetére a ház folyó jövedelmei utaltassanak ki. Az Igazg. Tanács a javaslatot elfogadja.

Ugyanő felhíván a figyelmet az immár folyamatba indított állami konverzió-miveletre, azt javasolja, hogy a konvertálandó érték-papírok készpénzre váltott árán m. papír-járadék kötvények vásároltassanak és miután a „magát megnevezni nem kívánó alapító“ központban kezelt tőkéje szintén konvertálandó értékekben (erd. földterhermentesítési kötvényekben) fekszik, jövedelmeit pedig életében, az alapító élvezti indítványozza azt is, hogy a nemes adományozó szólíttassék föl, ha ez eljárás-módot helyesli-e? Az Igazg. Tanács az elnök ez indítványait is elfogadja s köriratban tudatja az összes alantas hatóságokkal saját eljárás-módját, tudásul s netaláni fölhasználás végett, felelőssé tevén őket, a konverzió keresztül vitelénél netalán hanyagságból és mulasztásból származható károsodásokért.

Végül, ugyanő emlékezteti az Igazg. Tanácsot az utóbbi közgyűlés határozatára, mely szerint az összes központi (áll. segély, Baldácsi-alap, kebli domestika) rendszeresített segélyek revideálandók s az egyes javadalmak viszonyainak változtával netalán módosítandók is: kéri, hogy valamennyi ilyen javadalmas utasíttassék, hogy záros határidő alatt terjeszsze be vagyons-leltárát, hogy az igazságos elbírálás megtörténhessék. Az Igazg. Tanács elhatározza az ily értelmű körirat kibocsátását s a záros határidő napját f. é. március 30-dikára állapítja meg, valamint a titkár indítványára, a külföldi egyetemeken levőknek stipendiumért szóló folyamodványai beküldési idejéül február hó végnapját tűzi ki.

Az abrudbányai új templomnak kiépítése iránt, az Alpár-féle terv és a Szalai-féle módosítások alapján, az előzetes szerződési pontok Szalai Ferenc, vállalkozóval, már korábban meg levén állapítva, a vállalkozó utasított vala, hogy a részletes tervet s költségvetést nyújtsa be, hogy a végleges szerződés meg legyen köthető. A műszaki előadó most e részleteket is felülvizsgálván, bizonyos megjegyzésekkel ajánlja a szerződés megkötését, mit az Igazg. Tanács elfogad, miről az egyházközség, a továbbiak végett, azzal az utasítással értesítetik, hogy az ottani építési-alap még kün levő részlet-összegeit ide július 1-sejéig küldje be, miután a vállalkozónak innen lesznek a megállapított díj részletei, az ottani építő bizottság igazolásai alapján, kifizetendők.

A Besztercei egyházközség nyugalmazott papja az iránt folyamodván, hogy papi lakásában továbbra is meghagyassék, kérésével annyival inkább elutasítatik, a lakás multhatatlan átadására f. é. febr. 1-eje tüzetvén ki, mivel az ujan kinevezett körlelkésznek különben nem volna hová költözködni s mivel a lakás használatában saját kértére és kegyeletből csak is a mult tavaszig, újabb kértére, a mult őszig hagyatott vala meg s az a kifogása, hogy Besztercén lakás ne volna található, a valószínűségnek nem felel meg.

E—n.

(Vége következik.)

T Á R C A.

Egyháztörténeti adalékok.

Pataki József, kolozsvári nyomdászlevele (1753); — a váradi nyomda; és Tótfalusi Kis Miklós emlékköve.

(Folytatás.)

A váradi nyomda.

A Pataki József levelében panaszosan emlegetett s neki annyi keserűséget okozott nyomda, a nagy-váradi, később állami, végre, a ref. főkonzistorium birtokába került nyomda volt.

Szenci Kertész Ábrahám, 1641-től fogva váradi nyomdász, 1659 körül fejedelmi emberek (Bethlen István, II. Rákóczi György, Rédei Ferenc, Barcsai Ákos fejedelmek és Gyulai Ferenc, Várad kapitánya. Bethlen István

1646. aug. 27. Huszton irt végrendeletében 500 aranyat hagyott ezen célra, amyi példányt kötvén ki utódai számára „a mennyi az 500 arany után illenék.) és népes egyházak segélye által a régi elkopott nyomda helyett újat állított és szerelt fel s azon a biblia kinyomását meg is kezdette 1660-ban a török Váradot fenyegetvén, Szenci elég szerencsés volt, még az ostrom előtt, nyomdájával s a biblia kinyomott részével Kolozsvárra költözni (A nyomdát és kinyomott biblia-példányokat illetőleg, ez áll a vár-feladási pontok között: Punktumok, melyek szerint Váradvára die 27 augusti 1660 feladatott. 1--8 pont.

5. pont. A könyvnyomtatásnak gyakorlása megtartásé, ahozvaló minden eszközök, a nyomtatásban levő bibliai exemplárok és mindennemű könyvek a könyvnyomtatónak

kár nélkül kiadatnak, valamikor érette jó és vagy maga házához, vagy másvá akarja szállíttatni, megengedtetik. Az alatt is pedig ezen ház zár és pecsét alatt tartatik, az hatalmas vezér parancsolátjából.

A 6. pont vége. A káptalanság is abban való levelekkel az ország számára meghagyassék.

Másolatban a gr. Teleki-nemzetség közös levéltárában, M.-Vásárhelytt, 753 sz.)

Kolozsvártt aztán a Váradon megkezdett biblia nyomását Szenci be is végezte 1661 ben. Várad 1660. aug. 28-án, 40 napi kemény ostrom után, a török kezébe esett s így Szenci Kertész nem mehetett vissza többé Váradra s Kolozsvártt is alig maradt pár évig. 1663-ban már Szebenben nyomtat műveket 1667-ig. Ekkor örökös nélkül elhalt s nyomdája a fejedelmi kincstár birtokába jutott és ez Udvarhelyi Mihály, nyomdászszal kezelte Szebenben másfél évig, mert már 1669-ben, minthogy Udvarhelyi és Bornemisza Anna fejedelemmé között viszály támadott a Nadányi János „Kerti dolgok leírása“ munkájának kinyomása miatt, Veresegyházi Szentyel Mihály, kolozsvári nyomdászra bízott a nyomda kezelése s ő végezte be a Nadányi említett munkáját is Kolozsvártt.

Ezen ekkor már állami nyomdát, a mint Pataki J. levele mutatja, I. Apafi Mihály S. Pataki István javaslására és közbejárására azon indokból, hogy a fejedelemmé később nem református egyén is választathatván, a református írók vallásos művek nyomtatása megszoríttatik, 1672-ben az enyedi és kolozsvári kollegiumoknak ajándékozta. A nemzeti fejedelemség megszűnése után, 1713-tól fogva, a ref. főkonzistorium kezelte a nyomdát, melynek már akkor generalis typographia volt a neve.

Szentyel Mikályt 1684-ben Németi Mihály váltotta fel a nyomda-vezetésben. Németit Veresegyházi István 1689 ben („1689-ben a fehérvári synodus a kolozsvári typographiát Veresegyházi István kezébe bocsátja, de úgy, hogy a mely könyveket kinyomtat, konsensus nélkül ne cselekedje, a betűket inventálják s úgy vegye kezébe. Ezen typographus terhelteván a kolozsváriaktól közönséges szolgálattal [portio, szállásadás, stb.] folyamodott 1693-ban a generalis synodushoz; kinek is ügyét felvevén, irt mellette a szükséges helyekre.“ [Erdélyi Feniks.] s folytatta a nyomda vezetését 1693-ig. 1694-ben már Tótfalusi Kis Miklós mesteri keze alól kerültek ki jelesnél-jelesebb nyomtatványok. Tótfalusi a már elkopott s Szebenben is megcsontított generalis nyomdát újra teremtette, új betűket öntött s a sajtót „megékesítette.“

1703 ban, Tótfalusi halála után, a synodus, illetőleg, a püspök és ref. tanácsunk Vas György és Rédei Pál megvizsgáltatták és rendbe szedették a nyomdát Kaposi Sámuel, gyula-fehérvári és Enyedi István, enyedi tanárok által s haszonbérbe adták Telegdi Pap Sámuelnek, évenként fizetendő 75 frtért.

1730. szeptember 14 – 15 napjain, Telegdi Pap Sámuel halála után, a főkonzistorium újból rendbe szedette a nyomdát s 1731-ben, april 9-én, utasítás mellett, átadta Szathmári Pap Sándornak, ki a nyomdászatot Né-

metországban tanulta s maga is készített matrixokat s a maga betűivel nyomatta ki a szoltárokat kisdéd alakban.

1744. végén az elgyengült Szathmári Pap Sándor helyére Pataki Józsefet állította nyomda-felügyelővé, vagy Pataki kifejezése szerint, Typographiae praesesnek 75 frt. évi haszonbér fizetése mellett. Pataki anyagi szorult helyzetben levén, csakhamar, 1746-ban, a Széken tartott generalis synodushoz kérvényt adott be, melyre a következő választ nyerte.

„A kolozsvári mostani református tipografus, Pataki József, a szent synodus generalist tisztességes és alázatos instantiával requirálta, melyben maga megszükkült állapotját s munkás fáradozása fructusának kevés voltát deporalálja s ezekre nézve a szent generalis az ő kegyelme instantiáját atyáiképpen considerálta, és a tipografiának anuatum járó és 75 forintból álló arendájában semel pro semper (egyszer mindenkorra) 35 frtot elengedett, contenta levén a szent generalis 40 frttal, melyet most ő kegyelme tiszteletes püspök uram által administrált. Egyéb szükséges dolgait pedig a méltóságos deputatus urak magukra vállalták, hogy a méltóságos supremum konsistoriumnak diligenter fogják reportálni.“ (Erdélyi Feniks.)

Pataki életére s viszonyaira világot vet levele s itt még csak azt adjuk hozzá, Bod Péter után, hogy könyvnyomtatási mesterségét 1767-ben is gyakorolta.

Páldi Istvánról az Erdélyi Feniksben ezt írja Bod: „Tíz esztendő alatt lakott Belgiumban, az holott mind a metszésnek, betűcsinálásnak mesterségét s mind a tipografiához tartozó dolgokat jól megtanulta. 1753. esztendő tájban Erdélybe visszajövé, a kolozsvári egyik tipografiába beállított, hogy azt igazgatná. A balázsfalvi oláh nyelven való tipografiának sokat használt, oda szép, ékes betűket készíttvén stempeleivel, matrixaival együtt. Tüzi-mesterségket, is a főrendeknek gyönyörködtetésekre, szép elmésséggel sokszor készített.“

Szenteljünk itt pár sort Páldi életrajzi adatainak is.

Páldi Székely István, nyomdász a kolozsvári ref. kollegium nyomdájában 15 évig, született 1717-ben, december 27-én, Kolozsvártt. Atyja Páldi Székely Balázs, anyja Kűs Anna, Kűs Ferenc, Rákóczi György főlovászmesterének Telegdi Sárától született leánya.

Tanult Kolozsvártt, a ref. kollegiumban. 1734-ben deák lett s hét év alatt tanult theológiát, filozófiát, históriát, irodalmat. Nagy hajlama levén a betűmetszés-öntésre s a nyomdászat megtanulására, jóakarói, pártfogói s főként a ref. főkonzistorium egyetértésével, 1741-ben Belgiumba ment s Leidában és Utrechtben tizenegy évet szentelt a nyomdászat körébe tartozó minden művészet elsajátítására s ezek mellett még a zene, festészet, tüzi-mesterség s más tudományokra, természet- és vegytanra is. 1752-ben tért vissza hazájába.

1754-ben a főkonzistorium a kolozsvári ref. kollegium nyomdája vezetésével bizta meg; 1759-ben nélkül vette Farkas Klárát, Farkas Jánosnak Miskolci Sárától született leányát. Gyermekai: Klára és Zsuzsánna.

Meghalt 1769, március 10-én, estvéli 6—7 óra kö-

zött; tünnepélyes gyászszertartása ugyanazon hó 19-én volt, a belső-farkasutcai ref. nagy templomban, két prédikációval: Ince Mihály és Verestói György, kolozsvári ref. papok tartottak beszédet fölötte. A kollegiumi ifjúság pedig versekkel tisztelte meg, „istentől hivatott magyar Bésalélnak“ nevezvén. (Az isten sátorának építő-mestere. II. Móz. XXXV. 30 – 36)

Célja volt „ama minden dicséretet érdemlett, de eléggé meg nem becsültetett halhatatlan emlékü férfinak, Tótfalusi Kis Miktósna példáját követni és enn k kívánatos emlékeztetést e hazában megeleveníteni.“ Nem csak a kezére bizott nyomdát sok részben jobbitotta és öregbítette, hanem egyszersmind jeles ifjakat is képzett a nyomdászatra. A balázsfalvi oláh nyomdának is készítettt igen szép betűket stempeleivel, matrixaival együtt.

(Folytatás a következők.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Dr. Kovács Ödön, igen érdekes ismertetést közölt a néhai Keresztes József, tanártársa, irodalmi hagyatékáról. Mennyi összehalmozott anyag, mennyi terv, mekkora tehetség és minő szorgalom! Ha étellel lett volna megajándékozva, egy egész bibliothekával gazdagította volna a magyar protestans egyházi tudományos irodalmat. Fájdalom, mindezekből csak egy munkája maradt készen, az „Ó-testamentomi biblika,“ vagy helyesebben „Izrael vallása története, Jézus fellépéséig.“ Ez kiadható. Kovács Ödön négy módot képzel, mely szerint kiadható lenne 1. A Prot. irodalmi Társaság által; 2. előfizetés útján; 3. felajánlva a Magyar tud. akademiának; 4. vagy „német nyelvű“ kiadást rendezni, és kinyomatni Németországban. Mi részünkről a második módot véljük megkísérlendőnek. A mi egyházkerületünk erkölcsileg van kötelezve, hogy Keresztesnek emléket állítson és tehetné-e szebben, mint ha szellemi hagyatékának kinyomatását elősegíti tömeges részvételével. A más négy egyházkerület és a theol. akademiák sikeresen munkálhatnak e szép célt, egy kis jóakarattal és buzgósággal. Minden habozás nélkül, üstökön kell ragadni az alkalmat; mi meg vagyunk győződve, hogy a szép c l sikerülni fog. Egyházkerületünk felől egy percig sem vagyunk kétségben, hogy készséggel fogja teljesíteni kegyeletes kötelességét.

— Említettük már, hogy a budapesti központi „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ olykor „Szemléket“ ad a vidéki protestáns közlönyökről. Teljes jussa van hozzá; valamint ahhoz is, hogy belátása szerint bíráljon, tessen, lehordjon álláspontja és irodalmi izlése szerint. Magunk is meg fogjuk kísérteni igen rövid idő alatt. Hogy lapunkkal is foglalkozik, megtiszteltetésnek vesszük; hogy talál benne méltányolni valót is, örömeinkre szolgál; hogy munkatársainkat figyelemre méltóknak találja, ez büszkeségünk; hogy e lapok szerkesztőjében megrójjá a szentimentalis hangulatot, és lehet, nem egyszer az idealismus szertelenségét, minket, mint keresztyén lelkipásztort, mint Krisztus szolgáját: egyáltalában nem érint bántólag. Lehet, hogy a mai unitarismus felé kacsintgató racionális theologusok előtt ez megrovásra méltó nem

csak fogyatkozás, de bűn. Ám, hadd, idvezülhessünk mi a magunk hite szerint; és legyen megengedve nekünk, hogy ne csak a fejünkkel, de egy kicsikét lehessünk papok a szívünkkel is. Jaj lesz nekünk, mikor a Zola naturalismusával fogják hirdetni Krisztus evangyeliomát! Hogy néha a gúny fegyverét is használjuk, ezt megengedi nekünk az a Megváltó, ki ostort vett elő, hogy kiütze az ur házából a kufárokat. Hát, ne beszéljünk ezekről. Csupán arra akarjuk felkérni a „központi“ lapot, hogy „hivatalos-“ voltunkat ne állítsa előnkbe korlát gyanáut semmi tekintetben. Igen is, azok vagyunk ott, a hol a „Hivatalos rész“ kezdődik; de azon túl az erkölcsi világrend, evang. szerint reformált hitünk és az irodalmi tisztesség határain belül, teljesen függetlenek vagyunk, és maradunk. Hát megköszönjük a nyájaskodó, kegyteljes tanácsokat, de belőlek csak annyit fogadunk el, a mennyi megegyezik izlésünkkel, kulturánkkal és öntudatunkkal. Hát, csak tessék nyájaskodni,

— A zabolai ref. egyházközség becses ujévi ajándékot kapott 1889. jan. 1-én. Ujjonnan választott lelkésze, tisz. Földes György aa. ugyanis, egy alapítványt jelentett be, melynek nem csak anyagi, hanem erkölcsi értéke nagy és becses. Az „Alapító-levél“ bevezető sorai így hangzanak „Alólirt, tekintettel arra, hogy manapság mindennemű választások oly módon és eszközökkel vitetnek véghez, melyek az erkölcsiség és igazság követelményeivel homlokegyenest ellenkeznek: annak emlékére s egyszersmind elismerésem és hálám kifejezéséül, hogy engemet a zabolai ref. választók általános többsége, minden mellékes érdek és törvénytelen eszközök nélkül, választott meg lelkipásztorának: 200, irva: kétszáz o. é. frt. alapítványt teszek a „kepetörlesztő-alap“ javára“ Ebből mindenki láthatja, hogy a zabolai választók abszolút többségét minő intenciók vezérelték a lelkész-választásnál. Tartsa meg az isten derék lelkészünket, hivei, egyháza virágoztatására sokáig, hogy az ő igája legyen könnyű, szép és gyönyörűsége mindvégig! Zabola, jan. 15, 1889. Csek me Mózes, ref. tanító.

— Lelkész-választás. A n.-enyedi egyházmegyében, a székely-földvári egyházközségben — Veres Károly, csekefalvi lelkész, egyhangulag kikiáltatott; a széki egyházmegyében, a buzai egyházban pedig megválasztatott Gáspár Janos, papjelölt. Isten adjon segédelmet.

— Sz.-Udvarhelyt a napokban ily című füzet jelent meg: „Imák és beszédek“ a székely-udvarhelyi ev. ref. collegium épületének felszentelése alkalmával, 1888. évi október 14-én mondották: Szász Domokos, erdélyi ref. püspök, Szász Gerő, egyházkerületi közjegyző, Nagy Lajos, colleg. főgondnok, Gönci Lajos, igazgató-tanár. A felavató-ünnep emlékére kiadta a colleg. előljáróság. Becsek D. könyvnyomdája. Sz.-Udvarhelyt, 1888. 8-ad rétt 43 lap. Tiszta jövedelme jótékony célra van szánva. Megszerezhető példányonként 20 krajcárért az illető collegium igazgatóságánál.

— Kolozsvári evangélikus lelkész, Grátz Mór, „Apostol“ című, havonként egyszer megjelenő néplapot alapított, melynek első száma a napokban jelent meg, és előfizetési ára egész évre 2 frt. netaláni tiszta jövedelme jóté-

Folytatás az 1/4 iv mellékleten.

kony célra fordítatik. A kis nyolcadrét alakban megjelent első szám úgy külső csinosága, mind belső tartalma által egyiránt méltó a figyelemre, és a pártolásra. A kalvinista és lutheranus egyházak, minden eltérésük mellett is, oly szoros viszonyban állanak egymáshoz, positiv alapjuknál fogva, hogy bátran merjük ajánlani paptársaink és tanítóink figyelmébe. A szerkesztő, ki e téren már gyakorlott férfi, teljes biztosítékot nyújt, hogy lelkiismeretes munkát teljesít és feladatának színvonalán áll. Őszintén üdvözljük az új kollégát a közös munka és közös cél érdekében.

= **Hálás köszönet.** Egyházközségünk karácsoni örömet tetézte az, hogy a Tisza László öngyógyító által ajándékozott urasztali edényekkel, a Tisza-nővérek által készített gyönyörű terítékekkel díszítve urasztalon egy nagyobb és egy kisebb, ezüsttel gazdagon vert 580 gr. súlyu szép tányér is ékeskedett, ezen körirattal: „Méra Mihály és neje, Fokete Rózália ajándékozták a m. n. -csánni ev. ref. egyháznak 1888-ban. Ajándékozónk engedjék meg, hogy fejezhessem ki, nyilvános téren is, egyháznak hálás köszönetét. Mező-Nagy-Csán, 1889. jan. 15. Sebestyén Áron, ev. ref. lelkész.

= **Köszönet-nyilvánítás.** Tekintetes Kinizsy Mihály ur azon kevesek közé tartozik, kik szeretik tenni, cselekedni, anyagi támogatásukkal egyházuk ügyeit előmozdítani. Az 1887-ik és 1888-ik évben az általa egyháznak ajándékozott kaszálótermésből évi 29 29 forint s így, együtt, 58 forintnyi tiszta jövedelemben részesült szegény egyházunk. A fennirt kevesek közé tartozik méltóságos K. Nagy Pál ur is, ki b. e. ipjától nem csak azon szép jellemvonást örökölte, hogy az évi hatszori kommunióra ingyen látja el az urasztalát kenyérral és borral; hanem, ezen kívül, ez év elején a kezdet nehézségeivel küzdő iskoláinknak egy 15 20 frt. értékű ércfűtőt ajándékozott. Fogadják hálás köszönetünket. Szőkefalván, 1889. január 16-án Orbán József, ref. lelkész.

= **Üthetik bortal a nyomát!** Most már tárgyalják az illető lapok a polgárdi ügyet; most már kárhoztatják a dunántúliakat az esperest, a helybeli papot; most jajveszkelnek; de mikor mi figyelmeztettük az illetőket az unitáriusok viselkedésére, hogy mindentűtt készen vannak arra, hogy a kalvinista egyházakat felzavarják; akkor mi voltunk azok, kiket megróttak, hogy gonoszak vagyunk, türelmetlenek vagyunk és hintjük a konkolyt. Nős hát, ki nek volt igaz? A harmadfélezernyi polgárdi ref. egyház fel van zavarva. 130 család unitárius lett. A budapesti unitarius pap derekas munkát végzett. Az egyházi főhatóság már be is állította az unitarius papot. A többi is menni fog utána. Hanem, azért, Debrecennek nincs igaz; az unitárius testvéreket keblünkön kell melengtetnünk, a szabadelvűség nevében.

= **Után pótlás.** Lapunk 3-ik számában 107—1889 sz. alatt közölt körendeletből, lemásolási hibából, kimaradt azon igen lényeges pont: „Hogy az egyházkerületi nyomtatványok árából, évi tömeges megrendeléseknél, 10% kedvezmény adatik az egyházmegyéknek. Ezen helyre igazítást figyelembe ajánlom. Kolozsvártt, januar 21 1889 Bodor Antal, ig. tan. titkár.

Nyilvános köszönet.

Ebben az élni nem tudó, halni nem akaró n.-sajói ev. ref. egyházmegyében, melyet eddig így neveztek „Káptalan,” van egy község, Tacs, lakószáma alig haladja meg a 300-at. Nemzetiségre magyar és szász. Vallásra nézve ev. ref. és evangélikus. Az ev. ref. vallásuak közt van egy Lajos János nevezetű közigazda, 65—70 év közti. Ennek apja 1830-ban ajándékozott egy kas méhet az egyháznak, a mely kas-méh 32 évi jövedelme 1862-ben egy díszes orgonát teremtett tempomunkba. Az orgona 26 év alatt megviselődött, de ama kas-méh is rajzott és azt ugyanazon kas-méh jövedelméből ugyanazon Lajos János, ki e kas méhet eleitől fogva kezelte szaporodásaival együtt mult 1888 év őszén 180 frttal. Kolonics orgona művész által kijavíttatta s annak újabb külsőt adott, a kijavított orgona 1889 új évre ismét használatra van bocsátva. E férfiú ősz hajszálait tettei díszítik s hogy tisztelettel hajoljon meg előtte minden egyházi tag, érdemei által szerezte meg magának.

Még egy más jelenségről is teszok említést. Az egyház község 1888 dec. 30-án tartott gyűlésében, Székely Márton presbyter indítványára egy gyűjtés lett elfogadva, az országos reform. egyházi közalap adója megváltására. A domesztika évenkénti kirovása, felgyűjtése sok kellemetlenséget szült az egyház előljárói és a hívek közt, mely kellemetlenségnek vége lett 1889 jan. 5-én; a midőn tek. Fejérvári Károly egyházmegyei gondnok ur egy már korábbi 20 frt. adományához, a lelkész új évi felszólítására, e következő ajándékozások történtek.

Muzsnai Károly h. esperes 5 frt. Beregszászi Juliána 2 h. törökbuza Mezei János 20 lit. Fazakas János id. 20 liter Vas János 20 liter. Vas Márton 20 liter. Lajos János 20 liter. Moldován Sámuelné 10 liter. ifj. Veres János 20 liter, Vas Mihály 10 liter, Ercsei János 20 liter, Graur József 10 liter. Rác András 10 liter. Rác Mihály 10 liter, Rác Andriskó 10 liter. Kovács Ferenc 10 liter, Veres András 10 liter. Veres Márton ifj. 10 liter, Özv. Rigmányi Györgyné 10 liter Bezsnei János 10 liter, Salak János 20 liter. Vas András 10 liter. id. Varga Mihály 20 liter. Szilágyi János 20 liter. Szilágyi József 10 liter. Kerekes András 10 liter. Székely Márton 20 liter. Kovács Józsefné 20 liter ifj. Varga Mihály 10 liter. Rác János presb. 20 liter. Rác János mezei 20 liter. Rigmányi János ifj. 20 liter. Székely Márton presb. 20 liter. id. Veres Márton 20 liter. id. Székely Márton 10 liter. Szakács Károly 10 liter. Deák János 10 liter. Deák Sándor 10 liter. ifj. Fazakas János 10 liter. Illyés János 10 liter. Fekete Mihály 20 liter Gásznár Mihály 20 liter, id. Veres János 10 liter, id. Rigmányi János 20 liter. törökbuza. És így összesen 25 frt. pénz, 8 hecto. és 80 liter száraz törökbuza áll a domestica megváltása tőkéjéül rendelkezés alatt Köszönet az adakozóknak s azok közt különösen tek. Fejérvári Károly urnak ki ad, sokszor ad s mindig ott és akkor, mikor segíthet, mikor buzdíthat. Köszönet indítványozó Székely Márton és ügybuzgó fáradsággal kezelő gondnok: Varga Mihály aainak. Isten mindnyájukat tartsa meg, hogy adományaik, példájuk és tevékenységük másokat is kegyes adakozásokra buzdítsanak s nekik jó tetteik tudatában legyen meg juralmuk. Tacs, 1889. jan. 6. Beregszászi Albert, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

167—1889. UTASÍTÁS.

Minden kollegium m. tt. Előljáróságához, minden Espereshez és minden Egyházközséghez.

Az 1888 évi XXXII, t. c.-ben a m. kir. pénzügyminiszter ur ő nagyméltósága felhatalmaztatván a forgalomban levő mindennemű földtehermentesítési kötvényeknek visszafizetésére való felmondásra, nevezett miniszter ur ő nagyméltósága folyó hó 16-ról közzé tett rendeletével a felmondást közzé tette és 105 frt. teljes névértékében való visszafizetését elrendelte azokkal szemben, kik, a mennyiben az illető kötvény-tulajdonosok nem kívánják az 5%-os földtehermentesítési kötvényüket az újban kibocsátandó 4%-os földtehermentesítési kötvénnyel cseréltetni ki.

A beváltással, valamint a kicseréléssel a többek között valamennyi m. kir. adóhivatal megbízott. A földtehermentesítési kötvényeknek készpénzzel való beváltása a kir. adóhivatalok útján hogy miképpen fog eszközöltetni, e részben az adóhivatalok még részletes utasítást nem kapnak, de valószínűleg közelebből meg fog küldetni

Kicserelésnél az erdélyi földtehermentesítési kötvények és azok után 1889, január 1-től 1889 évi május 1-éig folyó 5% kamatszelvevények fejében, 7% jövedelmi adó levonásával, 106 frt. 63 kr. készpénz értékben fogadtatnak el, a 4%-os földtehermentesítési kötvények pedig 100 frt. névérték után 88 frt. 50 kr. árfolyamban és ehhez hozzáadva az 1888. évi november 1-től, 1889. május 1-éig folyó 4% kamatot, 2 frtot, együtt 90 frt. 50 kr. értékben adatkak ki.

A kicserelésnél a következő határozatok irányadók

a) a kicserélendő földtehermentesítési kötelezvények benyújtása, az azokhoz tartozó folyó szelvevényekkel együtt, két bejelentési iv kísérelében történik, a melyekhez minták a kicserelési helyeken költségmentesen kaphatók;

b) a bejelentési iveken a kicserélendő földtehermentesítési kötelezvények, a bejelentési iveken feltüntetett kategóriák szerint elkülönítve, sorszám szerint, rendben veendőek föl;

c) a kicserelés végett benyújtott 5%-os földtehermentesítési kötelezvényekről tanusítványok és ezeknek visszazolgáltatása ellenében, 10 nap lefolyta után az esetleg járó készpénz-kiegyenítéssel együtt, az új 4%-os kötvényekről a m. kir. pénzügyminiszter által kiállított ideiglenes elismervények adatkak ki, melyek 1889 április 15-től kezdve, végleges 4%-os kötvényekkel kicseréltetnek;

d) az ideiglenes elismervények, valamint a végleges kötvények kiszolgáltatása ugyanazon kicserelési helyen történik, a melynél a kicserelésre rendelt kötelezvények letétettek;

e) az 1889. május 31-ig át nem vett 4%-os földtehermentesítési kötvények, az időn túl, az átvételre jogosultnak számlájára és veszélyére az illető kicserelési helynél maradnak letétben.

Igazgató-Tanácsunk felhívja mindazon egyházi testületeinket, melyek földtehermentesítési kötvénnyel bírnak, hogy azoknak akár készpénzzel leendő beváltása, akár 4%-os földtehermentesítési kötvénnyel való kicserélése iránt a kitűzött időkbén tegyék meg a lépéseket; esperes aait pedig megbizva ezen utasításunk teljesítésének ellenőrzésével; megjegyzi,

azonban, hogy egyházkerületünk központi kezelés alatt álló 5% földtehermentesítési kötvényekre nézve, azoknak készpénzzel való beváltását határozta el, mint a mely módozatot előnyösebbnek ítélte.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató Tanácsának, Kolozsvártt, 1889 évi, jan. hó 20-án tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

156—1889. FIGYELMEZTETÉS.

A külföldi egyetemeket látogató theologus ifjak értesítetnek, hogy a segélyezésükre rendelkezés alatt álló alapítványi jövedelemből való részletetésük felett idei március hóban tartandó első ülésen fog Igazgató-Tanácsunk határozni, s így ebből folyólag a kérvények idei február hó végéig beadandók.

A kérvényhez csatolandó: középiskolai tanulmányai- és a theologiai tanfolyam végzéséről szóló bizonyítványainak hiteles másolata, az illető egyetem lecke-könyve (index) s bizonyítvány szülőinek vagyoni és családi helyzetéről s arról, hogy kérelmes honnan és mennyi stipendiumot élvez

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvártt, 1889. évi január hó 20-án tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

117 1889. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett siklódi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel és veteményes kerttel ellátott lakáson kívül, 396 frt 50 kr. egyházhatósági újabb becslés szerint.

Pályázati határnap, febr. 25. Folyamodványok nagytszt. Solymosi István, esperes aához küldendők, Bögözbé.

Kolozsvártt, 1889. jan. 20.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök

115—1889. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett küküllő-széplaki egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Évi javadalom: gazdasági épületekkel és kerttel ellátott tisztességes lakáson kívül, 421 frt 27 $\frac{1}{2}$ kr a legújabb egyházhatósági becslés szerint, mely összegből 123 frt 52 kr. tizedkárpótlás és 27 frt. 12 kr. kamarai javadalom, készpénzben.

Pályázati határnap, febr. 28. A kik orgonázni tudnak, mind a kijelölésnél, mind a választásnál előnyben részesülnének, mert a kántor-tanítói állomás ürességben levén, esetleg paptanítói állomás fog itt szerveztetni.

Folyamodványok nagytszt. Kovács Elek esperes aához V.-Gálfalvára (u. p. Dicső Szent-Márton) küldendők.

Kolozsvártt, 1889, jan. 19.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó *Szász GERŐ.*

Nyomatott az ev. ref. főtanoda nyomdájában, Kolozsvárt.

Mai számunkhoz $\frac{1}{4}$ ivmelléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. JANUÁR 31.

5. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 8 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyaruteza 9 sz.

A mozdithatatlan ország.

I.

A Protestáns Irodalmi Társaság ügyében világgá bocsátott, ismert debreceni nyilatkozat egy felszólalásra indított az „Ellenzék“ hasábjain. A szeretet ünnepének közeledte, az én adventi hangulatom, egy kis élt, hevet adtak „A mozdithatatlan ország“ című cikkemnek. Ez él, e hév bántotta Baló Sándor barátomat és nem kevesebb, mint négy cikkben támad ellenem, kimutatni igyekezték, hogy én Debrecen iránt méltánytalan, a kálvinizmus iránt tett szolgálatairól megféledező, a rendithetetlen, habozást, ingadozást nem ismerő igaz hit álláspontjával szemben a szabadelvűséggel kacérkodó és minden határozottság nélküli, majdnem a felekezeti válaszfalakat, széles latitudinárizmus kedvéért döntőgető felfogást hirdettem ama cikkemben. Debrecen csak kötelességét teljesíté, hogy szemben a Protestáns Irodalmi Társulat tervezőinek igen széles alapra helyezkedő álláspontjával: az evangéliumot kívánta alapul vétetni, de ez alapon az unitárius egyház be nem fogadható a Prot. Irod. Társaságba. Baló tovább menve Debrecen álláspontjának védelmében, a maga őszinte, egyenes gondolkodásmódja által tovább-tovább ragadtatva, utoljára, harmadik cikkében oda jut, hogy voltaképp nincs is szükség Prot. Irodalmi Társaságra; elég volna egy Kálvinista Irod. Társaság, mert a hitelvek közti eltérés, sőt ellentét, a visszavonás csiráit vinné be az alakulandó társulatba és akkor jobb, meg sem alakulni, mint a protestáns körökön kívül eső nagy közönség szeme láttára meghasonlani, széthúzni.

Baló támadásainak egy részét szívemre vettem. Ugyanis, a protestáns hitélet alapfeltételének, a hit által való üdvözülés elvének, a 16-ik

évszáz dogmatikai küzdelmeire emlékeztető merev visszautasító felfogása, melyet „a mozdithatatlan ország“ hiveinek ismert nyilatkozata hirdet, oly bámulatot, oly meglepetést keltett bennem, ki egyházam hitelveivel huzamos időn átszakszerűen foglalkoztam és soha a korlátokat, melyek egyéni hitéletemet a történelmi egyház körében a maga függetlenségében korlátoznák, nem éreztem: egyszerre csak a legerősebb kálvinista egyházkerület tiszteletre legméltóbb testületének közrebocsátott ünnepélyes nyilatkozata által lelkem mélyéig megzavartattam.

E meglepetés mentse a hang hevét. Debrecen multjáról nem feledkeztem meg, sőt épp azért volt kifakadásom erős, mert a hit szabadságért nem egyszer a martyromságig ment egyház multját jól ismertem és egyáltalán nem vártam ez irányban tisztelt ellenfelem figyelmeztetésére.

De foglalkozunk Baló Sándor cikkeivel közelebbről.

Először is, a mit az én cikkem „szinpadi menykövei“-ről, „béka-rakétáiról“ ir, az én fulmináns hangom nevetségessé tételére felhoz, a gyermekek számára való krisztkindliképpen tüntetvén föl cikkemet: ezt bizvást hallgatással mellőzhetem. Az élere élccel felelni, nincs szándékom, mert magasabb nagyravágyásom van, mint az, hogy ellenfelemmel az elménckedésben versenyezzek. Ezzel az ügynek, melylyel mindketten lelkünk egész odaadásával foglalkozunk, nem használunk. E helyett, röviden és teljesen hiven igyekszem Baló cikkeinek eszmemenetét összefoglalni és ez eszmemenettel szembe állítani meg nem változtatott álláspontomat

Tisztelt ellenfelem, mintha csak Aristoteles-től tanulta volna a polemia egyes szabályait. A nagy rhetor azt tanítja, hogy ha nem bírjuk az ellenfél érveit egyenes érvekkel megcáfolni: vagy hallgatással mellőzzük az ily érveket, vagy told-

junk hozzá olyat, mit nem mondott és ezt cáfolyjuk meg, mert akkor úgy tűnik föl, mintha ezzel az elhallgatott részt is megcáfoltuk. Baló Sándor barátom ez utóbbi fogással él. Ugy ir ellenem, mintha én az unitáriusoknak a Protestáns Irodalmi Társulatba bevételét bizonyos latitudinárizmus érdekében akarnám. Hogy így járt el, idézettel bizonyítok, nem mint ő tette, ki mintegy huszonnégy hasábra terjedő cikksorozatában alig két-három mondatot közöl cikkemből és azt is kiragadva környezetéből, mint a hogy a debreceni nyilatkozat a „mozdithatatlan országot“ tartalmazó passust kiszakította Pálból.

Magamondja: „elmélkedése más részleteiből azon meggyőződést meríthetjük, hogy élénk képzelete, pihenni nem tudó elméje és erős reformtörekvései dacára, a Krisztus és pedig nem az újabb kor némely theologusa által konstruált, úgy nevezett, történelmi Krisztus, hanem egyházának Krisztusa, kinek képét egykor szívébe írta be valamely áldott kéz: hogy ez a Krisztus rája nézve is fixpontot alkot“, és mégis cikkeinek eszmemenete azt bizonyítja, hogy én latitudinárius irányt követek és azért tudok az unitáriusokkal jó egyetértésben lenni, azért látom őket szívesen a „Prot. Irod. Társaság“-ban.

Nem konfeszsziot akarok tenni, mert lelkem szent mélységeiben nyugvó érzésemet nem tárgyalom, mert félek, hogy a virág elveszti himporát, ha taglalom, ha definiálom. De annyit kijelentek, hogy ellenfelem nyílt ellenmondásban van önmagával, ha mégis oly hangon ir ellenem, a milyen hangon ir.

De nézzük eszmemenetét!

A protestántizmusra szükség volt. A hitszabadság elidegeníthetetlen jogáért meg kellett küzdeni és e küzdelemben a legújabb időkig Debrecen története a tiszteletre legméltóbb történet, melyet kegyeletlenség érinteni, bántani.

Nós, én ezt annyira nem tettem, hogy azért ragadtam a hév erős kifejezésekre, mert az utódokat épp e hitszabadság hagyományától elszakadni láttam akkor, mikor a mások hitbeli szabadságát oly eksklusiv merevséggel, mintegy zsinati hangon elítélik, a vele való egy ala-

pot teljesen tagadják; Baló Sándor barátom tovább megy és nagy elismeréssel szólván Meliusz Juhász Péterről, benne látja azt a férfit ki erős hitével, a magyar földön a történelmi kálvinista egyház megdönthetetlen szilárd alapját megvetette és működését párhuzamba állítja Kálvinéval és kijelenti, hogy a hitújítás, ha tovább halad, a teljes felbomlást idézte volna elő; hiszen, már rajongó hitfelekezetek támadtak és az erős, fegyelmezett katolikus egyháznak könnyű diadalt szerzett volna e végfelbomlás, ha az evangyeliom amaz utólérhetetlen bölcsességű magyarázóí, határozott formulába nem öntik a hitelveket, hogy e formulák alapján kiformálódjék a történelmi egyház. Hasonlítja e korszakot a renaissance-hoz, mely a művészetben, a régi klaszszikus művészetben éppen úgy megtalálta az örökszép mintát, melyhez közeledni igen, de melyet túlszárnyalni nem lehet, mely a tökély kultusára vezetett a művészet és költészet terén. Így kell nekünk: az evangyeliom magyarázatát úgy fogadnunk, mint reformátoraink ránk hagyták. Szinte vártam a szót, de ezt Baló sem merte kimondani, hogy megállapították örök időkre; mert, ha ide jutottunk, akkor hol van a protestáns vizsgálódási szabadság?

De ne előlegezzünk.

Ellenfelem utoljára oda jut, hogy az evangyeliomot, mint megdönthetetlen alapot, azon történelmi formában, melyet a konfeszsziók kora, a XVI. évszáz ránk hagyott, kötelezőnek jelenti ki és egész lelkesedésre ragadtatik Debrecen iránt, mely rendíthetetlen öre az igaz hitnek, melyre ha nem ügyelünk, szétmállunk valami szabadelvű latitudinárius dogmákat nem ismerő hitéletben, vagy talán hitetlenségben.

De hát, erről van-e szó? Aristoteles retorikai szabályát követi tisztelt ellenfelem.

Olyan irányt tulajdonít nekem, melyet sehol cikkemben meg nem talál, mely ellen éppen saját cikkemből idézett passust. De hát, miért is vagyok én olyan latitudinárius? Mert azt mondtam cikkemben: „ha az unitáriusoknak az az ambíciója van, hogy a történelmi Krisztust kivetkőztessek a dogmák nimbusából: ez legyen az ő hitük szerint.“ De utána teszem: „itt a hit kezdődik és én a magam hitében nem szeretném a viszály és gyűlölkö-

dés hangjai által épp karácson első napján háborgattatni“, persze, Aristoteles tanítványa a világért nem közölné e passust, mert akkor érvelése ugyancsak megrendül.

De hát, erről van-e szó? Arról van-e szó, hogy széket ülünk az unitárius dogmák ellenmondásai és a kálvinista dogmák következetesége felett?

Egyáltalán nem! Arról van szó: egy Protestáns Irodalmi Társaságban, melynek célja, az alapszabályok szerint, „a vallás-erkölcsi élet fejlesztése“ helyet foglalhatnak-e az unitáriusok?

Erre Baló Sándor így felelhet: Nem; mert az evangyeliom alapján kell állnia a vallás-erkölcsi élet fejlesztésének és az unitáriusok ez alapot nem fogadják el.

Kérdem: hol van ez megírva?

Hegedüs István.

Gondnoki jelentés.*)

Tisztelt képviseleti közgyűlés!

A már folyamatba indult 1889-ik évben, a fenfor-gott akadályozó körülmények miatt, csak ma lehetek szerencsés, kolozsvári egyházközségünknek képviseleti első közgyűlését megnyithatni. Midőn ez alkalombul a tisztelt képviseleti közgyűlés tagjait itt e helyen, virágzó, népes egyházközségünk fontosabb közigazgatási ügyeinek elintézési forumán, tisztelettel köszöntöm, egyuttal készséggel hódolok azon bevett szokásnak, a mely megrendeli, hogy mielőtt az új év napirendjére került ügyek elintézéséhez fognánk, számot adjunk az elmúlt esztendőnek végzett munkásságáról. Tesszük ezt azért, mert a beszámolás által a jelent nem csak a multnak és jövőnek egybefűző kapcsává iktatjuk, hanem egyszersmind kimutatjuk vele a megszakadást nem tűrő tevékenységnek azt a folytonosságát, a mely nélkül nincs élet és nem lehet előbbre haladás. Sőt, nem képzelhetjük az egytetemes magyar reformált egyház felvirágzását sem; mert az egész csak is az egyes alkotórészek céltudatos, ép és egészséges áldozatkészséget és mindenek felett, a hitünkhez való tántorithatatlan ragaszkodást tanusító egyházi élet fejlődésében találhatja meg éltető elemét és fentartó biztosítékát.

Ha az egytetemesnek a részekhez való viszonyzatában áll ez minden egyházi gyülekezettel szemben, akkor eminenter igaz kolozsvári egyházközségünkre, a mely népességénél, értelmi erejénél és közmiveltésének gazdagságánál fogva is, hazarészünknek elvitázhatatlanul legelső ref. gyülekezete. De éppen e kiemelkedő állásánál fogva, ugy a hithez való ragaszkodásnak buzgóságában, mint az áldozatok meghozásának készségé-

ben, példányképe is kell hogy legyen a többi gyülekezeteknek.

Jól tudom én azt, hogy nincsen ez intelligens gyűlésnek egy tagja is, a ki ne ismerné a tényt, hogy a Krisztus evangyeliomának alapjára fektetett reformált egyházat, annak idején, a hithez való rendületlen ragaszkodás építette föl. Azt sem vonom kétségbe, hogy mindnyájunkban él tudata annak, hogy az ez egyházhoz tartozóknak szellem-szabadságát és az öntudatos meggyőződésnek függetlenségét, a hitben együvé tartozó hivek senkitől semmit nem váró és el nem fogadó áldozatkészségéből került rendszeres adózások, időnkinti adományok és alapítványok biztosították. S miért szólok én mégis itt e helyen és éppen most a hithez való ragaszkodásról és az áldozatkészségről? Megmondom.

Nem csak azért, mert látom, hogy a mai kor mindent, az általános humanisztikai irányzat szerint való nivellálás törekvésének szenvedése alatt, nem hagyja érintetlenül az emberi lélek- és kedélyvilág legsajátosabb kincsét, a vallásos hitet sem, a melynél pedig a külső emberi itélet, a jónak és igaznak, a jobb és igazabb fokozatát föl nem állithatja, sőt ellenkezőleg, ma is, mint régen, csak ugy, vagy még tán mohóbban ragadja meg válogatás nélkül minden vallási közület a külön érdek megvalósításának bármely kínálkozó fegyverét; hanem, főként azért, mert látom azt is, hogy a korszellem által leszállitva a pozitív alapról, a mily arányban hódít a tétovázó általánosság és a rideg racionalizmus, vagyis, az ugynevezett, észszerűség, épp oly arányban terjed a vallási indifferentizmus és nihilizmus. S megrettent a gondolat, hogy végeredményében a hangoztatott „Jövő vallása“, földrészüinken legalább, alig lehet egyéb, mint vagy a teljes abdikció minden pozitív hitről, vagy pedig a lelkiismeretnek visszakényszerítése egy olyan szellemi ketreche, a melyből kifelé látni lehet ugyan, de szabaddulni nehéz.

Szólok ezekről azért, mert hazarészünk egyik vezér-reformált egyházának vagyok előlülője, elnöki székében. Ez az egyház magyar, minden érzelmében és minden üzületében. A mi ugyan nem kiváltság, sem különös érdem, mert a melynek ős kebeléből kiszakadtunk, a r. kath. testvérek egyháza éppen ugy, mint a „Jövő vallásának“, magukat jelenben való képviselőiként geráló unitárius, avagy, antitrinitárius hivek vallás-közönsége is, nem említvén itt hazarészünkben a lutheránusokat, magyar egyházakat képeznek. De fáj lelkennek és azért nem hallgathatom el, hogy a mellettünk élő egyházak velünk szemben, támaszkodva egyik a mértföldekben számlált latifundiumokra és tőlünk nem irigyelt dús kincsekre; a másik pedig a zavarosban való halászat kínálkozó dicstelen zsákmányának kilátására és nyereségyére: amaz az egyedülüdvözülésnek, emez a rideg racionalizmusnak cége alatt; de mindketten a nem-fizetés kecsgetetése mellett, rendszeresen, eredménynyel végzik akna-munkájukat az olyan elem között, mely az üdvözülésre, anyagi áldozat nélkül, lehet, hogy mindig kész;

*) Ugy hisszük, hogy lokális érdekén kívül, eszmei tartalmáért is, méltán közöljük.

de a jövő vallását érteni nem képes. (Példák erre egyfelől Cserefalva, Vice, Apanagyfalu s éppen most Veres-egyháza; másfelől, Kovászna, Sepsi-Szt.-György, Polgárdi, stb.)

Szólok, végül, mert tudom, hogy a mi kolozsvári egyházközségünk tagjainak a hithez való ragaszkodástól elválhatatlan áldozatkészsége is, maga az egyházközség, az ez által fentartott iskolák és az egyetemes reformált magyar egyház érdekében, a próbatétel küszöbén áll nem tehettem, hogy aggodó lelkem érzelmeinek s a fejemben küzködő gondolataimnak ez uttal kifejezést ne adjak, a midőn a multnak végzett munkájáról és a jövőnek teendőiről, tisztem kötelességből folyólag, szólanom kell.

Egyházi törvényeink, a kolozsvári egyháznak kiváltságos és a többi egyházközségektől eltérő állást biztosítottak. Itt a szorosabb értelemben vett egyházi életnek végzendői külön vannak választva, az egyházi publiko-politikai igazgatás körébe tartozó ügyektől Amazokat én, mint az egyházkerületi közgyűlés megtisztelő bizalmából itt ülő világi gondnok mellőzhetem, annál is inkább, mert a hitélet vezetése és az ezekkel kapcsolatos teendők, ugyanazon kipróbált és igazán „tiszteletes” kezekben voltak, mint a megelőző évben. Ha mondani valóm lenne, azt legfőleg ohajtásképpen hangsúlyoznám, hogy t. i. a törvények keretén belül, egy olyan lelkészszolgálati pragmatika állapíttassék meg, a mely a testületi felelősség helyett, az egyéni felelősség elvére legyen fektetve. A lelkészi teendők végzésének, a négy pap között, meghatározott időszakban, oly módon való berendezése, mely kellő biztosságot nyújt a lelkészi szolgálatot igénybe venni szándékozókna, avagy az arra kényszerülteknek arra, hogy még eshetősége se fordulhasson elő az egyik, vagy másik akadályoztatása okán történni szokott tovább vándorlásnak, hogy e kiszabott időszakban vagy önmaga az illető, vagy az általa fölkerült, de minden körülmények között, helytálló helyettes által végeztessék a funkció.

A lelkészi teendőknek, egy időszakban, kizárólag, de sorban, csak egyik, vagy két lelkész kötelessége körébe utalásával, a rendkívüli esetektől eltekintve, a mint ez a királyhágón-túli testvéreinknél is divatban van, a funkciók közül a kereszteleseknek és esketéseknek tömegesítése és a hét arra kijelölt napján való végrehajtásának megállapítása szükségessé válnék ugyan, de ez a szeres-lelkész, vagy lelkészek-szabta honorariumának lefizetése mellett, nem zárná ki a hivek választási jogát arra nézve, hogy külön tiszteletdíj mellett, szabály alól való kivételt is vehessenek igénybe.

Kapcsolatos volna ezekkel az anyakönyvi betéteknek, a lelképásztorok részéről, nem úgy, a mint most van, az év végén, hanem sokkal rövidebb, p. o. két hetenkénti, vagy legfőnebb havonkénti beszolgáltatása az anyakönyvet vezető első-paphoz, nehogy ezen úgy magán, mint közjogi tekintetben egyiránt fontos közhitelességű okmányba emberi tévedésből, vagy feledékeny-

ségből, hibás bejegyzések történhessenek, vagy kihagyások előfordulhassanak.

E megjegyzések után, áttérek tulajdonképpen jelentésemnek tárgyaira. A mult 1888-ik évet, az új alkotások és beruházások pihenő és a csendes medrében folyó egyházi élet rendszerint felmerülő munkáját végző évnék jelezhetem.

A munkára hivatott vezető és tanácsló férfiakban nagy veszteségeket hagyott maga után az idők végtelenségébe visszatért mult esztendő Gróf Bánffy Bélát, a jeles államférfiut és az országgyűlés egyik alelnökét, mint egyházmegyénk s e minőségében, egyházközségünk főgondnokát gyászoljuk a mult év halottai között. Hű volt hazájához, a melyet nagy talentumokkal odaadóan szolgált és hű volt egyházához, a melynek fényes nevével, erőt és tekintélyt kölcsönzött. Emléke legyen áldott most és maradandó a jövőnek egyházi annaleseiben is. Egyházközségünk külön gyászjelentés kiadásában és bel-farkasutcai templomunkban felállított ravatalára koszoru letételével róta le boldogulttal szemben a kegyeletnek és tiszteletnek adóját. Nem fényes névvel bár, de annál áldozatkészebb buzgósággal fáradtak egyházunk nemes munkájában néhai Ilyés Márton, presbyter és Nagy Sámuel, képv. tag is, a kiknek neveit elismeréssel említjük ma s kegyelettel fogják jegyzőkönyveinkből olvasni a következő utódok.

Fölmerült ügyeinknek elintézésére az év folyamán négy képviseleti közgyűlést és hat presbyteri gyűlést tartottunk és az egyházi adózás ügyén kívül, a mely az egyházkerületi egyetemes tartozások fejhajtásával való kapcsolatosága miatt maradt függőben, elintézetlenül egy ügydarab sem jött át a jelen évre.

Mint elnök, az év folyamán 198 esetben tettem a pénztárra való időközi be- és kiutalásokat, a melyek szabályszerű bejelentés mellett, mind jóváhagyó tudásul vétettek.

A kegyes adományozásokat illetőleg, első helyen emlitem föl Burckhardt Ágoston, Incédi Sámuel, Pál György, Bucsí József, Szász András, özv. Szily Alajosné, Varga Dániel, főtiszt. Szász Domokos, püspök, Dávid Antal, nt. Szász Gerő és dr. Kolozsvári Sándor aainak neveit a kik az uriszentvacsora kiosztásának alkalmaira kenyeret, illetőleg, bort adni, kegyesek voltak.

Mindjárt ezek után hálás köszönettel emelem ki, hogy a helyi takaré- és kisegítő-pénztárak is a megelőző években adni szokott 50—50 frt. segélyt a mult évben is megadták.

És a kinek nemes tettét már annyi éven át szerencsés voltam bejelenteni, Szathmári Elek, presbyter ur, a mult évben is meghozta a maga egy arany önkéntes adóját. Nemes Kolozsvár sz. kir. város közgyűlése is kegyes volt elengedni azon 50 frt. összeget, a melyet egyházközségünk a leányiskola-építés alkalmával a város közteréből elfoglalt helyért fizetni, köteles lett volna. Mindez adományokért presbyteriumunk az egyház nevében köszönetet mondani, el nem mulasztotta.

A tárgyi együvé tartozásnál fogva, itt kell megemlékeznem néh. Bányai Vitális aáról is, a ki végrendeletében egyházunkat 200 frt. hagyományban részesítette. Legyen emléke a nemesen gondolkozott férfinak a jók közé felírva.

Egyházközségünk sem maradt ki a mult évben a maga segélyezéseivel. A Méhes Sámuel, Ince Sámuel, Bartalis Jánosné, Pataki-, Sipos, Hincs, Debreceniné-féle, a saját alapjából, együttesen 51 szegényt, 257 frttal és 20 krral segélyezett. Az árva-alapból pedig 8 egyházi árva tanuló részére együttesen 500 frt. kiosztásával enyhítette az árvaság keserű állapotát s tette lehetővé a tanulást, hogy válhassanak az idővel a hazának értelmes polgárnivá s egyházunknak hű tagjaivá.

Rendkívüli bevétel, a fönnebb említett adományokon kívül, csak is a Puskás Lajos, Krampera János, Sallai Márton és Zsejki János, adósok által, együtt 1,829 frt. és 91 kr. tőke-tartozások befizetése folytán történt.

Rendes kiadásaink, a maga idejében fölterjesztett és az egyházkerületi Igazg. Tanács által helybehagyott költségeloirányzat keretében maradtak. De, fájdalom, a bevételek rovata 2,000 frtnyi hiánnyal maradt az előirányzat mögött, miután az egyházi adózás címén fölvetett összegből az ismeretes és általam is fönnebb jelzett okokból, nem folyt be több 22 frt. 15 krral az egész évnek folyama alatt.

Ez a legszomorubb része jelentésemnek. Mert, hogy a rendes kiadásainkban a miatt fön nem akadtunk, azt csak annak árán érhattük el, hogy a főtéri házadó alapjára tőkésíteni rendelt 800 frtot és a kölcsön vett templom-alap törlesztési kamatait a mult év folyamán meg nem takaríthattuk; minél fogva, e cimeken a jelen évnek kétszeres terhe leend.

Egyebekben bérházaink és főtéri bolthelyiségeink, a melyek mind ki vannak adva, valamint kötelendi és fejrői jószágaink is mind meghozták a maguk szerződés szerinti bérjövödelmeiket.

Az iskolai növendékektől befolyt tanpénz az 1887-ik évihez képest, a mult évben együttesen 446 frt. többletet mutat (1602 frttal szemben 2,157 frt.), a melyből a legnagyobb rész, a tandíj fölemelése folytán, a leányiskolára esik, (371 frt.)

Végül, megemlítem, hogy az építkezési beruházások a mult év folyamán együttesen 5,426 frt. erejéig vették igénybe egyházi pénztárunkat.

Ezek után, tisztársaimnak buzgó és segítő munkálkodásukért, a tisztelt presbyterium és képv. közgyűlésünk tagjainak bölcs támogatásáért és gyöngeségeim iránt kegyes jóakaratu elnézésükért hálás köszönetemet nyilvánítva, s szíveségüket jövőre is kikérve, képviseleti közgyűlésünket megnyitottnak nyilvánítom.

Kolozsvári Sándor,
a kolozsvári egyházm. gondnoka.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, jan. 20. 21.

(Vége.)

Az egyetemes konvent elnöksége, hivatkozva az 1884. évi konvent illető határozatára, mely szerint az egyetemes egyház közép- és főiskolai tanárainak javadalmi oly fokra emelendők, hogy az állami hasonló rangu tanárok javadalmihoz is mérve, oly állapotba helyeztessenek, hogy mellék-foglalkozásra és keresetre magukat kényszerítve, ne érezzék, felhívta az egyházkerületeket, hogy tegyenek jelentést amaz intézkedésekről, a melyekkel e határozat foganatosítását a maguk részéről előkészítették. A tanügyi előadó, ehhez képest, összes tanáraink javadalmairól táblás kimutatást készített, feltüntetve azokat a kedvezőbb adatokat, a melyek a konventi határozat célzatának valószínűsítésére az utóbbi évek alatt fölmerültek, mind az államsegélyt élvező, mind pedig a többi kollegiumokat illetőleg s javasolta, hogy e kimutatás azzal a nyilatkozattal terjesztessék az egyetemes konvent elé, hogy az egyházkerület és az egyes kollegiumok a jövedelmek lehető fokozásától és a remélhető alapítványoktól várja a helyzet még nagyobb mérvű javulását, jelezve azt is, hogy bár ez irányban eddig is figyelemre méltó eredmények voltak elérhetőek, a cél teljes eléréséig még sok és nehéz munkát kell végeznünk. Az Igazg. Tanács tanügyi előadója javaslatát egész terjedelmében magáévá tette.

A közoktatásügyi miniszterhez korábban fölterjesztés intézve, hogy jövőre a kir. tanfelügyelőket utasítsa arra, hogy a felekezeti iskoláinknál tapasztalt hiányokat közöljék fölhatóságunkkal is, hogy így gyorsabban történhessenek meg a javító intézkedések a közös és nemzeties cél elérésére, a kolozsmegyei kir. tanfelügyelő, mint látszik, e fölterjesztés eredményeképpen közli a sz.-lónai, ó-fenesi, k.-kapusi, kajántói és b.-o.-budai felekezeti iskoláknál tapasztalt nyomoruságos állapotok adatait, az iskola-épületek, a fölszerelés, a tanítás, az iskolalátogatás, az egészségügyi felügyelet s törvényes teendők és az ismétlő iskolázás körében fennálló hiányokra és mulasztásokra vonatkozó megjegyzéseit; valamint rámutat a kolozsvári külmagyarutcai iskola épületének rozszant, szűk és egészségtelen voltára is. Az Igazg. Tanács a kolozs-kalotai egyházmegyébe eső jelzett iskolákra nézve az intézkedések megtételére, az esperes agg korára és betegségére tekintettel, Dézsi Gyula, direktor aát. kéri föl, a másik két iskolára nézve pedig az illetékes hatóságokat látja el a kellő utasításokkal, a lehető gyors orvoslás érdekében.

Az államilag segélyezett Kun-kollegium idő közben megüresedett rajz-tanári székére, a vett utasításhoz képest, pályázatot hirdetett, de a két jelentkező közül egyik sem rendelkezvén oly kvalifikációval, hogy az állami segély terhére alkalmazott tanerők ellenőrzésére hivatott miniszter tudásul vételét várni lehetne, az Igazg. Tanács utasítja a kollegiumot, hogy a tanszék ellátására nézve

már helybehagyott gondoskodást továbbra is tartsa fenn, a tanév végével pedig irjon ki új pályázatot.

A maros-tordamegyei kir. tanfelügyelő, mint eddig is, működési körébe eső több felekezeti iskolákra nézve teszi meg jóakaró megjegyzéseit és figyelmeztetéseit. Így a n.-ersei beteg tanító helyettesítését ismét sürgősnek jelzi, az Igazg. Tanács pedig öt napos záros határidőt tűz ki az esperesnek, hogy e tekintetben a még múlt novemberben vett utasítás keresztül viteléről ide jelentést tegyen. Ugyaníly sürgetés megy a holt-marosi iskolára nézve is; a székesi iskola újítási ügyéről pedig az esperes jelentéstételre utasítatik. Ugyancsak Deák Lajos, kir. tanfelügyelő ur kifejezett véleményéhez képest, körrendelet kibocsátását határozza el az Igazg. Tanács, az összes iskola-fentartó hatóságokhoz, hogy ohajtandó, a lehetőség szerint, minden népiskolánknál jelző csengettyű alkalmazása, a mi az iskola pontosabb látogatását segítené elő, sőt még az egyházközség tagjainak is előnyére válnék.

A nagy-enyedi kollegium kéri, hogy a közoktatásügyi miniszternek a közoktatási állapotokról szóló évi jelentését szerezze meg számára az Igazg. Tanács, miután az idén ott tartandó tanári értekezlet alkalmával ebben az irányban is szolgálni kíván a gyűlés tagjainak. Az Igazg. Tanács fölkéri a minisztert, hogy az évi jelentéseket rendszeresen küldesse meg valamennyi kollegiumunknak.

Dr. Terner Adolf, kolozsvári egyetemi tanár, I. gymn. osztályos fiát idő közben a r. kath. gymnasiumból kolozsvári kollegiumunkba kívánván áthozni, mint VI. osztályos fiával már szeptemberben megtette, a fiu időközi fölvétele, a felhozott okoknál fogva, helybehagyatott.

M.-Décei tanítónk állami nyugdíj élvezetébe lépven, az esperes utasítatik a megürült hely végleges beöltésére.

A komlód-oroszfái volt pap különböző meggyalázó vádakát emelvén a görgényi egyházmegye hatósági személyei és testületei ellen, az illetők pedig a vádakra nézve kihallgattatván, az Igazg. Tanács a papi jellegét még hordozó vádaskodó pap eljárásában törvényesen tiltott cselekedetet látván, ellene a fegyelmi keresetet elrendeli s a traktuális tisztviselők érdekelték levén, a kereset lejárataására annak az egyházmegyének köztörvényszékét delegálja, a melynek területén a vádlottá vált vádló lakik.

B. e. Ūgron István 1804-ben kelt alapító-levelével hosszú-aszói birtoka után az ottani papi javadalom részére bizonyos természetbeli szolgálmányokat biztosított, melyek az utóbbi években évi 40 frttal váltattak meg. Ama birtok mostani tulajdonosa, Binder N. ez évi járadékot most 700 frtnyi értékpapírral kívánja megváltani, az Igazg. Tanács pedig az esperesnek azt az utasítást adja, hogy vagy 800 frt. váltság-tőke kiszolgáltatását eszközölje ki, vagy a 40 frt. évjáradékot telek-könyveztesse.

A gyórfalvi ny. pap a folyó évi kepejavadalmat egész ez év őszéig szedvén, a szolgálattételre kirendelt segéd-pap a jövő termésig e címen semmi jövedelmet sem remélhet, minél fogva számára, a folyó évi államségély terhére, 60 frt. utaltatik ki.

A koltói tanító új díjlevele helybehagyatik.

Az ilyefalvi papi és volt kántor-tanítói díjlevél, előzetes tárgyalások rendén, módosítandó levén, a papi díjlevél, mint a korábbi határozatoknak megfelelő, helybehagyatik; ellenben, az új kántori díjlevélre nézve kitisztázandó levén, ha az illető nem szerepel-e ottan, mint községi iskolai tanító is: az Igazg. Tanács fölrendeli az ide vonatkozó adatokat, hogy aztán, azokhoz képest hozhassa meg határozatát a módosított kántori díjlevélre nézve is.

É—n.

T Á R C A.

Egyháztörténeti adalékok.

Pataki József, kolozsvári nyomdász levele (1753); — a váradi nyomda; és Tótfalusi Kis Miklós emlékköve.

(Folytatás.)

Pataki József levele.

Méltóságos L. B. és Fő Curátor ur! (Br Bánffy Zsigmond.) Érdemem felett való Jó Méltóságos Uram és Patronusom.

Hogy az Ur Isten a beállott Új Esztendőnek minden részeit tégye Nsgodnak szerencsés órákkal folyókká, Méltóságos Uri Házával edgyütt, szivből alázatosan kívánom.

A Nagyságod tapasztalt kegyessége bátorit arra, hogy megszomorodott szivemnek keserűségét Nagyságod előtt kitölteni, merészelve.

Ugyanis, Titt. Paldi István Uram az elmúlt Esz-

tendőnek fogytán Szebenből ide Kolozsvárra jöven, az egész Várost olly hirrel töltötte be, hogy a Mélt. Supr. Consistorium azon Typographiát, a melyben mostan az Isten ditsőségére presidealok, ő Kigyelmének ezután folytatni engedte, nékem holtig tartó és még a halálánál is keservesebb gyálázatoma. Melly ha úgy vagyon, minémű szörnyű és engemet egészen elpusztító excessusom miatt kellessék szenvednem a Mélt. Supr. Consistorium ezen deliberatumát, nem tudom, holott egész életem folyását, miolta ezen hivatalomban a Mélt. Supr. Consistoriumtól állittattam, úgy igyekeztem rendelni, hogy nem pro scandalo, hanem pro emolumento Ecclesiae légyen. Ugyanis, hogy Nsgodnak egész declaratiót tégyek, az én eddig ebben a hivatalban való állapotomról és a Mélt. Supr. Consistorium irántam való Kegyes Gratiájával, így kezdem el: Minekutána N. T. Szathmári Sándor Uram N. Telegdi Uram után Typographiae Praesesnek tétetett,

a Mélt. Supr. Consistoriumtól, in Anno 1732. Ide, Kolozsvárra, gyűlvén a Mélt. Regium Gubernium, egykor az akkori Mélt. Fő Curator Urak, u. mint N. Mélt. L. B. Hadadi Vesselényi István Ur ő Excellentiája. Méltóságos L. B. Szentkereszti András Ur ő Nagysága, és N. Mélt. Gróf Losontzi Bánffi György Ur ő Nagyságok együtt levén, azon discouráltanak, hogy N. Szathmári Sándor Uram arra cogáltassék, hogy egy jó reménségű ifjat a Typographiára és Fusoriára megtanítson, a kit jövendőben az ő Kigyelme decessusa után Typographiae Praesesnek crealhassanak; melly discursus között az én Néhai édes Atyám jelen levén, mondá a N. Mélt. Gróf Bánffi György Ur ő Nsga: ime, szinte Pat a k i István Uramk vagyon egy Togás Deák Fia, ha úgy tétzik, jó lészen applicalni, melly szavaira a Mélt. Gróf Uramk, Mélt. Praesidens Vesselényi István Ur ő Excell. kéré n. édes Atyám Uramat, hogy engemet azon hivatalra applicalna olly assecratioval szólván, mint fellyeb írá m. É n megértvén a dolgot, a jó reménség alatt (jóllehet igyekeztem vala azon, hogy az isten oltára körül forgoló dól szolga légyek, de látván, hogy ezen hivatalban is az isten ditsőségét előmozdithatni) magamat annak tanulására resolvaltam, a mint hogy három Esztendőket inasi állapotban eltöltöttem, azután két esztendei legénykedésben jöve T. Alphen Uramk az Ultrajectumi Theologiae Professornak a T. Debretzeni Clerushoz olly levele, a mellybe kért egy Magyar Typographus legényt a Bibliá nak nyomtatása mellé, ott nem találkozá n, a ki ollyas bujdosásra venné magát, T. N. Szilágyi Márton Uram, Debretzeni Theologiae Professor, a N. Mélt. Gróf Bánffi György Ur ő Nsga temetésére bejövén, ezen kívánságát T. Alphen Uramnak azon alkalmatossággal a Mélt. Fő Curator Urakk, u. mint N. Mélt. Gróf Bethleni Bethlen Ádám Ur ő Excell. és Nagsodk proponálá, akkor is jelen levén N. édes Atyám Uram, mondá: Tsak légyen segítségvel a Mélt. Supr. Consist. az én Fiam Typographus legény és én azon jó munkának végben vitelére elküldöm, ekkor nem tsak segítséget, hanem azt is ígérék Nsgtok, hogy immediate Szathmári Sándor Uram successorának declaraljuk.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Sokan ismerték, kevesen vannak ez országrészenben, kik valamit ne hallottak volna arról a boldogságról, melyet néhai Nagy Péter talált családi életében. Volt egy leánya és volt egy fia. Előbb elvesztette első nejét; azután elvesztette leányát, kin forró szeretettel csüngött; azután meghalt ő, és csakhamar követte második neje és folyó hó 26-án meghalt fia, dr. Nagy József is. Mint az erdőt a fergeg, úgy kaszálta le a halál gyors egymásutánban az egykor boldog családot. Mint ha nem tudtak volna egymás nélkül élni; mint ha szívök szakad volna meg. Most már együtt vannak. Nyugodjanak csendesen! Sirjuk fölött ott viraszt az unokák és az őket tisztelő k kegyelete.

= A n.-enyedi Bethlen-főtanodának ismét gyásza van. Székely Ferenc, a klasszika-filologia jeles tanára, életének 52-ik, tanári működésének 19-ik évében, folyó hó 28 án meghalt Alapos tudás, meleg szív, fáradhatatlan mun-

ka-szeretet, igaz barát és szeretett tanár költözött el vele az ötöt szerető k köréből. Legyen emléke áldott!

= A pókafalvi ev. ref. templom folyó évi január 1-én egy új „úrasztallal“ ékesítettett, mely az 1888-ik év dec. 29-én, tek. Dobolyi József ú r házá nál Veresegyházán tartott táncestély jövedelméből vétetett. E táncestély jövedelme 57 frt volt. Mindazon családok, és egyesek, kik megjelenésükkel és áldozatkészségükkel közreműködtek, hogy ezen szent cél oly fényes sikerrel vitetett keresztül: fogadják a magam és egyházam nevében forró köszönetemet. Kis-Enyeden, 1889. január 22-én. Virágh József, kis-enyed-pókafalvi ev. ref. pap.

= Tudósítás Révész Imre egyházi beszédeiről. Részint az előfizetések igen lassu gyülekezése, részint az itteni nyomdai viszonyok miatt, valamivel későbbbe, mint ígérém, t. i. március hó közepére lesz a tisztelet előfizető k kezén az első, temetési beszédeket és imákat tartalmazó kötet, melyet 3 4 havi időközökben a másik két kötet is követni fog. Mindazokat, kik előfizető kül jelentkeztek, de az illető díjjat be nem küldték, tisztelettel kérem az előfizetési összegnek f. február hó 20-ig teendő beküldésére; különben a reájuk nézve költséges, reám nézve pedig alkalmatlan utánvétel útján leszek kénytelen, példányait expedialni. Azon tisztelt előfizető k pedig, a kik csak egy kötetre küldötték be az 1 frt 20 kr. összeget, a másik két kötetre is bármikor előfizethetnek 1 frt 20 kr. jával. Különben az előfizetés (mind a három kötetre 3 frt 20 kr.) az első kötet megjelenéséig nyitva áll; azontul csakis a magasabb bolti áron lesz a munka megszerezhető. Pápa, 1889. jan. 20. — Révész Kálmán.

= Az Egyházi Közigazgatás Kézikönyve című nagy munkából, mely összes egyházaink közigazgatását és a felekezeti iskolajogot mai érvényében tárgyalja, megjelent az I—XII. és 1—517 lapra terjedő első kötet. A kézikönyv szerzője Eötvös Károly Lajos, kir. tanfelügyelő, kiadója Hornyánszky Viktor, akad. könyvkereskedő, ki nek sajtója tiszta nyomásban, csinosan állította ki a füzetekben megjelenő művet. A Bevezetést írta Beöthy Zsigmond, kir. itélőtáblai ny. tanácselnök és főrendiházi tag. ki e könyvet „olyannak tekintti, mint egy rendezett park erdőségét, melynek egyes fái természetök és alakjukban különböznek ugyan egymástól, de összeségükben a rendszer összhangu szépségét képezik.“ Annyi bizonyos, hogy még így rendszerbe foglalva, így összegyűjtve nem volt egyházaink közigazgatásának ezer meg ezer ága-boga, mely együttthatásában közjogunknak is jelentékeny részét alkotja s a magánjogi érdekeket is számtalan ponton érinti. Ez, és a különböző egyházaink közigazgatásának egymásra vonatkozása és kölcsönös mély hatása emeli jelentőségét a munkának, mely először tárgyalja együttesen hazai egyházaink különfejtett igazgatási jogát. Hogy mily rengeteg anyag s mily adathalmaz várt ily rendszeres földolgozásra mutatja az idézetek, hivatkozások és utalások száma: több mint 800 törvény, kir. leirat, kormányrendelet, zsinati szabályzat, főpásztori körrendelet, stb. szolgáltatott tételes adatot a kézikönyv első kötetéhez. Az egyházi és politikai közigazgatás minden fokán nélkülözhetlen kézikönyv megrendelési ára a második kötettel s a még megjelenő füzetek portomentes postai szétküldésével 6 forint; egy füzet ára 30 kr., az első kötet bekötési táblája 40 kr. A megrendelő k a II. kötetrel ingyenes mellékletül egy gondosan szerkesztett, diszes kivitelű, sok színben nyomott nagy Egyházi Közigazgatási Térképet is kapnak. A derék munkát őszintén ajánljuk az illetők, paptársaink és gondnokaink meleg érdeklődésébe.

HIVATALOS RÉSZ.

215 — 1889.

FELHÍVÁS.

A múlt évben tartott főtiszt egyházkerületi közgyűlés 52. jegyzőkönyvi szám alatt kelt határozatával elvileg kimondván azt, hogy jövőre az államsegélyből, a Baldácsi-alapítvány és házi-pénztár jövedelmeiből rendszeres javadalmak oly föltétel mellett szavazzassanak meg és tétessenek folyóvá, ha az illető javadalmazottak az évi segélyösszeg huszszoros tőkeösszegének 32 éven át évi $1\frac{1}{2}\%$ részletekkel való alapgyűjtést magukra vállalják, utasította Igazgató-Tanácsunkat, hogy ezen elvi határozatnak a már régebben folyósított segélyjavadalmakra nézve alkalmazásba vétele tekintetéből, vizsgálja meg az illető egyházközségek vagyoni helyzetét s a nyerendő tapasztalatokhoz képest, a tőkeképezés fölött hozzon határozatot.

Igazgató-Tanácsunk utasítja mindazon egyházközségeket, melyek a papi, vagy tanítói fizetés emelésére, avagy bármely címen, akár az államsegélyből, akár a Baldácsi-, akár a házipénztár alapból évenként rendszeres segélyben részesülnek, hogy a segély megszavazásától kezdve vagyoni állásukban történt változásról részletes előterjesztés-tétel s az évi segély alaptőkéjének létesítésére fordítható évi jövedelem mennyiségének kimutatása mellett, az egyházmegye hatósága által helybehagyott 1889. évi költségelirányzatot haladék talanul küldjék be az egyházmegye espereséhez. Az egyházmegyék espereseit pedig felhívjuk, hogy ezen nyilatkozatokat véleményes jelentés kíséretében, terjesszék az egyházmegye met. Közgyűlése elé felülbírálás végett s a hozandó határozatokat legkésőbb folyó évi március hó 30-áig küldjék föl Igazgató-Tanácsunkhoz, még pedig külön kíséző irat mellett, az államsegély és a Baldácsi- s külön a házipénztári rendszeres segélyekre vonatkozólag.

Ugyancsak folyó évi március 30-át tűztük ki zárhatáridőül az 1888. évi államsegélyből és a Baldácsi-alapítványi jövedelemből részletetés végett beadandó kérvények fölterjesztésére. Megjegyezzük, hogy, a mely rendszeres segélyben részesült egyházközség a fönjelzett utasításnak nem teszen eleget, vagy az illető egyházmegye hatósága nyilatkozata kíséretében a kitűzött zárhatáridőig ide föl nem küldi, a rendszeres segély vagy teljesen be fog szüntettetni, vagy pedig az évi javadalom huszszoros összegének $1\frac{1}{2}\%$ -a (pl. 50 frt évi javadalomból 15 frt) a tőkeképezésre vissza fog tartatni.

Az ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvárt, 1889. évi január hó 20-án tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

2863 — 1888.

KÖRLEVÉL.

Mindcnik ref. egyházközségi iskolaszék tiszt. lelkész elnökének.

Hivatalos jelentések rendjén, meggyőződött hatóságunk arról, hogy a gyermekek rendes és pontos iskoláztatására nagy befolyással van az a körülmény, hogy van-e az iskolának egy alkalmas jeladó csengetyűje, mely lehetőleg az egész faluban, vagy legalább annak nagyobb részében hallható. A hol nincs, ott a gyermekek rendetlen feljárása folytonosan zavarja a tanítás s fegyelmezés rendes folyamatát s csaknem lehetetlenné teszi a mulasztások nyilvántartását s kimutatását. E terhelő körülmény elhárítása érdekében, felhívjuk mindazon iskolák t. iskolaszékeit, illetve lelkészelnökeit, a hol megfelelő csengetyű az iskolánál még hiányzik, hogy ilyen szereztessék s az, a fennálló helyes szokás szerint, magára az iskolaépület tetejére felállíttassék, a szorgalomszak folyamán naponta kétszer tényleg használatba is vétessék

Az erdélyi ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1889. január 21-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,

Szász Domokos,

tanügyi előadó.

ev. ref. püspök, mint elnök.

Ad. 71—1889. dékáni sz.

FELADATOK

az 1889. évi theol. alap- és papivizsgára készüendő írásbeli dolgozatokra.

A) Alapvizsga.

1. Vallásbölcsezetből marad a múlt évi feladat: „A vallás eredete (lélektanilag) és első alakulása (történelmileg).“

2. Bibliái bevezetésből: Fejtessék ki a Pál apostol által I. kor. 1 12. említett pártok keletkezése és jelleme, különös tekintettel a Kéfas- és Krisztus-párt egymáshoz való viszonyára.

3. Egyháztörténelemből: Adassanak elő a pogány vallás és egyház hanyatlásának, s ezzel szemben a keresztényen vallás győzelmének okai.

B) Papi szigorlatra.

1. Textus prédikációra: Titus II. 7—8.

2. Hittanból: Krisztus büntelensége.

3. Bibliából: Mely elnevezéseket használt Jézus saját személye jelölésére? Honnan vette és mi célból választotta az „ember fia“ elnevezést? Mit értett alatta? Minő értelemben tekintette magát Messiásnak? Minő értelemben nevezte magát isten fiának? *Dr. Kondcs Ödön,*
dékán.

44 - 1889.

ÉRTESÍTÉS.

Sepsi ref. egyházmegyének tanácsa által komoly tárgyalás alá vétetvén Csizsér Gábor, esperes aának esperesi hivataláról célzott visszalépési szándéka, a melynek a „Prot. Közl.“ idei 2-ik számában kifejezést is adott, sőt gyűlést is hívott e célból f. é. febr. 14-re esperes-választás végett, Uzonba.

Egyházmegyei tanácsunk, minden tisztelete mellett, sajnálatlaltal jegyzi meg, hogy esperes aa. a nyilatkozatot, illetőleg, „Meghívót“ az esperesi választásra, egyházmegyei tanácsunk jogának, mely szerint a gyűlési tárgyakat előkészíteni köteles, mellőzésével tette. (Egyh. Törv. 55. §. 10 pont.)

Ennek kifejezést adva, esperes aát. fölhívja, hogy ha bár az általa felhozott indokok nyomósak is, a mennyiben egyházmegyénk nagy területén az egyházközségek egyedüli vizsgálata, a „közalap“ kezelése, stb. terhes, mindazáltal ezeknél döntőbb súlyu levén mind az esperesi hivatal, mind egyházmegyénk tekintélye, ez a lkalommal visszalépési szándékáról lemondva, folytassa esperesi hivatalát, igérvén egyházmegyei tanácsunk, hogy az általa felhozott s általunk is nehéznek tartott terheknek, a törvény értelmében leendő könnyítéséről a közelebbi tavaszi közgyűlésen gondoskodni fog.

Esperes aa. ennek alapján, meghajolva a felhozott fontos indokok előtt, visszavonja lemondási szándékát

E szerint, tárgyalanná válván a február 14-re összehívott közgyűlés, annak megtartása elmarad.

Miről a t. c. gyűlési tagok a „Prot. Közlöny“ útján értesítettek.

Az egyházmegyei tanács megbízásából, Hidvég, január 29, 1889.

Nagy Sándor,
főjegyző.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.